

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**MAJA BOŽOVIĆ
POLOŽAJ ŽENSK V AMERIŠKI ADMINISTRACIJI V ZADNJIH DVEH
DESETLETJIH
(ŠTUDIJA PRIMERA: ŽENSK V ZUNANJI POLITIKI ZDA)
MAGISTRSKO DELO**

LJUBLJANA

2004

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

MAJA BOŽOVIĆ
**POLOŽAJ ŽENSK V AMERIŠKI ADMINISTRACIJI V ZADNJIH DVEH
DESETLETJIH**
(ŠTUDIJA PRIMERA: ŽENSK V ZUNANJI POLITIKI ZDA)
MAGISTRSKO DELO
mentorica: zasl. red. prof. dr. MACA JOGAN

**LJUBLJANA
2004**

*staršem za vso njuno neomejeno ljubezen
in podporo, ki me spremljata
na moji življenjski poti*

Posebna zahvala profesorici dr. Maci Jogan za njeno razumevanje, dragocene nasvete
in neizmerno humanost.

KAZALO

1. UVOD	5
2. POLOŽAJ ŽENSK ZNOTRAJ AMERIŠKE ADMINISTRACIJE	10
2.1. KRATEK ZGODOVINSKI PREGLED POLOŽAJA ŽENSK ZNOTRAJ AMERIŠKE ADMINISTRACIJE PO 2. SVETOVNI VOJNI.....	13
2.2. PREGLED POLOŽAJA ŽENSK ZNOTRAJ AMERIŠKE ADMINISTRACIJE V ZADNJIH DVEH DESETLETJIH.....	16
a) Trenutna prisotnost žensk znotraj posameznih vej oblasti	18
a) Izvršilna oblast	18
b) Zakonodajna oblast	18
c) Pravosodna oblast	19
a) Odnos do žensk in ženskih vprašanj znotraj Demokratske in Republikanske stranke	20
b) Odnos predsednika Busha ml. do položaja in vloge žensk	22
c) Osrednja organizacija v zvezi z zastopanstvo žensk v političnem življenju	28
d) Pokrivanje vprašanja žensk v ameriških medijih, predvsem njihove udeležbe na volitvah in njihovega vpliva na volitve.....	30
3. POLOŽAJ ŽENSK V ZUNANJI POLITIKI ZDA	32
3.1. KRAJŠI ZGODOVINSKI PREGLED UDEJSTVOVANJA ŽENSK V ZUNANJI POLITIKI ZDA OD DRUGE SVETOVNE VOJNE	34
3.1.1 Osrednje ženske osebnosti v tem času.....	34
a) Harriet Elliott	34
b) Eleanor Roosevelt	36
c) Margareth Chase Smith	39
d) Bella Abzug	43
3.2. POLOŽAJ ŽENSK V ZUNANJI POLITIKI ZDA V ZADNJIH DVEH DESETLETJIH.....	48
3.2.1. Osnovne značilnosti zunanjepolitičnega prizorišča ZDA v tem obdobju	54
3.2.2. Osrednje ženske predstavnice v tem obdobju	61
a) Jeane Kirkpatrick	62
b) Geraldine A. Ferraro	63
c) Madeleine Albright	64
d) Hillary Rodham Clinton	70
e) Condoleezza Rice	73
4. PRIMERJAVA S POLOŽAJEM ŽENSK V DIPLOMACIJI VELIKE BRITANIJE	75
5. SKLEP	78
6. LITERATURA	79
A) KNJIGE	79
B) ČLANKI	80
C) GRADIVO Z MEDMREŽJA	80

1. UVOD

Ženske v političnem življenju ZDA se niso začele pojavljati takoj po pridobitvi volilne pravice leta 1920. Morale so se boriti proti različnim oviram, ki so segale na področje družine, materinstva, vere, gospodarstva, izobrazbe in v ZDA tudi rasnih razlik. Z nekajletnim bojem so začele počasi dosegati, da je politika zajemala javno in privatno, se pravi moške in ženske »probleme«. Tako se je v 60. letih prejšnjega stoletja razvil slogan »osebno je politično«. Šele leta 1984 je ena od dveh osrednjih političnih strank v Ameriki, Demokratska stranka, izbrala Geraldine Ferraro iz New Yorka kot kandidatko za mesto podpredsednice ZDA. Po mnenju Emily's List (»*Early Money is like Yeast*«), vplivne ameriške politične organizacije, ki se zavzema za politično promocijo in izvolitev demokratskih kandidatk, naj bi ZDA dobile prvo predsednico v naslednjih osmih letih. Nekateri temu oporekajo, češ da bo prej predsednik črnc (African American) kot pa ženska. Gre za zelo zanimive poglede, ki odpirajo številna dodatna podvprašanja in sprožajo različna razmišljanja. Ob koncu 20. stoletja so tako feministična gibanja dosegla, da so se v političnem življenju začele pojavljati teme, kot je splav, nasilje znotraj družine, pravice istospolno usmerjenih žensk, itd. Na področju mednarodnih odnosov se je povečala podpora enakim pravicam za ženske v sistemu izobraževanja, pri pravicah lastninjenja, zakonskih pravicah in volilni pravici, v državah, kjer je ženske še niso imele.

Med Američani z univerzitetno izobrazbo v novejši zgodovini prednjačijo ženske. Le-te predstavljajo polovico vseh ameriških študentov prava, 45 odstotkov študentov medicine, v lasti žensk je 38 odstotkov vseh podjetij v ZDA, ženske zasedajo 48 odstotkov vseh managerskih mest, itd. Toda, ali so ženske v ameriški administraciji res že tako politično močne in zastopane, da bi katera izmed njih lahko resnično »parirala« še vedno zelo moškosrediščno nastrojeni in dominantni ameriški politiki nasploh?

Še posebej je pri tem zanimivo vprašanje položaja žensk v ameriški zunanji politiki. Gre za predmet raziskovanja, ki je bil (pre) dolgo ignoriran in zapostavljen. Zunanja politika je bila od nekdanj bolj v domeni moških in ZDA, kljub vsej svoji razglašani demokratičnosti in liberalnosti, pri tem žal niso bile nobena izjema. V preteklosti težko najdemo primere žensk, ki bi igrale pomembno vlogo v zunanji politiki ZDA

oz. zelo redki so primeri diplomatk, sploh pa na strateško pomembnih diplomatsko-konzularnih predstavništvi ZDA. Njihov spol je zelo pogosto predstavljal oviro uspešni karieri v State Departmentu in ostalih ameriških vladnih organih.

Ameriški senat, ki ima posebno moč v zunanjepolitičnem odločanju, vse do leta 1993 ni imel več kot tri ženske predstavnice. V obdobju od leta 1960 do 1992 so ženske predstavljale nič do dva odstotka vseh članov Senata. Nobena ženska ni nikoli predsedovala senatnem odboru za zunanje zadeve.

Povečanje števila žensk v ameriški zunanji politiki je bilo počasno. V obdobju po drugi svetovni vojni so se na zunanjepolitičnem prizorišču začele pojavljati ženske, ki sicer s politiko niso imele zveze. Med njimi najdemo predvsem filmske zvezde in ostale ženske, ki so nasprotovale vojni v Vietnamu. K večjemu številu žensk na zunanjepolitičnem področju je pripomoglo tudi povečanje števila žensk v t.i. »bolj vplivnih« poklicih kot je npr. novinarstvo. Kot primer lahko navedeno urednico liberalnega časnika »The Nation« Fredo Kirchwey, ki je bila zelo aktivna na zunanjepolitičnem področju ZDA.

Od 50. let prejšnjega stoletja je prodrlo na površje nekaj vplivnih žensk, ki so bile v taki ali drugačni sorodstveni povezavi z vplivnimi ameriški politiki. Tako je npr. decembra 1952 Eleanor Lansing Dulles bila imenovana za posebno svetovalko na oddelku za Nemčijo v State Departmentu. Bila je odgovorna za samo mesto Berlin. Njen brat je vodil State Department, tako da njeno delo ni moglo biti spregledano. Podobno prednost je imela Clare Boothe Luce, ki je bila leta 1953 imenovana za ameriško veleposlanico v Rimu. Njena zunanja privlačnost in poroka z medijskim mogotcem Henry-jem Lucem je pripomogla k uspehu njene veleposlaniške kariere. Na očeh javnosti je bila tudi filmska zvezda Shirley Temple, ki je bila imenovana za ameriško veleposlanico v Gani. Čeprav so bila imenovanja Shirley Temple ali Clare Boothe Luce v nasprotju s pogledi nekaterih radikalnejših ameriških feministk, pa so vsekakor pripomogla k postopnemu izboljševanju in večji prepoznavnosti žensk v ameriški zunanji politiki.

Med prvimi ženskimi imeni v zunanji politiki ZDA zasledimo Ruth Bryan Owen, ki je bila leta 1933 imenovana za prvo veleposlanico ZDA. Sledi ji Eleanor Roosevelt, ki je

od leta 1945 predsedovala Odboru za človekove pravice OZN. Z njeno pomočjo je Splošna deklaracija OZN o človekovih pravicah odsevala tudi ženske interese. Eleanor Roosevelt je prav tako pripomogla, da je Generalna skupščina leta 1948 sprejela omenjeno deklaracijo. Ko je Dwight D. Eisenhower leta 1953 postal predsednik, je nasprotoval deklaraciji o človekovih pravicah in hotel »zaščiti ZDA pred Eleanor Roosevelt«. Eleanor Roosevelt je kljub temu nadaljevala svoje delo in izpostavila svetovni javnosti marsikatero še danes aktualne probleme mednarodne skupnosti. Helen Eugenie Moore Anderson je bila leta 1949 poslana za veleposlanico na Dansko. Jeane Kirkpatrick pa je bila leta 1981 imenovana za veleposlanico ZDA pri OZN, vendar ji ni bila omogočena pomembnejša vloga v samem ustvarjanju in oblikovanju politike. Kljub njenemu imenovanju na veleposlaniško mesto v OZN, ki je predstavljalo nekakšno utiranje poti v t.i. moški klub, pa so seksistične navade še naprej onemogočale dostop ženskam do višjih vrhov oblikovanja politik v ameriški diplomaciji. Z leti se je položaj resda izboljševal, vendar pa ženskam še vedno ni uspelo zasesti višje rangiranih mest znotraj State Departmenta ali v ameriški diplomatski mreži. Ameriška zunanja politika je tako še naprej ostala v domeni belih, anglo-saksonskih protestantskih moških.

Leta 1970 je bil ustanovljen ad hoc odbor znotraj State Departmenta, ki naj bi izboljšal položaj žensk v zunanji politiki ZDA. Ena njegovih članic je bila Mary S. Olmstead, ki je bila leta 1945 ena od prvih šestih žensk, ki so zasedale mesto v ameriški diplomaciji. Olmsteadova je bila prva ameriška veleposlanica na Papui Novi Gvineji. V času svojega službovanja je bila velikokrat priča primerom spolne diskriminacije. Postala je predsednica »*Women's Action Organization*«, ki se je v 70-ih letih zavzemala za izboljšanje položaja žensk v zunanji politiki.

V zadnjih dveh desetletjih pa je na zunanjepolitičnem področju ZDA zaslediti napredek, saj se pojavlja vedno več ženskih imen tudi na višjih položajih. Veliko vlogo je pri tem opravila vsekakor Madeleine Albright, Američanka češkega porekla, ki je najprej opravljala funkcijo veleposlanice ZDA pri OZN. Za tem pa je bila v administraciji Billa Clintona imenovana za »zunanjo ministrico« (oz. državno sekretarko ali *State Secretary*). Predsednik Clinton je marsikatero zunanjepolitično dejavnost prepustil tudi svoji soprogi, prvi dami ZDA, Hillary Clinton, ki je skupaj z državno sekretarko Albrightovo prepotovala velik del sveta in predstavljala

zunanjepolitične poglede ZDA ter se zavzemala za spoštovanje človekovih pravic, s poudarkom na pravicah žensk. Dokajšnje presenečenje je z imenovanjem Condoleeze Rice, kot prve ženske svetovalke za nacionalno varnost, povzročil tudi republikanski predsednik Bush ml.

Število ženskih imen znotraj ameriškega State Departmenta se tako vedno večja. Vendar, ali so ženske resnično dobro zastopane na tem področju, ali je njihov vpliv res močan, ali pa moški kolegi še vedno zavzemajo ključna mesta v ameriški zunanji politiki. Pogosto se poraja tudi vprašanje, katerim tematikam ženske predstavnice posvečajo več pozornosti. Znano je namreč, da so bile ženske predstavnice že od nekdaj bolj naklonjene podpori miru in mirnim rešitvam problemov mednarodne skupnosti. Z leti se je spreminjala samo smer njihovega poudarka. Tako so npr. v obdobju pred prvo in drugo svetovno vojno povezovala mir s svobodno trgovino in kontrolo nad orožjem. V 60. letih prejšnjega stoletja so povezovala mir s protesti proti vojni v Vietnamu, v 80. pa z zavzemanjem za omejevanje širjenja orožja za množično uničevanje. Načelo pa je ostalo enako. Poudarek na miru in mirnih rešitvah problemov ostaja trajna značilnost spolne vrzeli (*»gender gap«*), ki ločuje ženske od moških v ameriški politiki.

Vzroke za obstoječi položaj žensk v političnem življenju (v našem primeru v ameriški administraciji) moremo iskati v androcentrični (seksistični) kulturi, ki je bolj ali manj prisotna v vseh predelih sveta. Države se med seboj razlikujejo samo po oblikah spolne diskriminacije, ki so specifične glede na prostor, ki ga posamezne države posedujejo v mednarodni skupnosti in glede na stopnjo odpravljanja teh pojavnih oblik. Sodobne države namreč postopoma zagotavljajo enake možnosti za oba spola in odpravljajo nekatere značilnosti, ki so v preteklih obdobjih spremljale vstopanje žensk v politično življenje. Tako je bilo npr. v začetnem obdobju močno prepričanje o večji konservativnosti politične usmeritve žensk. Razloge za ta pojav moremo iskati v »strukturnih okoliščinah, ki prisilno delujejo na oblikovanje njihove (skrčene) osebne identitete, na njihov večkratno podrejen položaj, na sprejemanje (moškega) gospodovanja, na njihovo odvisnost in nesamostojnost (tudi pri presojanju in javnem izražanju svojih interesov)« (Jogan 2001: 56).

O strukturnih in situacijskih okoliščinah, pri katerih lahko iščemo razloge za večjo konservativnost žensk, sta v obsežni mednarodni raziskavi govorila tudi David de Vaus in Iaan McAllister (1989). Njuna raziskava je pokazala, da je ženska politična usmeritev določena s stopnjo njihove zaposlenosti in stopnjo sekularizacije družbe. Prav tako pa je raziskava pokazala, da so ženske bolj levo usmerjene kot moški, ob tem, da veljata približno enaka stopnja vključenosti v delovno silo in stopnja sekularizacije. Avtorja raziskave sta tako mnenja, da bo v bodoče potrebno začeti raziskovati večjo konservativnost moških (ibid.).

Cilj moje magistrske naloge je analiza vloge žensk v ameriški administraciji, s poudarkom na zunanji politiki ZDA v obdobju zadnjih dveh desetletij. Izbira tega časovnega obdobja je smiselna glede na dejstvo, da se je v tem času povečalo število žensk na zunanjepolitičnem področju ZDA. Osrednje zanimanje bo usmerjeno na vprašanje, ali je kvantitativno spreminjanje spolne sestave izvajalcev zunanje politike prispevalo k vsebinskim spremembam na tem področju.

Glede na pogosta teoretska razpravljanja o večji konservativnosti žensk v političnem delovanju nasploh (de Vaus, Mc Allister), je osrednja hipoteza mojega dela naslednja:

Položaj in zastopanost žensk v ameriški zunanji politiki sta se v obdobju zadnjih dveh desetletij izboljšala, vendar to ni vplivalo na temeljno usmeritev zunanje politike.

To hipotezo dopolnjujeta naslednji dve podhipotezi:

- a) Kontinuiteta v vsebinski usmeritvi je povezana z vertikalno spolno segregacijo, ki se kaže v tem, da ženske ne zasedajo vplivnejših veleposlaniških mest znotraj ameriške diplomatsko-konzularne mreže.**
- b) Postopno vključevanje žensk v zunanjo politiko je prispevalo k spreminjanju (tradicionalnih) vzorcev delovanja na tem področju.**

Za preverjanje hipotez bodo uporabljene naslednje raziskovalne metode:

analiza sekundarne literature (člankov, knjig, poročil, itd.), opisna (deskriptivna) metoda in študija primera (intenzivno zastavljeno raziskovanje položaja žensk v zunanji politiki ZDA na podlagi kazalnikov, kot so govori, sporočila, izjave za javnost, članki, ...).

2. Položaj žensk znotraj ameriške administracije

Za lažji pregled zastopanosti žensk znotraj ameriške politične sfere velja omeniti nekaj ženskam precej nenaklonjenih podatkov. Od nastanka ZDA do današnjih dni je bilo namreč v Kongresu zaposlenih 11.695 ljudi (9.824 v Predstavnem domu, 1.242 v Senatu in 630 v obeh domovih). Ženskih predstavnic je bilo samo 217.¹ Od tega jih je 182 (117 demokratinj in 65 republikank) delovalo v Predstavnem domu, 25 v Senatu (15 demokratinj in 10 republikank), sedem žensk pa je delalo v obeh domovih (pet iz Demokratske stranke in dve iz Republikanske) (www.gendergap.com/governme.htm, 30.10.2003).

Američani so postali bolj pozorni na vlogo in položaj žensk v političnem življenju po predsedniških volitvah leta 1980, ko so mediji poročali, da je osem odstotkov manj žensk kot moških volilo za takratnega ameriškega predsednika Ronalda Reagana. Razlike pri izbiri predsedniških kandidatov med ženskami in moškimi pa so se pojavile že pred tem. Šele na volitvah leta 1996 so mediji objavili posebne izjave o t.i. »gender gapu« oz. spolni vrzeli na volitvah, ko je 54 odstotkov žensk volilo za predsedniškega kandidata Billa Clintona v primerjavi s 43 odstotki pri moških volivcih. Ta razlika je pripomogla k njegovi zmagi.

Ko razmišljamo o ženskah v politiki, je potrebno upoštevati, da žensk ni možno dati v eno kategorijo. Med njimi namreč obstajajo velike razlike, npr. v stopnji vključevanja v politično življenje, v taktikah, ki jih ženske uporabljajo, da bi vplivale na politične odločitve in v uspehih, ki jih dosegajo. Dejavniki, ki ovirajo ali olajšujejo udeležbo žensk v političnem življenju, se razlikujejo glede na kulturo, religijo, gospodarski razvoj in politični sistem.

Ameriške ženske so aktivne v političnem življenju kot izvoljene ali imenovane predstavnice. Veliko raziskav je pokazalo, da je vsebina zakonskih predlogov, ki jih predlagajo ženske, drugačna od tiste, ki jo predlagajo moški politiki in da se pogledi žensk in moških na določene zadeve med seboj razlikujejo. Čeprav so ženske

¹ Kot prva kongresnica je bila leta 1917 izbrana republikanka Jeanette Rankin (www.gendergap.com/governme.htm, 30.10.2003).

republikanke bolj konservativne od moških demokratov pri zadevah kot so npr. davki in druge gospodarske teme, pa je bolj verjetno, da bodo ženske republikanke predlagale zakonodajo o t.i. ženskih področjih, kot je npr. zdravstveno zavarovanje, dolgoročna skrb za starejše ljudi, razveze in nasilje znotraj družine. Če primerjamo dve osrednji politični stranki v ZDA, lahko rečemo, da je ženska problematika in feminizem na splošno bolj blizu Demokratski stranki kot pa Republikanski, kar pa je v nasprotju z dejstvom, da se ženska gibanja v začetku 60. let prejšnjega stoletja niso hotela identificirati z nobeno politično stranko.

Ženske v ZDA se na svoji politični poti soočajo s številnimi ovirami pri njihovi udeležbi v političnem delovanju. Na prvem mestu med ovirami je vsekakor gospodarski položaj. Sledi dejavnik izobrazbe. Bolj ko je ženska izobražena, bolj verjetno je, da bo aktivna v političnem življenju.² Na tretjem mestu je še vedno zelo razširjena miselnost o tradicionalni patriarhalni družbi, kjer ženska opravlja vlogo žene in matere, medtem ko je politika prostor za moške. Tako se pogosto dogaja, da ženske na volitvah volijo v skladu z nasveti svojih partnerjev ali očetov. Če so ženske izvoljene, pa morajo igrati tipične ženske vloge, če hočejo biti ponovno izbrane. Naslednja ovira, na katero naletijo ženske v političnem življenju, je pomanjkanje vzornic, ki bi bile drugim ženskam za vzgled in ki bi jim na podlagi lastnih izkušenj lahko pomagale na njihovi poti k uspešni politični karieri ter bi tako bile njihove mentorice. Seveda so lahko mentorji ženskam tudi moški, vendar raziskave kažejo, da se pogosteje zgodi, da je ženska mentorica ženski. Kot zadnji dejavnik velja omeniti politične institucije in njihov vpliv na udeležbo in zastopanost žensk. V proporcionalnih sistemih imajo ženske lahko večjo možnost, da so izbrane, saj volilci volijo stranko in ne kandidatov, stranke pa lahko dajo ženske kandidatke na njihove volilne liste (Patterson 2000).

Glede politične udeležbe ameriških žensk pa so raziskave Inštituta za raziskavo ženske politike (*Institute for Women's Policy Studies*) pokazale naslednje ugotovitve (Caiazza 2003: 6):

- več žensk kot pa moških se prijavlja, da bo volilo (edina izjema pri tem je Pennsylvania);

- Havaji imajo najnižjo stopnjo žensk, ki so se odločile, da bodo volile (51 odstotkov), medtem ko je v Severni Dakoti ta odstotek bistveno večji in znaša 91.1 odstotka;
- ženske prednjačijo tudi pri sami udeležbi na volitvah. To je značilno za vse ameriške zvezne države razen za Havaje, Kentucky, New Jersey, Severno Dakoto, Oklahomo, Pennsylvanijo in Južno Dakoto;
- zvezna država z najvišjo stopnjo ženske udeležbe na volitvah je Minnesota (67.9 odstotka), najnižja pa Arizona (41.4 odstotka);
- za štiri zvezne države (Kalifornija, Kansas, Maine in Washington) je značilno, da njihove ženske zasedajo mesta tako v Kongresu kot v Predstavniskem domu;
- Alaska, Delaware, Iowa, Mississippi, New Hampshire in Vermont niso nikoli poslale ženske predstavnice v Kongres ali Predstavniški dom;
- zvezna država Washington je država z najvišjo stopnjo ženske politične udeležbe, zvezna država Tennessee pa ima najnižjo stopnjo politične udeležbe žensk.

Osrednji ameriški zakonodajni akti, ki se nanašajo na ženske, so (www.164.109.48.86/usa/women/laws.htm, 16.02.2004):

- 19th Amendment to the Constitution (gre za amandman iz leta 1920, na podlagi katerega so ženske dobile volilno pravico).
- Equal Pay Act of 1963 (prepoveduje izplačilo plač na podlagi spola; zahteva enako plačilo za vse delavce za enako delo, če le-to zahteva enake spretnosti, napor in odgovornost in se opravlja v podobnih delovnih pogojih);
- Title VII of the Civil Rights Act of 1964 (gre za zakon, ki prepoveduje diskriminacijo na podlagi rase, barve, vere, spola ali narodnosti; kot okoliščine diskriminacije so v tem zakonu omenjene nosečnost, rojstvo otroka in drugi zdravstveni pogoji);
- Age Discrimination in Employment Act of 1967 (prepoveduje diskriminacijo uslužbencev starejših od 40 let, s strani delodajalcev, zaposlovalnih agencij in sindikalnih organizacij);
- Title IX of the Education Amendments of 1972 (gre za regulativo, ki prepoveduje spolno diskriminacijo v javnih izobraževalnih programih in dejavnostih, zagotavlja omejene izjeme za nekatere verske institucije in vojaške šole in razširja

² Kot primer lahko navedemo volitve leta 1996, na katerih je volilo 73 odstotkov univerzitetno

Akt o enakem plačilu iz leta 1963 na vse izvršilne, administrativne in profesionalne uslužbence v izobraževalnih ustanovah);

- Civil Rights Act of 1991 (zagotavlja primerno zaščito žrtev diskriminacije; v njem so med drugim zajeta tudi določila o uvrstitvi in izboljšanju zveznih zakonov na področju civilnih pravic, predvideva tudi oblikovanje t.i. *Glass Ceiling* komisije, prepoveduje diskriminacijo zoper uslužbence Senata na podlagi rase, barve, religije, spola, nacionalnosti, starosti ali invalidnosti in zagotavlja zaščito in pomoč za nekatere druge vladne uslužbence);
- Family and Medical Leave Act of 1993 (FMLA zagotavlja zaposlenim do 12 tedensko odsotnost, po kateri se lahko vrnejo na delovno mesto in neplačan dopust v obdobju 12 mesecev iz naslednjih razlogov: rojstvo otroka, posvojitev otroka, skrb za otroka, soproga/soprogo ali starša, ki ima resne zdravstvene težave ali pa zaradi lastnih slabih zdravstvenih pogojev);
- Violence Against Women Act of 1994 (predstavlja zakonsko zaščito »safeguards« za žrtve domačega nasilja in spolnih napadov kot del *Violent Crime Control and Law Enforcement Act* prav tako iz leta 1994);
- Victims of Trafficking and Violence Prevention Act of 2000 (gre za akt, ki postavlja novi način financiranja in dodaja nekatere programe k *Violence Against Women Act* iz leta 1994).

2.1. Kratak zgodovinski pregled položaja žensk znotraj ameriške administracije po 2. svetovni vojni

Ameriške ženske so volilno pravico dobile leta 1920, vendar je bila njihova vloga v ameriški politiki minimalna. Hattie Caraway iz ameriške zvezne države Arkansas je bila leta 1933 izvoljena kot prva ženska v Senat. Margaret Chase Smith iz Maina je bila 24 let senatorka (1949-1973). Med ostalimi znanimi imeni ženskih senatork velja omeniti Maurine Neuberger iz Oregona, Nancy Landon Kassebaum iz Kansasa, Paulo Hawkins iz Floride in Barbaro Mikulski iz Marylanda (www.wic.org/misc/history.htm, 30.10.2003). Leta 1971 je Patience Sewell Latting bila izbrana za županjo Oklahoma City, za tisti čas največje mesto, ki mu je »predsedovala« ženska. Do leta 1979 sta bili izvoljeni še dve ženski: Jane Byrne za

izobraženih žensk v primerjavi s 56 odstotki žensk s srednješolsko izobrazbo (Patterson 2000).

županjo Chicaga in Dianne Feinstein v San Franciscu. Leta 1990 je bila Sharon Pratt Dixon izvoljena za županjo ameriškega glavnega mesta Washington DC. Frances Perkins je bila prva ženska v kabinetu kakega ameriškega predsednika. Bila je državna sekretarka za področje dela v administraciji predsednika Franklina D. Roosevelta (ibid.).³

Afro-ameriške ženske so v obdobju po drugi svetovni vojni bile zelo aktivne na področju boja proti rasizmu. Leta 1968 je bila Shirley Chisholm iz New Yorka prva črnka, ki je bila izvoljena v Predstavniški dom. Veliko črnk se je pridružilo svojim bratom in možem v kampanji proti segregaciji in rasizmu. Zelo znan je primer Rose Parks, ki leta 1955 ni hotela dati svojega sedeža na avtobusu v mestu Montgomery v ameriški zvezni državi Alabami. Novica o njeni gesti se je hitro razširila in privedla do oblikovanja ene najbolj uspešnih bojkotnih kampanj modernega časa. Bojkot avtobusov v Montgomeryju je trajal več kot leto dni in je pripomogel k rojstvu *Southern Leadership Conference* in k večji moči Martina Luthra Kinga, Jr. Na tisoče belcev in črncev se je udeležilo protestov proti rasizmu. T.i. »*Freedom Summer*« iz leta 1964 je predstavljala eno najbolj dramatičnih kampanj za človekove pravice. Ella Baker, Fannie Lou Hamer in mnogo drugih vplivnih črnk je bilo v prvih vrstah omenjenih gibanj. Na tisoče mladih žensk, tako belk kot črnk, se je v tistem obdobju udeležilo kampanj za človekove pravice na jugu ZDA .

V 60. letih 20. stoletja so na površje prišla močna ženska gibanja, ki so po eni strani pomenila nadaljevanje ženskih gibanj, ki so se borila za pridobitev volilne pravice, niso pa pomenila kontinuitete glede organizacijskega vidika. Voditeljice novih ženskih gibanj so komajda poznale osebnosti, organizacije in teme, s katerimi so se ukvarjala ženska gibanja v preteklih štiridesetih letih. Tudi znotraj novega ženskega gibanja je obstajala razlika. Tako je prišlo do delitve med mlajšo generacijo, ki se je rodila po drugi svetovni vojni, in starejšo, predvojno generacijo. Starejša generacija je

³ Oveta Culp Hobby je bila državna sekretarka za zdravje, izobraževanje in blaginjo v kabinetu Dwighta D. Eisenhowerja. Carla A. Hills je bila državna sekretarka za mestni razvoj in stanovanjska vprašanja v kabinetu predsednika Geralda R. Forda. Jimmy Carter je v svoj kabinet izbral dve ženski in sicer Juanito M. Kreps kot državno sekretarko za trgovino in Patricio Roberts Harris kot državno sekretarko za mestni razvoj in stanovanjska vprašanja. Harrisova je bila tudi prva črnka v kabinetu kakega ameriškega predsednika. Dve članici kabineta je imel tudi predsednik Ronald Reagan: Margaret Heckler kot državno sekretarko za zdravstvo in Elizabeth Dole kot državno sekretarko za promet. Slednja je bila v administraciji predsednika Geoga Busha starejšega državna sekretarka za delo. (www.wic.org/misc/history.htm, 30.10.2003).

na tretji nacionalni konferenci Komisije za položaj žensk (*Third National Conference of Commission on the Status of Women*) ustanovila Nacionalno organizacijo za ženske (*National Organization for Women – NOW*). Prva predsednica NOW-a Betty Friedan je bila tudi njegova ustanovna članica.⁴ Znotraj mlajše generacije ni bilo interesa za politične stranke, saj je v njih videla orodje zatiralnega političnega sistema. Tudi starejša generacija ni bila preveč naklonjena političnim strankam, saj jih je imela za branik moške nadvlade, ki je zaprt za ženske. Obe generaciji ženskega gibanja sta se zavedali, da nimata močne organizacije in da nista geografsko skoncentrirani, zato se tudi nista trudili, da bi oblikovali volilno strategijo. Kljub temu je bilo nekaj predstavnic ženskega gibanja izvoljenih v politična telesa (npr. Bella Abzug in Shirley Chisholm). Nekatero predstavnice so se kljub splošni nenaklonjenosti političnim strankam znotraj ženskega gibanja zavedale, da politične stranke predstavljajo možnost in dejavnosti, ki jih druge organizacije ne omogočajo. Osrednje ameriške feministke tistega obdobja Betty Friedan, Bella Abzug, Gloria Steinem in Shirley Chisholm so tako julija 1971 sklicale neuradno konferenco, ki se jo je udeležilo 324 žensk. Eden ključnih rezultatov je bila ustanovitev organizacije, ki naj bi delovala v smeri povečanja števila žensk v administraciji in političnem življenju na splošno. Slednje naj bi seveda podpirale in razširjale feministične poglede in načela. Tako je bil ustanovljen *National Women's Political Caucus* (NWPC). Čeprav je NWPC hotel delovati kot nestrankarska organizacija, je bil že od samega začetka bližji Demokratski stranki. To pa zato, ker je bilo znotraj NWPC več demokratinj kot republikank in ker so demokrati bolj »prepustni« (Freeman 1987).

Sicer pa je v obdobju po drugi svetovni vojni bilo kar nekaj poskusov ženske prisotnosti v predsedniških kampanjah. Tako je v začetku 50-ih let prejšnjega stoletja Nacionalna zveza poslovnih in profesionalnih žensk (*National Federation of Business and Professional Women – BWP*) organizirala svojo kampanjo za žensko podpredsednico. Glavni namen te kampanje je bila počastitev odhajajoče predsednice BWP teksaške sodnice Sarah Hughes. BWP je tako uredila, da je na Demokratski konvenciji prišlo do njene nominacije. BWP je prav tako zaprosila nekdanjo kongresnico Clare Booth Luce iz Connecticuta, da predlaga senatorko Margaret Chase Smith iz Maina kot kandidatko na Republikanski konvenciji. Smithova, kot

⁴ Betty Friedan je eno izmed največjih imen bork za ženske pravice v ZDA. Gre za oblikovalko enega

članica Kongresa od leta 1940 in senatorka od leta 1982, je bila ženska, ki je leta 1952 na najvišjem mestu v javni administraciji. Kmalu so se začele prve komplikacije. Članice Demokratske stranke so za svojo kandidatko hotele videti Indio Edwards, direktorico ženskega oddelka Demokratskega nacionalnega odbora. Da bi se izognili konfliktu med različnimi ženskimi skupinami, sta bili nominirani obe ženski. Ženska kampanja za Smithovo je bila končana s sporom med pristaši senatorja Roberta Tafta iz zvezne države Ohio in pristaši generala Dwighta D. Eisenhowerja. Smithova se je tako umaknila, Clare Booth Luce pa je v svojem nastopu na konvenciji dejala, da so se ženske odrekle kandidaturi Smithove v korist harmonije znotraj stranke (Freeman 2000).

Šele čez 20 let se je ponovila tovrstna kampanja. Na Demokratski konvenciji leta 1982 je prišlo do spora med Sissy Farenthold iz Teksasa in kongresnico Shirley Chishom iz New Yorka. Demokratski kandidat George Mc Govern je nato izbral Thomasa F. Eagleton iz Missourija, (ibid.).

2.2. Pregled položaja žensk znotraj ameriške administracije v zadnjih dveh desetletjih

Ameriške ženske so v zadnjih dveh desetletjih dosegle pomemben napredek in spremembe v svojem življenju. Zelo se je izboljšal dostop do političnih, gospodarskih in socialnih pravic. Kljub temu pa še vedno ni popolne enakopravnosti z moškimi in še vedno primanjkuje kar nekaj zakonskih zagotovil, ki bi jim pomagale, da zagotovijo enakopravnost. Ameriške ženske bi vsekakor pridobile z večjo učinkovitostjo zakonov o enakih možnostih, večjo politično zastopanostjo, dostopno otroško nego, močnejšimi programi za zmanjšanje revščine, itd.

V zadnjih letih se je položaj žensk izboljšal na različne načine. Tako se je npr. v obdobju med 1996 in 2002 število guvernerk povečalo iz ene na pet, število žensk v Senatu se je povečalo iz devet na 13 in število žensk v Predstavniškem domu se je povečalo iz 49 na 60. Istočasno pa se je položaj žensk poslabšal na drugih področjih. Delež žensk kot državnih zakonodajalk se je v obdobju med 1996 in 2002 povečeval

izmed prvih programov ženskih študij v ZDA (Cornell University 1968) (Meyer 1998:579).

zelo počasi, od 20.8 odstotka na 22.6 odstotka. V tretjini ameriških zveznih držav se je ženska politična zastopanost zmanjšala (Caiazza 2003: 5).

Še posebej ženskam prijazna je bila administracija predsednika Clintona, ki je predvsem pod taktiriko prve dame Hillary Rodham Clinton in državne sekretarke Madeleine Albright, bila zelo aktivna na področju reševanja problemov, s katerimi so se srečevale ženske. V času Clintonove administracije se je npr. povečalo število žensk v *Federal Aviation Administration*, ki se je zelo trudila za zagotavljanje enakih možnosti za zaposlitev žensk, manjšin in invalidov.⁵ Zanimiva sta tudi primera osrednje ameriške obveščevalne agencije CIE (*Central Intelligence Agency*) in notranjega ministrstva (*Department of Interior*). V samem izvršilnem delu CIE je precej žensk, ki se med drugim ukvarjajo z analizami položaja žensk in spreminjanjem njihove politične vloge, še posebej v islamskih državah. Ženske znotraj notranjega ministrstva so resda okrepile svoje število, vendar je v 90. letih 20. stoletja prišlo do precejšnjega zmanjšanja zaposlenih. Tako je v obdobju od leta 1994 do 1998 več kot 7.300 ljudi izgubilo svoje delovno mesto, kar pomeni zmanjšanje zaposlenih za 11 odstotkov. Po pekinški svetovni konferenci OZN o ženskah leta 1995 se je povečalo število žensk na višjih mestih v ameriškem kmetijskem ministrstvu. Tudi v zunanjem ministrstvu se je število zaposlenih žensk povečalo iz devet odstotkov leta 1976 na 30 odstotkov leta 1998. Odstotek žensk na višjih mestih v ameriški diplomaciji pa se je povečal iz treh odstotkov leta 1976 na 20 odstotkov leta 1998. Leta 1999 je med 313 pripravniki za delo na ameriškem zunanjem ministrstvu bilo 123 žensk in 190 moških (podrobneje o položaju žensk v ameriški zunanji politiki v tretjem poglavju) (www.secretary.state.gov/www/picw/2000commitment/power.html, 16.02.2004).

Leta 1995 je predsednik Clinton ustanovil t.i. medagencijski svet o ženskah (*Interagency Council on Women*), ki je bil zadolžen za usklajeno izvajanje akcijske platforme sprejete na Konferenci OZN o ženskah v Pekingu. Svet je bil prav tako zadolžen za razvoj novih pobud za nadaljnji razvoj žensk. Takratna prva dama Hillary Rodham Clinton je bila imenovana za častno predsednico Sveta. Prva predsednica

⁵ Tako so ženske v letih 1997 in 1998 predstavljale vsaj 35 odstotkov vseh tistih, ki so stalno napredovali in 24 odstotkov začasnih napredovanj. V enakem obdobju je zvezna letalska administracija zaposlila prvo žensko pilotko za testiranje helikopterjev v jugozahodni regiji. Znotraj administracije se je odstotek žensk na višjih mestih povečal iz 19,4 odstotka leta 1995 na 24,2 odstotka junija 1999 (www.secretary.state.gov/www/picw/2000commitment/power.html, 16.02.2004).

Sveta je bila sekretarka za zdravje Donna Shalala, ki je Svetu predsedovala od njegovega nastanka do marca 1997, ko je predsedovanje prevzela državna sekretarka Madeleine Albright (The Changing Roles of Women in the United States 1997:6).

a) Trenutna prisotnost žensk znotraj posameznih vej oblasti

Izvršilna oblast

V kabinetu sedanjega predsednika Georga W. Busha mlajšega je pet žensk: Elain Chao (področje dela), Gale Norton (notranje zadeve), Condoleeza Rice (svetovka za nacionalno varnost), Ann Veneman (področje kmetijstva) in Christine Todd Whitman (Environmental Protection Agency) (www.gendergap.com/governme.htm, 30.10.2003).

Zakonodajna oblast

V sedanjem 108. Kongresu je 14 senatork⁶ od 100 vseh senatorjev in 59 predstavnic od 435 predstavnikov v Predstavniškem domu. Poleg tega so tri ženske predstavnice delegacij iz Guama, Deviških otokov in Washington DC. Ženske tako predstavljajo samo 14 odstotkov vseh predstavnikov v Kongresu. Devetnajst ameriških zveznih držav nima ženske predstavnice v Kongresu, šest zveznih držav (Alaska, Delaware, Iowa, Mississippi, New Hampshire in Vermont) pa nikoli ni imelo ženskih predstavnic (ibid.). Za primerjavo lahko navedemo, da je v prejšnjem 107. Kongresu bilo 13 senatork in 60 predstavnic v Predstavniškem domu. Ameriške črnke so imele samo 21 mest v Predstavniškem domu in nobene predstavnice v Senatu (Caiazza 2003: 17).

Demokratska predstavnica iz Kalifornije Nancy Pelosi je bila novembra 2002 izbrana za vodjo Demokratov v Predstavniškem domu. Gre za prvo žensko, ki vodi kakšno

⁶ Ženske senatorke v sedanjem Senatu so: Barbara Boxer (Demokratinja iz Kalifornije), Maria Cantwell (Demokratinja iz Wyoming), Hillary Rodham Clinton (Demokratinja iz New Yorka), Susan Collins (Republikanka iz Maina), Elizabeth Dole (Republikanka iz Severne Karoline), Dianne Feinstein (Demokratinja iz Kalifornije), Kay Bailey Hutchison (Republikanka iz Teksasa), Mary Landrieu (Demokratinja iz Lousiane), Blanche Lincoln (Demokratinja iz Arizone), Barbara Mikulski (Demokratinja iz Marylanda), Lisa Murkowski (Republikanka iz Arkansasa), Patty Murray (Demokratinja iz Wyominga), Olympia Snowe (Republikanka iz Maina) in Debbie Stabenow (Demokratka iz Michigana) (www.cawp/information/services/factsheets/Fact2003, 30.10.2003).

politično stranko v ameriškem kongresu

(www.164.109.48.86/usa/women/111502.htm, 16.02.2004).⁷

Pravosodna oblast

Med devetimi sodniki na Vrhovnem sodišču ZDA sta samo dve ženski. Med 1.612 zveznimi sodniki je 332 žensk, kar predstavlja 20.6 odstotka.⁸

Za zadnja leta so značilnosti, ki jih navaja poročilo o položaju žensk v ZDA⁹, naslednje (Caiazza 2003:18, 19):

- v zveznih državah na zahodu ZDA obstaja večja verjetnost, da bodo ženske izvoljene (kot že omenjeno, je zvezna država Washington država z najvišjim deležem izvoljenih žensk)
- leta 2002 je samo pet žensk zasedalo mesta guvernerjev¹⁰, vendar ta podatek predstavlja povečanje števila, saj je bila leta 1996 samo ena guvernerka in sicer Christine Todd Whitman, Republikanka iz New Jerseya
- leta 2000 je v dveh zveznih državah prišlo do drastičnih sprememb v ženski udeležbi. Tako je New Jersey po odhodu zgoraj omenjene Christine Todd Whitman, ki je z mesta guvernerke odšla na mesto direktorice »U.S. Environmental Protection Agency«, padel iz 23. na 44. mesto na lestvici vseh zveznih držav. Izvolitev Hillary Rodham Clinton v ameriški Senat je prispevala k temu, da je zvezna država New York skočila iz 41. na 13. mesto.

⁷ Nancy Pelosi je privrženka politike kontrole nad orožjem, legalnih splavov in pravic istospolno usmerjenih. Pelosijeva je vodila Demokratsko opozicijo v Predstavniškem domu, ki je nasprotovala resoluciji, ki je predsedniku Bushu dovoljevala uporabo sile v Iraku (www.164.109.48.86/usa/women/111502.htm, 16.02.2004).

⁸ Glede na rasno in etnično zastopanost znotraj sodne veje oblasti pa so številke naslednje: 1.335 sodnikov je belcev, od tega je 1.069 moških in 266 žensk; 107 sodnikov je črncev (79 moških in 28 žensk); 53 sodnikov je španskega porekla (42 moških in 11 žensk); 10 sodnikov je azijskega porekla (7 moških in 3 ženske); trije moški sodniki so t.i. *Native Americans*; 104. sodniki pa se niso opredelili (80 moških in 24 žensk) (www.gendergap.com/governme.htm, 30.10.2003).

⁹ Gre za poročilo, ki ga od leta 1996 vsaki dve leti pripravlja Institut za raziskovanje ženskih politik iz Washingtona.

¹⁰ Republikanka Jane Dee Hull iz Arizone, Demokratinja Ruth Ann Minner iz Delawarja, Republikanka Jane Swift iz Massachusettsa, Republikanka Judy Martz iz Montane in Demokratinja Jeanne Shaheen iz New Hampshire (Caiazza 2003: 19).

b) Odnos do žensk in ženskih vprašanj znotraj Demokratske in Republikanske stranke

Večja naklonjenost ženskemu gibanju in njegovim pogledom ter idejam je bila tudi v zadnjih dveh desetletjih še naprej značilna za Demokratsko stranko. Leta 1984 so bile republikanske feministke celo izključene iz aktivnega članstva v stranki. Njihovi strankarski kolegi so jih povezovali z liberalnim delom stranke, ki pa je bil zelo skromen. Takratno vodstvo stranke je v feminizmu videlo značilnosti Demokratske stranke, tako po njihovem mnenju ni bilo mogoče biti član Republikanske stranke in hkrati javen privrženec feminističnih ciljev (Freeman 1987). Kljub temu je bilo v tem obdobju, ko je predsedoval Ronald Reagan, znotraj Republikanske stranke še vedno nekaj feministk, vendar tega niso upale javno razglašati. Mnoge izmed njih so kritizirale politiko Demokratskih feministk in delovanje NOW (ibid.).

V predsedniški kampanji leta 2000, kjer sta se za mesto predsednika ZDA borila Al Gore in George Bush ml., so se pojavljala številna ženska imena, ki bi lahko kandidirala za podpredsedniška mesta. Republikanci so tako omenjali Elizabeth Dole, guvernerko New Jerseya Christine Whitman in senatorko iz Maina Olympio Snow. Na Demokratskem seznamu pa so bile kalifornijska senatorka Dianne Feinstein, Jeane Shaheen – guvernerka New Hampshire in Kathleen Kennedy Townsend iz Marylanda. Predsedniške volitve leta 2000 so bile prve predsedniške volitve v ZDA, kjer sta obe vodilni stranki resno razmišljali o ženskih kandidatkah (Freeman 2000).

Do sedaj edina kandidatura ženske za podpredsedniško mesto, že omenjene Geraldine Ferraro, je bila delno posledica brezupnosti in organiziranega pritiska znotraj Demokratske stranke. Demokrat Walter Mondale, podpredsednik ZDA v letih 1977 do 1981 pod predsedstvom Jimmyja Carterja, bi se moral soočiti s takrat popularnim Republikancem Ronaldom Reaganom. Mondale je upal, da bi ženska kandidatka prinesla glasove volilk za demokratskega predsedniškega kandidata. Pred tem so ženske organizacije, čigar članice so se udeležile Demokratske konvencije, odločile, da bo ženska kandidatura njihova prioriteta. Mondalu so poslale kratek seznam

sprejemljivih žensk ter zagrozile, da se bodo uprle, če ne bo izbral ene izmed njih (ibid.).¹¹

V novejšem obdobju se je pojavilo kar nekaj kandidatki za mesta v političnem življenju ZDA, iz vrst soprog oseb, ki so v bližnji preteklosti zasedali najvišja mesta v ameriški administraciji. Tako lahko omenimo Hillary Rodham Clinton, Liddy Dole in Tipper Gore. Hillary Clinton, žena nekdanjega predsednika Billa Clintona, je bila leta 2000 izvoljena za senatorko zvezne države New York. Žena predsedniškega kandidata iz leta 1996, Boba Dola, tekmuje za prosto senatorsko mesto v Severni Karolini. Tipper Gore, žena nekdanjega ameriškega podpredsednika Ala Gora, pa razmišlja o kandidaturi za senatorsko mesto v zvezni državi Tennessee. Niti Hillary Clinton, Liddy Dole, niti Tipper Gore niso s svojimi kandidaturami neposredno zamenjale svojih soprogov, čeprav se je Tipper Gore potegovala za mesto, ki se ga je njen soprog Al Gore odrekel zaradi mesta podpredsednika. Vendar so vse tri dobile dragoceno politično »premoženje« s strani svojih mož, skupaj z njihovo politično »prtljago«. Želja Hillary Rodham Clinton, da zasede senatorsko mesto, je vsekakor brez precedensa, saj nobena prva dama do sedaj ni hotela kandidirati za kako politično mesto, po tem, ko se je zaključil mandat njihovim možem. Najbližja predhodnica Liddy Dole pa je bila Ruth Hanna Mc Cormick, hčerka senatorja Marka Hanne, republikanca iz zvezne države Ohio, in soproga republikanskega senatorja iz Illinoisa Medilla Mc Cormicka. Ruth Mc Cormick je bila prav tako kot Liddy Dole znana osebnost v republikanski stranki, saj je veliko let delala v organizaciji Republikanskih žensk. Leta 1928, štiri leta po smrti svojega moža, je bila izbrana v Kongres. Ko mu je poskusila slediti v Senatu, je naletela na odpor (Freeman 2002).

Tipper Gore in Liddy Dole predstavljata dva zelo različna primera, ki ne spadata v pričakovane kategorije. Tako je npr. Tipper Gore staromodna ženska, ki je svoje življenje posvetila otrokom in podpori soprogu. Republikanka Liddy Dole pa je moderna ženska, katere neodvisna kariera je bila možna prav zaradi feminističnega

¹¹ To je bil prvi resen poskus ženske kandidature na ravni celotne ZDA, ni pa tudi prvi primer tovrstne kampanje. Le-ta se je namreč pojavila že v 20-ih letih 20. stoletja, ko je Demokratska stranka imenovala hčerke znanih Demokratov kot kandidatke za višja mesta. Tako je leta 1924 Leroy Springs iz Južne Karoline dobila 38 glasov za podpredsednico, leta 1928 pa je nekdanja guvernerka Wyominga Nellie Tayloe Ross dobila 31 glasov. Istega leta je t.i. *Prohibition Party* imenovala Marie Caroline Brehm za podpredsednico. To je bila prva ženska kandidatura s strani kake tretje stranke (Freeman 2000).

gibanja, ki ga njena stranka ne mara. Po drugi strani pa sta Liddy Dole in Hillary Rodham Clinton imeli podoben »problem«. Hillary Clinton, ki sicer izhaja iz Severne Karoline, je kandidirala v New Yorku, Liddy Dole pa je kandidirala v Severni Karolini, kjer je resda preživela prva leta svojega življenja, vendar je kmalu odšla v Washington D.C., kjer se je poročila s človekom, ki je 36 let zastopal zvezno državo Kansas (ibid.).

c) Odnos predsednika Busha ml. do položaja in vloge žensk

Predsednik Bush ml. si je predvsem med različnimi nevladnimi ženskimi organizacijami v ZDA ustvaril zelo slab položaj. Kljub temu, da njegova administracija navzven kaže, da podpira žensko vključevanje v politično življenje in splošno enakopravnost žensk, pa nekoliko bolj podrobne analize kažejo drugače. Tako je NOW v letu 2003 naredila analizo člankov, kjer so bile predstavljene dejavnosti Busheve administracije na posameznih področjih. Rezultati analize so pokazali, da je Busheva administracija ženskam zelo neprijazna, saj je zmanjšala njihove pravice na številnih področjih: zdravstvo, izobraževanje in reprodukcija. Poleg tega je analiza pokazala, da Busheva administracija širi svoje ženskam neprijazne poteze tudi zunaj meja ZDA. Predsednik Bush je npr. konstantno zmanjševal stroške za programe OZN, tudi za tiste, ki so namenjeni reševanju življenj žensk. Povzemamo nekaj glavnih rezultatov raziskave (www.now.org/nnt/winter-2004/union.html, 16.02.2004):

- Ameriška administracija se je priključila Jordaniji, Sudanu in Vatikanu v njihovih zavzevanjih za odpravo pravice žensk in deklet do kvalitetnega zdravstvenega programa, ki bi si ga lahko privoščile. Pravica bi morala biti zajeta v osnutku dokumenta za posebno srečanje OZN o otrocih. ZDA še naprej vztrajajo pri tem stališču, čeprav je dokazano dejstvo, da je skrb za reproduktivno zdravje način, kako se lahko zmanjšuje smrtnost med materami in otroci in da je osrednjega pomena za izboljšanje življenja otrok (vir: *Center for Reproductive Rights*)
- Omejitev pravice do splava v državah v razvoju je ena osrednjih zunanje političnih pobud Busheve administracije (vir: *Women's e-News*)
- Busheva administracija pod pretvezo zmanjševanja proračuna zapira ženske pisarne znotraj državnih organizacij, zmanjšuje sredstva za programe, s katerimi

se nadzira diskriminacija in na osrednja mesta imenuje ljudi, ki nasprotujejo pozitivnim ukrepom ter blaginji samskih mater (vir: *Village Voice*)

- Predsednik Bush je hotel imenovati Davida Hagerja, nasprotnika uporabe kontracepcijskih sredstev za neporočene ženske, za vodjo *Reproductive Health Drugs Advisory Committee*. Gre za odbor, ki je v času Clintonove administracije igral glavno vlogo pri legalizaciji zdravila RU-486, ki lahko prekine nosečnost v zigotnem¹² (najzgodnejšem) obdobju. Zaradi velikega pritiska javnosti Hager ni bil imenovan za vodjo omenjega odbora, je pa njegov član (vir: *Village Voice*)
- Busheva administracije je imenovala Wada Horna za vodjo oddelka za podporo družinam znotraj *Department of Health and Human Services*. Wade Horn, ki je velik zagovornik porok, je predlagal zmanjšanje olajšav za neporočene pare in zadrževanje finančnih sredstev za samske matere, dokler se ne poskrbi za vse poročene pare (vir: *Village Voice*)
- Predsednik Bush je poskusil zapreti regionalne ženske urade, ki spadajo pod okrilje *Department of Labor* (vir: *Women's e-News*)
- Predsednik Bush je zaprl pisarno v Beli hiši, ki se je ukvarjala z ženskimi pobudami (*White House office for Women's Initiatives and Outreach*) (vir: *John F. Kennedy School of Government, Harvard University*)
- ZDA pod Bushevo administracijo niso podpisale Konvencijo OZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (vir: *Common Dreams*)
- Busheva administracije je prav tako nasprotovala programom OZN za načrtovanje družine in preprečitev AIDS-a, ki ponujajo kondome (vir: *Village Voice*)
- Zakon, ki ga je sprejel republikanski Predstavniški dom, omogoča ustanovam za zdravstveno varstvo, da svojim zdravnikom prepovedujejo, da bi se s pacientkami in pacienti pogovarjali o splavu (vir: *Village Voice*)
- Busheva administracija je v proračunih za leto 2002 predlagala zmanjšanje sredstev za zdravstvene programe za otroke in matere (vir: *American Academy of Pediatrics*)
- Busheva administracije podpira prepoved splavov v vojaških bolnicah (vir: NOW)
- Predsednik Bush se zavzema za to, da bi zvezna sodišča »napolnil« s konzervativnimi sodniki, ki nasprotujejo splavu (vir: *NARAL Prochoice America*)

¹² zigota je celica, ki je nastala po združitvi dveh spolnih celic

- Predsednica fundacije za feministično večino (*Feminist Majority Foundation*) Eleanor Smeal je močno kritizirala politiko Busheve administracije do Afganistana in sicer predvsem to, da so nezadostna sredstva namenjena za obnovo države ter da ni pretirane volje, da bi se varnostne enote in mirovne sile razširile tudi zunaj glavnega mesta Kabula. Zaradi tega afganistanske ženske še vedno živijo v strahu (vir: *Common Dreams*)
- Ustavna komisija v Iraku je sestavljena samo iz moških predstavnikov, ustavni strokovnjaki, ki jih je v Irak poslala Busheva administracija, pa so prav tako sami moški (vir: *Common Dreams*)
- Dodaten primer, kjer administracija ni uresničila obljubljenega, je *Afghan Freedom Support Act*. Gre za zakon, ki ga je z veliko podporo sprejel ameriški kongres in ki zahteva pomembno povečanje sredstev za afganistansko obnovo, vzpostavitev demokracije, politične in gospodarske stabilnosti ter varnost žensk v državi. Le majhen del tega je bil uresničen (vir: *One World US*)

Predsednik Bush je 5. novembra 2003 podpisal t.i. »*Partial Abortion Ban*« - najpomembnejšo omejitev splava v zadnjih 30. letih. Kot se je izrazila vodja Demokratov v Kongresu Nancy Pelosi, je predsednik Bush skupaj s skupino moških Republikancev s tem dejanjem »dal veliko klofuto ženskam širom po ZDA«. Na ta način je Busheva administracija ženskam odvzela pravico do zdravniških postopkov, ki lahko rešijo njihovo zdravje in življenje (www.truthaboutgeorge.com/women, 23.02.2004).

Organizacija NOW prav tako opozarja, da predsednik Bush v svojem vsakoletnem nastopu *State of the Union* govori o gospodarstvu, vojni proti terorizmu in Iraku, ženske zadeve pa omenja le redkokdaj in še ko jih omenja, jih omenja na hiter in skop način. Kljub vsemu napredku, ki so ga naredile ženske na delovnem področju v zadnjih desetletjih, pa prava enakopravnost še ni dosežena. Ženske, ki delajo polni delovni čas, so še vedno plačane samo 73 centov za vsak dolar, ki ga dobijo njihovi moški kolegi. Razlike pa obstajajo tudi med ženskami samimi. Belke so najbolje plačane, sledijo jim črнке, ki so za polni delovni čas plačane samo 67 centov in za njimi so še latinske ženske, ki so plačane borih 55 centov za vsak dolar, ki ga zaslužijo moški. V Wal-Mart-u, največjem privatnem službodajalcu v ZDA, veliko večino zaposlenih predstavljajo ženske, v vodilnih sferah Wal-Marta pa ženske

predstavljajo samo tretjino. Poleg tega je *Department of Labor* predlagal spremembe *Fair Labor Standards Act*-a, ki bi lahko privedle do tega, da milijonom delavk in delavcev ne bi bile izplačane nadure. Po drugi strani pa Busheva administracija nadaljuje s prizadevanji, da bi ženske predvsem iz nižjih razredov, privedle do tega, da bi se poročile in namenja na stotine milijonov dolarjev pomoči vsako leto za razne pobude, ki naj bi Američane prepričale o tem, da se poročijo (www.now.org/nnt/winter-2004/union.html, 16.02.2004).

Ameriška resolucija o ženskah in njihovem političnem udejstvovanju po besedah ameriške veleposlanice Ellen Sauerbrey, predstavnice ZDA v Komisiji OZN za položaj žensk, potrjuje, da imajo ženske na enaki osnovi kot moški in brez kakršnekoli diskriminacije, pravico, da volijo na vseh volitvah, kandidirajo in so izvoljene, izražajo javno svoje poglede, itd.¹³ Vendar pa je sama politika Busheve administracije v nasprotju z načeli, ki jih vsebuje resolucija. Kot primer se navaja dejstvo, da je predsednik Bush »oživel« t.i. »*Global Gag Rule*« iz obdobja predsednika Reagana, ki je omejil sredstva ZDA za mednarodne skupine, ki se ukvarjajo z načrtovanjem družine in lobirajo pri vladah glede politike do splava. S to politiko je predsednik Bush prepovedal vsem organizacijam, ki prejemajo sredstva od Ameriške agencije za mednarodni razvoj (»*U.S. Agency for International Development*«), da uporabljajo ta sredstva za opravljanje splava ali njegovo promocijo. To pravilo je prav tako privedlo do pomanjkanja kontracepcijskih sredstev zaradi zmanjšanja sredstev za organizacije, ki niso hotele sprejeti »*Global Gag Rule*«. Leta 2002 je zaradi tega pravila 16 držav v razvoju ostalo brez pomoči USAID, zato, ker so bili edini prejemniki te pomoči v teh državah člani »*International Planned Parenthood Federation*«, ki je izgubila 20 milijonov dolarjev USAID sredstev, ker ni hotela sprejeti politike Busheve administracije. Predsednik Bush je z »*Global Gag Rule*« vsem mednarodnim organizacijam, ki opravljajo splav ali svoje paciente napotujejo na mesta, kjer je možno opraviti splav, zaustavil prejetje sredstev za načrtovanje družine. Busheva administracija je pravilo razširila tudi na prostovoljne programe, ki jih financira ameriško zunanje ministrstvo. Na tak način so najbolj ranljivemu delu žensk, begunkam, odvzeli osnovno zdravstveno oskrbo (www.truthaboutgeorge.com/women, 23.02.2004).

Ameriški resoluciji manjkajo mehanizmi, s katerimi bi dosegli politično enakopravnost. Petnajst držav, kjer ženske zasedajo t.i. kritični delež parlamentarnih sedežev (vsaj 30 odstotkov), ima proporcionalni sistem in neko obliko kvot. Za ZDA pa velja, da so po podatkih Interparlamentarne unije glede na delež žensk v Kongresu in državni upravi šele na 60. mestu. Resolucija med drugim omenja tudi Pogodbo o pravicah žensk (*»Treaty for the Rights of Women«* – CEDAW – *United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*) iz leta 1979, ki pa je ZDA sploh še niso ratificirale. Pogodba CEDAW-a predstavlja za 174 držav, ki so jo ratificirale, pravno podlago za boj za politične, gospodarske in socialne pravice. ZDA so edina industrializirana država, ki je še ni ratificirala. Busheva administracija z omenjeno resolucijo poziva vse države, da se borijo proti diskriminaciji žensk, da dajo ženskam politično moč in da jim zagotovijo enake možnosti v javni sferi. Za veliko večino ameriških nevladnih organizacij, ki se borijo za enakopravnost žensk, pa je to izključno retorika, ki bi bila bolj prepričljiva, če bi administracija podobna načela razvila tudi znotraj lastnih politik (www.wglobalscorecard.org/nov03resolution.htm, 16.02.2004).

Če pogledamo uradne ameriške vire, kot je npr. State Department, dobimo precej drugačno sliko o politiki ameriškega predsednika Busha ml. do žensk po vsem svetu. V izjavi za javnost, ki jo je septembra 2003 pred začetkom generalne skupščine OZN pripravil State Department, so podrobneje predstavljeni cilji ameriške administracije za izboljšanje politične udeležbe žensk. Tako je v izjavi za javnost zelo jasno poudarjeno, da so ZDA globoko predane napredku pri vseh ženskih temah in bodo na zasedanju Generalne skupščine OZN sponzorirale resolucijo »Ženske in politična udeležba«, v kateri je poudarjeno, da je izboljšanje gospodarskega, družbenega in političnega položaja žensk osnovnega pomena za dosego transparentne in reprezentativne vlade, demokratičnih institucij in trajnostnega razvoja. Brez aktivne udeležbe žensk na vseh ravneh procesov odločanja ni mogoče doseči enakopravnosti, razvoja in miru. Prav tako resolucija poziva države, da promovirajo in ščitijo pravice žensk, enakopraven dostop do izobraževanja in možnosti na gospodarskem področju, ki bi jim nato omogočile, da polnopravno sodelujejo v procesih odločanja. Resolucija

¹³ Povzeto iz nastopa veleposlanice Sauerbrey na GS OZN v New Yorku, 24. oktobra 2003

še poziva države, da odpravijo zakone in regulative, ki diskriminirajo ženske in jim onemogočajo, da sodelujejo v političnem procesu. Politične stranke naj bi iskale kvalificirane ženske kandidatke in zagotovile sredstva za financiranje izobraževalnih programov za vodenje političnih kampanj in parlamentarnih procedur (<http://usembassy.state.gov/mumbai/wwwhwashnews822.html>, 13.07.2004).

Uradni viri (State Department) še poročajo o številnih aktivnostih ameriške administracije pri izboljšanju položaja žensk na Bližnjem vzhodu, Afganistanu in Iraku. Tako je za območje Bližnjega vzhoda značilna t.i. »*The U.S. – Middle East Partnership Initiative*«, ki ima za svoj glavni cilj izboljšanje položaja žensk. Ameriška vlada financira in vodi številne projekte v omenjeni regiji, kot so npr. reforme na področju izobraževanja v Maroku, projekti o zaščiti družine v Jordaniji in usposabljanje za vodenje političnih kampanj v Jemnu in Bahreinu (www.state.gov/p/nea/rls/22245pf.htm, 13.07.2004).

V Afganistanu so ZDA od leta 2002 izvedle več kot 200 uspešnih projektov za izboljšanje položaja tamkajšnjih žensk, od tega jih 187 še vedno poteka, približno 30 pa jih je bilo že zaključenih. Osnovni nameni teh projektov so povečanje politične udeležbe žensk, oblikovanje civilne družbe in ekonomskih možnosti, podpora izobraževanju žensk in deklet ter povečanje dostopa žensk do zdravstvenega varstva (<http://www.state.gov/g/wi/rls/33787pf.htm>, 13.07.2004).

V Iraku pa ameriška administracija predsednika Busha ml. vodi programe za izboljšanje političnih in gospodarskih možnosti žensk ter za lažji dostop žensk in deklet do izobraževanja in zdravstvene oskrbe. V začetku leta 2003 je ameriška vlada po podatkih urada koordinatorke za mednarodne ženske zadeve v State Departmentu namenila približno 2,5 milijarde ameriških dolarjev za humanitarno in obnovitveno pomoč Iraku. Novembra 2003 je ameriški kongres odobril dodatnih 18,7 milijarde ameriških dolarjev pomoči za naslednjih 18 mesecev. Del sredstev bo namenjen obnovi iraške infrastrukture, del pa za gospodarski razvoj, zaposlovanje ter zdravstvene in izobraževalne potrebe. Pri delitvi sredstev pa naj bi bila vedno

(www.wglobalscorecard.org/Nov03resolution.htm, 16.02.2004).

upoštevana tudi enakopravna udeležba žensk (www.state.gov/g/wi/rls/33770.htm, 13.07.2004).

d) Osrednja organizacija v zvezi z zastopanostjo žensk v političnem življenju

Osrednja organizacija je Ženski biro (»*Women's Bureau*«), ki je bila ustanovljena že leta 1920, kot posledica boja manjših ženskih organizacij za volilno pravico, in je sestavni del ameriškega ministrstva za delo.¹⁴ Ženski Biro zaposluje cca. 80 ljudi, njegov proračun pa znaša manj kot osem milijonov ameriških dolarjev. Ko je Komisija OZN za položaj žensk v 70-ih letih državam članicam svetovala, da znotraj svojih držav oblikujejo mehanizme za odpravo diskriminacije žensk, je Ženski biro predlagal ustanovitev komisij za položaj žensk, ki bi jih vodile »prestižne posameznice«.¹⁵ Od takrat naprej so se začele ustanovljati omenjene komisije, ki so pa tako hitro kot so nastajale, tudi izginjale. Že od leta 1980 ni nacionalne komisije za ženske. 40 zveznih držav ima komisije na ravni zvezne države in 33 ima ženske zборе volivk (Caucus).¹⁶ Poleg tega obstajajo številni posvetovalni odbori, ki pa so večinoma začasne narave (Caiazza 2003: 20).

Pomen Ženskega biroja je odvisen tudi od moči in pomena trenutne direktorice ter od odnosa, ki ga ima administracija do njega. Po desetletjih skoraj popolne nevidljivosti je v 60-ih letih dvignila pomen Biroja takratna direktorica Esther Peterson, ki je bila tudi namestnica državnega sekretarja za delo. Še bolj uspešna je bila Elizabeth Koontz. V času njenega predsedovanja, je Biro postal glavni svetovalni organ za različne ženske programe (Mc Bride 1995: 257, 258).

Od Esther Peterson dalje je Senat imenoval devet žensk za direktorice Ženskega biroja. Od devetih so samo tri imele prejšnje izkušnje z ženskimi gibanji oz.

¹⁴ V Ženskem biroju so bile takrat razširjene predvsem politike naprednih feministk do slabega ravnanja z ženskami v tovarnah med prvo svetovno vojno. V naslednjih desetletjih je Biro začel igrati aktivno vlogo pri oblikovanju organizacijskega in ideološkega okvirja ameriškega ženskega gibanja (Mc Bride 1995: 256).

¹⁵ Leta 1961 je bila ustanovljena prva tovrstna komisija in sicer pod vodstvom Eleanor Roosevelt kot predsednice in Esther Peterson kot podpredsednice. V svojem poročilu iz leta 1963 je Komisija predlagala, da vsaka ameriška zvezna država imenuje podobno skupino, ki bi se borila za enakopravnost in pravičnost za ženske.

¹⁶ 15 zveznih držav (Kalifornija, Florida, Georgia, Massachusetts, Missouri, New York, Severna Karolina, Rhode Island, Južna Karolina in Virginia) ima tako komisije na državni ravni, kot uradne ženske zборе volivk (caucus) (Caiazza 2003: 20).

organizacijami ali delom na področju ženskih vprašanj. To so bile Elizabeth Koontz (1969-1973), Alexis Herman (1977-1981) in Karen Nussbaum (1999-2001).¹⁷ Kot že omenjeno, je vloga Biroja odvisna od politične moči direktorice in odnosa Bele hiše do ženskih vprašanj. V času administracije Ronalda Reagana in Georga Busha starejšega (1981-1992), ko so bile ženske teme uvrščene nizko, so bile direktorice Biroja označene kot »let them eat cake« predstavnice. Clintonova administracija je to vlogo zelo spremenila in pravicam žensk ter delavcev dala visoko prioriteto. Clinton je za direktorico imenoval Karen Nussbaum, ki je imela bogate izkušnje v sindikatih delavcev (Mc Bride 1995: 259).

Ženski biro ima vedno večjo vlogo tudi na mednarodnem področju. State Department se obrača na Ženski biro, ko želi dobiti informacije s področja ženskih zadev. Poleg tega je Biro tisti, ki zastopa ZDA na področju ženskih vprašanj v različnih mednarodnih organizacijah. Direktorica Biroja je predstavnica ZDA v delovni skupini Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) za položaj žensk. Sodeluje na sestankih Komisije OZN za položaj žensk in ženske komisije Organizacije ameriških držav (Mc Bride 1995: 261).¹⁸

Ostale feministične organizacije, kot so NOW, *Older Women's League*, *Wider Opportunities for Women* in *Campaign for Feminist Majority* pa v Ženskem biroju ne vidijo poti do političnega odločanja ali zanesljivega vira za uveljavljanje feminističnih tem. Prav tako so mnenja, da Biro ne igra nobene vloge v boju proti diskriminaciji ali na področju pozitivnih ukrepov. Odnos feminističnih organizacij do Ženskega biroja je predvsem odvisen od tega, koliko jim je »simpatična« trenutna direktorica. Kolikor imajo z njo dober odnos, bodo sodelovali tudi z Birojem. Dvom o Ženskem biroju izhaja predvsem iz začetka 80-ih let, ko je takratna administracija močno zmanjšala podporo in interes za ženske probleme in vprašanja. Dvom spremlja še dejstvo, da ima Biro zelo omejena sredstva, slabo avtoriteto in nejasno mesto znotraj Ministrstva za delo (Mc Bride 1995: 269).

¹⁷ Trenutno vodi Ženski biro Shinae Chun, ki je najvišje rangirana Američanka korejskega porekla v Bushevi administraciji (www.dol.gov/wb/shinae.htm, 16.02.2004).

¹⁸ Biro je v imenu State Departmenta organiziral regionalna srečanja z nevladnimi organizacijami, da bi pridobili njihov prispevek za konferenco OZN o ženskah, ki je bila leta 1995 v Pekingu (Mc Bride 1995: 261).

e) Pokrivanje vprašanja žensk v ameriških medijih, predvsem njihove udeležbe na volitvah in njihovega vpliva na volitve

Ženska udeležba na volitvah in njihov vpliv na sam potek in rezultat volitev je bil v zadnjih dveh desetletjih predmet številnih člankov osrednjih ameriških medijev. Pred tem obdobjem, v 60-ih in 70-ih letih 20. stoletja, so bili članki o vplivu žensk na potek in rezultat volitev skorajda neopazni. V začetku 80-ih let prejšnjega stoletja se je v ameriških medijih začel pogosto pojavljati izraz »gender gap« oz. spolna vrzel, ki je označeval razliko med ženskami in moškimi v zvezi z njihovimi političnimi preferencami in načinom obnašanja na volitvah. Moderni »gender gap« je postal očiten v obdobju, ko so ženske začele občutno podpirati Demokratske predsedniške kandidate, medtem ko so moški glasovali večinoma za republikance. Članki, ki so omenjali »gender gap«, so bili tako prisotni vse od volitev leta 1982. Noben članek, ki je bil objavljen leta 1982, ni omenjal drugih izrazov povezanih s spolom. Izraz se je prvič pojavil v članku Washington Posta »*Women are Emerging as Political Force*« (Judy Mann, 16.10.1981). Naslednji tak članek je bil obširen članek na prvi strani New York Timesa junija let 1982, v katerem je njegov avtor Adam Clymer med drugim zapisal »...but another kind of realignment, in which more women are trying themselves to the Democratic Party while men vote for Republicans, could have a more profound impact on American politics than a shift in partisan dominance. This so-called gender gap ... may influence American life in the 1980s as much as the civil rights revolution did in the 1960s«. Pokrivanje »gender gap-a« v ameriških medijih je pripomoglo k temu, da so teme, ki so bile pomembnejše za ženske, ostale na političnem dnevnem redu. Prav tako je imelo velik vpliv na to, da je bila Geraldine Ferraro izbrana za demokratsko kandidatko za podpredsednico. V letih 1980, 1982 in 1984 lahko »gender gap« razumemo kot reakcijo na vodenje takratnega predsednika Ronalda Reagana in mobilizacijo nove desnice. »Gender gap« je bil prisoten tudi nekoliko kasneje in sicer na volitvah leta 1996 (Norris in Carroll 2000).

Leta 1984, ko je bila Geraldine Ferraro kandidatka za podpredsednico v vrstah Demokratske stranke, se je pojavilo manjše število člankov, ki so začeli uporabljati izraz »leto žensk«. Ta izraz se je v bodoče pojavljal v pokrivanju naslednjih volitev. Še posebej pa je bil prisoten na volitvah leta 1992, ko je rekordno število žensk

kandidiralo za kongresna mesta in bilo tudi kasneje izvoljeno. Izraz »leto žensk« je bil takrat celo bolj pogosto omenjen, kot izraz »gender gap«. »Leto žensk« se je pojavljalo tudi leta 1994, vendar je bil takrat izraz malce spremenjen in se je glasil »Leto žensk – NE« (»*Year of women – NOT*) (ibid.).

V času kandidature Geraldine Ferraro se je razširil tudi t.i. »*first woman frame*«, ki se je nanašal na vzpon določenih žensk na politična mesta, kjer ženske zastopanosti še ni bilo. Tako je oktobra 1984 New York Times Magazine objavil članek Betty Friedan, v katerem je le-ta med drugim zapisala »*In July, as a delegate to the Democratic convention in San Francisco, I joyfully helped nominate Geraldine A. Ferraro for Vice President. It was the culmination of the modern movement for equality of women, and I reveled in the sence of limitless possibility it seemed to offer – not only to American daughters, but to women the world over*«. Judy Mann je dan po volitvah leta 1984 v Washington Post-u objavila članek »*The Gender Barrier is Gone*«, v katerem je med drugim zapisala: »*This election has been a watershed in American Politics. In less than a year's time, the notion of having a women on a national ticket has gone from being the wild-eyed fantasy of feminists ...to a historic reality. While polls show Ferraro's nomination for vice president has been at best a mixed blessing to her ticket ... she nevertheless has opened the way permanently for women to run for the highest office in the land*« (ibid.).

V naslednjih letih so se začeli pojavljati izrazi kot npr. »jezen beli moški« (»*angry white male*«) in »nogometna mama« (»*soccer mom*«). Prvi izraz se je prvič pojavil kot posledica volitev leta 1994, ko so novinarji skušali razložiti rezultat takratnih volitev, na katerih so republikanci prvič v štirih desetletjih dobili večino v obeh kongresnih domovih. Tako je bil v Washington Postu objavljen članek avtorjev Richarda Morina in Barbare Vobejde (november 1994), ki prvi omenja izraz »*angry white male*«: »*...Two years ago, it was the Year of the Woman. This time around, the election may become known as the Year of the Man, or the Year of the Angry Man*«. V naslednjih tednih je bil izraz zelo pogosto uporabljen v veliki večini osrednjih medijev (npr. The Boston Herald, USA Today, The Los Angeles Times, The Houston Post, The Atlanta Constitution). Vedno več ljudi se je začelo identificirati s tem izrazom (ibid.)

Od leta 1996 dalje pa je v ospredje prišel izraz »nogometna mama«, v katerem so nekateri videli »*revival of the original gender-based story*« (ibid.). Prvič se je izraz pojavil julija leta 1996 v Washington Postu, v katerem je njegova avtorica E.J. Dionne citirala Alexa Castellanos, višjega medijskega svetovalca Boba Dola, ki je dejal, da se je Bill Clinton v svoji kampanji po nasvetu svojega svetovalca Dicka Morrisa, usmeril na t.i. »nogometne mame«. Izraz je zajemal zaposlene mame, ki so pripadale ameriškemu srednjemu razredu, in ki so svoje otroke vozile v šolo, na nogomet, k tabornikom, itd. Če bi Bob Dole hotel zmagati na volitvah leta 1996, bi moral pridobiti glasove »nogometnih mam«, ki so sicer tradicionalno volile Republikance, leta 1996 pa so podprle kampanjo predsednika Clintona. O »nogometnih mamah« je pisal celo eden osrednjih novinarjev New York Times-a William Safire, ki je v svoji kolumni med drugim zapisal: »*As the presidential campaign of 1996 enters its final week, its most powerful catch phrase has just been determined ... The phrase is to this campaign what gender gap was to the Bush-Clinton coverage in 1992 and the catch phrases angry white male and Contract with America were to the 1994 Congressional contest*«. »Nogometne mame« na koncu koncev niso toliko pripomogle k zmagi predsednika Clintona. So pa bile deležne obsežnega medijskega zanimanja, zaradi katerega pa je bil medijsko spregledan prispevek samskih zaposlenih žensk, revnih žensk in ostalih ženskih skupin h Clintonovi zmagi (ibid.).

3. Položaj žensk v zunanji politiki ZDA

Uvod

Večje število žensk v zunanji politiki ZDA je ključnega pomena za globalno človekovo varnost, še posebej v sedanjem obdobju, ko je ameriška zunanja politika usmerjena predvsem v vojaške spopade in konflikte. Ženske bi lahko s svojimi aktivnostmi in drugačnim pristopom pripomogle k povečanju varnosti vseh. V ključnih področjih zunanje politike, ki zadevajo življenje vseh ljudi (vojne, trgovina z orožjem, globalna trgovina, mednarodne investicije, itd.), so ženske, njihove vrednote, potrebe in kreativne rešitve skorajda neprizotne.

Pri analizi položaja žensk v zunanji politiki je potrebno najprej pogledati zastopanost žensk na veleposlaniških mestih, saj slednja predstavljajo merilo za napredek žensk

znotraj zunanjepolitične hierarhije, pri čemer pa je potrebno tudi pogledati, na katera diplomatsko-konzularna predstavništva so bile imenovane ženske veleposlanice, saj niso vsa veleposlaniška mesta enako »vredna«. Kot že omenjeno v uvodu, je ameriški predsednik Harry Truman leta 1949 imenoval Eugenie Anderson za prvo žensko veleposlanico in sicer na Danskem. Vendar Eugenie Anderson ni uspelo odigrati vidnejše vloge v zunanji politiki in ženskam utreti pot v ameriško zunanjo politiko. V zadnjih 54. letih je bilo v ZDA 184 veleposlanic (Sharma 2003).

Poleg veleposlaniških mest pa odražajo pomen žensk v zunanji politiki tudi mesta kot je mesto državnega sekretarja. Pionirka na tem področju je vsekakor nekdanja državna sekretarka Madeleine Albright, ki je bila prva in do sedaj edina ženska na tovrstnem delovnem mestu. Madeleine Albright je v ameriško zunanjo politiko vnesla nekoliko drugačno perspektivo, na katero je vsekakor vplivalo dejstvo, da je ženska. Poleg tega je Madeleine Albright med svojim mandatom izpostavila ženske teme kot noben drug državni sekretar pred njo.

Ženske so med administracijo predsednika Clintona predstavljale tudi večino v pogajalski skupini za mednarodno trgovino, vendar so pri svojem delu bile primorane, da »mislijo kot moški«. Vrednote, kot sta poštenost in enakopravnost, tukaj niso imele prostora.

Predstavi ženske, ki vodi zunanjo politiko kot moški, ustreza sedanja svetovalka za nacionalno varnost Condoleeza Rice. Gre za eno najtesnejših svetovalk predsednika Busha na področjih kot je vojna v Iraku. Riceva pri svojem delu ni nikoli pokazala interesa za ženske teme. Vrednote, ki trenutno prevladujejo v ameriški zunanji politiki, ne predstavljajo vrednot večine žensk.

V poglavjih, ki sledijo, bom skušala podrobneje prikazati, kakšen je trenutni položaj žensk v ameriški zunanji politiki, ga primerjati s položajem po drugi svetovni vojni in s položajem v diplomaciji Velike Britanije.

3.1. Krajši zgodovinski pregled udejstvovanja žensk v zunanji politiki ZDA od druge svetovne vojne

Obdobje po drugi svetovni vojni je prineslo novosti tudi v ženskih pogledih na zunanjo politiko. Eleanor Roosevelt je kot že omenjeno odigrala eno ključnih vlog na mednarodni politični sceni. Zavzela se je za sprejem Deklaracije OZN o človekovih pravicah, ki bi odsevala tudi ženske interese.

Na vrhuncu hladne vojne je bil za ženske najbolj zaskrbljujoč problem varnosti. Margaret Chase Smith je leta 1951 podprla uporabo jedrskega orožja v korejski vojni, saj naj bi se na ta način ustavilo neskončno pobijanje ameriških vojakov na terenu. S svojim pristopom je pripravila podlago za nadaljnje delovanje administracije predsednika Eisenhowerja. Rezultati javnomnenjskih raziskav iz 50. letih prejšnjega stoletja kažejo na to, da so ženske bolj podpirale jedrsko »zastraševanje« kot pa moški. Smithova je tako postala predstavnica novih spolnih razlik v pogledih na zunanjo politiko (Jeffreys-Jones 1995:9).

Naslednja vidna predstavnica, ki je zaznamovala vlogo žensk v ameriški zunanji politiki, je bila Bella Abzug. Bella Abzug je pripomogla k dokončnemu umiku ameriških enot iz Vietnama in k spremembi stališča ženskega dela populacije do vprašanja jedrske obrambe.

3.1.1 Osrednje ženske osebnosti v tem času

a) Harriet Elliott

Obdobje druge svetovne vojne pomeni tudi prvo obdobje, ko v ZDA zasledimo vrzel med spoloma (»gender gap«) v tamkajšnji zunanji politiki. Med ključnimi ženskimi osebnostmi tega obdobja, ki je pomenil velik korak nazaj od vseh mirovnih naporov in različnih gibanj, ki so se zavzemala za mir v mednarodni skupnosti, zaseda eno glavnih mest vsekakor Harriet Elliott.

Harriett Elliott je bila svetovalka vlade, ki se je zavzemala za zaščito pravic in interesov ameriških potrošnikov na področju mednarodne trgovine. Ameriški predsednik Roosevelt jo je leta 1940 imenoval za svetovalko »*National Defense Advisory Commission*«. Harriet Elliott je spadala v skupino t.i. »free trade« feministk, ki pa v svojem delovanju niso bile uspešne. Po tem, ko so dosegle določene uspehe v sredini 30. let 20. stoletja, so svojo pozornost usmerile drugam. Bile so tako neuspešne, da jim po tem, ko je druga svetovna vojna dodobra načela strukture mednarodne menjave, ni uspelo oživeti njihove kampanje. Predsednik Roosevelt je resda skušal pomiriti t.i. »free trade« feministke, vendar mu to ni uspelo, saj je podprl politiko protekcionizma (Jeffreys-Jones 1995: 86).

Imenovanje Harriet Elliott v zgoraj navedeni odbor je bilo deležno precejšnjega presenečenja. Kot enega izmed razlogov za njeno imenovanje v ta pomembni in visoko rangirani odbor, je predsednik Roosevelt navedel tudi dejstvo, da je ženska: »*We have to have a woman. Got to pacify the women. If there is a woman, you won't have women's protests against actions that are too military, against giving too much help to the allies. The presence of a woman on the commission will stop all that.*« (Jeffreys-Jones 1995:89). Predsednik Roosevelt je z imenovanje Harriet Elliott med drugim hotel preusmeriti pozornost žensk iz tem, kot sta vojna in mir, na mednarodno trgovino. Za ženske in matere tistega obdobja naj bi veljalo, da podpirajo t.i. »emocionalni pacifizem«.

Harriet Elliott je sicer skušala z nekaterimi konkretnimi predlogi, ki niso bili v skladu s politiko predsednika Roosevelta, dokazati, da ni samo pasivna članica odbora. Šlo je za primere, ki so se nanašali na odnose med ZDA in Latinsko Ameriko ter ceno kave. Ameriški State Department je predlagal, da se oblikuje sistem, po katerem bi se uvozne kvote določale glede na posamezno državo (»*system of country-by-country import quotas*«). Pri tem sistemu je obstajala skrb, da bi povzročil inflacijski učinek na ceno vsake skodelice kave v ZDA. Harriet Elliott je bila prepričana, da bi moral njen odbor slediti in kjer bi bilo to primerno, tudi sodelovati pri pogajanjih, na katerih se je odločalo o učinkih na ameriške potrošnike. Njeni napor niso naleteli na razumevanje v predsedniških krogih, zato je dala tudi odpoved.

b) Eleanor Roosevelt

Eleanor Roosevelt je bila prva soproga kakega ameriškega predsednika, ki je aktivneje posegla v oblikovanje ameriške zunanje politike. Že v 30. letih 20. stoletja je bila znana kot pristašinja socialnih reform, ni pa podpirala takratnih feminističnih gibanj. Še posebej so bile ameriške feministke tistega časa nezadovoljne z njenim vztrajanjem, da so ženske drugačne od moških. Nekatere feministke so ji očitale, da predstavlja slab vzor za ameriške ženske in da je njen vpliv samo posledica tega, da je soproga ameriškega predsednika, ne pa njene dejanske sposobnosti. Kritike na njen račun so prihajale z vseh strani in nekatere med njimi so si nasprotovale. Tako ji je bilo npr. očitano, da je pasivno sprejela predsednikovo pro-vojaško zunanjo politiko. Po drugi strani pa so ji spet drugi očitali, da je za soprogo predsednika preveč neodvisna, da mu vlada in da je preveč levo usmerjena.

V prvi polovici predsedovanja predsednika Roosevelta je bila Eleanor Roosevelt poznana kot velika borka za mir. Pokazala je očitno nestrinjanje z možem, ko je leta 1932 zavrnil članstvo ZDA v Društvu narodov. Na notranjepolitičnem področju se je zavzemala za odpravo otroškega dela. Med drugo svetovno vojno je pokazala veliko zaskrbljenost zaradi holokavsta, kar je bil tudi eden izmed razlogov, da se je zavzela za nujnost sprejetja Deklaracije o človekovih pravicah (Jeffreys-Jones 1995:102).

Ni pa bila Eleanor Roosevelt absolutna pacifistka. Samo sebe je imenovala realistična pacifistka, ki je podpirala vojaško pripravljenost in rekrutiranje vojakov.¹⁹ Predvsem pa je Eleanor Roosevelt verjela v moč. Bila je mednarodna oseba, katere vrednote pa so bile globoko ameriške. Verjela je v svobodo, demokracijo in neodvisnost ter v dejstvo, da noben posameznik, skupnost ali narod ne morejo biti resnično svobodni, dokler so ostali v težavah.

Po smrti predsednika Roosevelta leta 1945 jo je njegov naslednik Harry Truman imenoval za članico ameriške delegacije pri OZN. Preden je odšla v OZN, je svoje prijatelje in zaveznike, ki so bili predvsem člani nevladnih organizacij, prosila, da ji svetujejo, na katera področja naj bi se usmerila v prihodnosti in kako naj bi postopala.

¹⁹ Leta 1938 je Eleanor Roosevelt tako zapisala: »*In a world that is arming all around us, it is necessary to keep a certain parity*« (Wiesen Cook 1992: 191).

Predstavnice ženskega odbora za zmago in trajen mir (»*Women's Committee for Victory and Lasting Peace*«) so jo pozvale, da sodeluje pri oblikovanju UNESC-a. Predstavniki ameriških črncev so ji posredovali seznam svojih predlogov, ki je med drugim vseboval naslednje točke (Wiesen Cook 1992: 105):

- zagotovitev sredstev za pomoč osvobojenim kolonijam na njihovi poti v neodvisnost in samostojnost;
- zahtevo po široki kampanji za odpravo celotnega kolonialnega sistema, kot enega osrednjih razlogov za vojne, revščino in bolezni;
- široko kampanjo za izobraževanje narodov, ki so bili kolonizirani in ostalega nepismenega svetovnega prebivalstva;
- nasprotovanje združitvi Unije južne Afrike z nekdanjo nemško jugo-zahodno Afriko, ker je obnašanje Južne Afrike do avtohtonega prebivalstva nedemokratično in necivilizirano;
- svoboda in neodvisnost za Indonezijo, Indijo, Burmo;
- demokracija za Kitajsko;
- preklic priznanja Francove Španije

Prva feministična prijateljica in politična svetovalka Eleanor Roosevelt Esther Lape, je Eleanor Roosevelt pred njenim odhodom v OZN dala vrsto praktičnih nasvetov in razmišljanj. V Društvu narodov resnično pomembna vprašanja (gospodarska) niso bila obravnavana na Skupščini, temveč so bila porinjena v odbore, od koder pa ni nikoli prišlo do pomembnejših rezultatov. Ključni problem ni vojskovanje, temveč vzroki za vojne, to pa je nafta, prenaseljenost, potreba po mestu pod soncem, itd.

V svojem prvem nastopu pred Generalno skupščino OZN decembra 1945 je izpostavila vse odprte probleme, s katerimi se je soočala takratna mednarodna skupnost: nasilje apartheida v Južnoafriški republiki, gospodarske potrebe in kompleksnost post-kolonialnega obdobja, zaposlovanje, hrana za mir, ekonomska varnost, razorožitev, kvaliteta življenja v mirnem svetu (Wiesen Cook 1992: 104).

Ostali člani ameriške delegacije pri OZN so bili priznani Američani, vendar je pozornosti medijev bila deležna le Eleanor Roosevelt. Moški lobiji so skušali ponovno vzpostaviti »red« s tem, da so ji dali Tretji odbor, ki se je ukvarjal s socialnimi, humanitarnimi in kulturnimi zadevami. Te zadeve pa so po njihovem

mnenju itak bolj domače in v domeni ženskega dela populacije. Eleanor Roosevelt se je izkazala kot zelo učinkovita v Tretjem odboru in kot predsedujoča Komisiji o človekovih pravicah beguncev (predsedovala je od leta 1946 do 1952). V enem trenutku je celo podprla Sovjetsko zvezo in sicer ko so se slednji zavzeli za priznanje ekonomskih in socialnih pravic državljanov. Po mnenju Eleanor Roosevelt je bilo omenjeno priznanje pomembno za obe strani in za preprečevanje morebitnih prihodnjih vojn. Eleanor Roosevelt je ostro nastopila proti sovjetskim poskusom, da prisilijo begunce, da se vrnejo v vzhodnoevropske države, kjer bi bili lahko ubiti ali bi z njimi slabo ravnali (Jeffreys-Jones 1995:102).

Eleanor Roosevelt se je v svojem nastopu na Generalni skupščini OZN leta 1952 zavzela za večjo prisotnost žensk v delegacijah, ki so zastopale ZDA na vsakoletnih mednarodnih konferencah. V svojem govoru, ki je bil velikokrat citiran, je med drugim dejala »*I believe we will have better government in our countries when men and women discuss public issues together and make their decisions on the basis of their differing areas of experience and their common concern for the welfare of their families and their world ... Too often the great decisions are originated and given form in bodies made up wholly of men, or so completely dominated by them that whatever of special value women have to offer is shunted aside without expression ...*«. Kljub njenemu zavzemanju za večjo prisotnost žensk v omenjenih delegacijah, pa ženske niso nikoli predstavljale več kot 10 odstotkov od tisočeri delegatov, ki so bili vsako leto izbrani, da na mednarodnih konferencah zastopajo ameriške interese (Hoff-Wilson 1992: 176).

Eden njenih največjih dosežkov je povezan s pripravo besedila in celotne kampanje za sprejem Univerzalne deklaracije o človekovih pravicah, ki jo je sprejela Generalna skupščina OZN 10. decembra 1948. Pri pripravi besedila pa Eleanor Roosevelt ni imela popolne prevlade. Tako je *National Woman's Party* predlagala zelo pomembno spremembo in sicer, da bi se stavek »*all men are created equal*« spremenil v »*all people are created equal*«. Sicer pa je bil vpliv Eleanor Roosevelt očitno v večjem delu Deklaracije. Na številnih mestih je obsojala spolno in ostale oblike diskriminacije, zavzela se je za članstvo delavcev v sindikatih, vztrajala je pri enakem plačilu za enako delo ter se zavzela za to, da imajo otroci, ne glede na to, ali so rojeni

v zakonski ali izvenzakonski skupnosti, pravico do enake socialne zaščite ter da imajo matere in otroci pravico do posebne skrbi in pomoči (Jeffreys-Jones 1995:103).

Eleanor Roosevelt se je v okviru svoje kampanje za človekove pravice srečevala s številnim napadi in težavami. Ko je prišlo do izvolitve novega ameriškega predsednika Dwighta D. Eisenhowerja, je morala zapustiti OZN. Administracija predsednika Eisenhowerja se je distancirala od problematike človekovih pravic, ki je bila v tistem času označena kot komunistična. Eleanor Roosevelt je svojo kariero nadaljevala v ameriški zvezi za OZN («*American Association for the United Nations*»). Ko je leta 1960 na predsedniški prestol prišel predsednik John F. Kennedy, je bila Eleanor Roosevelt ponovno imenovana v delegacijo ZDA pri OZN, prav tako pa je predsedovala Komisiji za položaj žensk. Kmalu zatem, leta 1962, je Eleanor Roosevelt umrla. Njen prispevek k ameriški zunanji politiki ni bil nikoli postavljen pod vprašaj. Z njeno zaslugjo je kampanja o človekovih pravicah obsegala tudi problematike, ki zadevajo ženske. Človekove pravice so bile po njeni zaslugi osrednja skrb takratne ameriške zunanje politike (Jeffreys-Jones 1995:103).

c) Margareth Chase Smith

Margareth Chase Smith iz ameriške zvezne države Maine je bila prva ženska, ki je zasedla vplivno mesto v ameriški zunanji politiki. Poleg tega je bila prva ženska senatorka iz zvezne države Maine. V Senatu je preživela štiri mandate. V tem obdobju je bila med drugim tudi vodja manjšine v «*Armed Services Committee*». Zaradi podpore močnemu obrambnemu sistemu, ki je temeljil na jedrskem orožju, si je ustvarila »*hawkish*« (sokolji) sloves. Septembra 1961 jo je takratni sovjetski vodja Nikita Hruščev opisal kot »hudiča v ženski podobi«. Očitno je bilo, da je želela prevzeti stereotipne maskulistične značilnosti, ki so bile močno prisotne v obdobju hladne vojne. Borila se je za izboljšanje položaja žensk v ameriških oboroženih silah, poleg tega pa je slovela kot ena najbolj oblečenih žensk v javnosti. Kljub temu pa ni podprla pomena spola v politiki (Jeffreys-Jones 1995: 105).

Kot približno četrtnina žensk v Predstavniškem domu do leta 1991, je tudi Margareth Chase Smith prišla v Predstavniški dom, ko se je spraznilo mesto zaradi smrti njenega moža. Med leti 1940 in 1948 je bila Margareth Chase Smith znana kot borka za

ženske pravice na področju obrambe. Po podatkih javnomnenjskih raziskav je večina predstavnikov obeh spolov leta 1947 podprla udeležbo žensk v vojaških silah ZDA. Senatorica iz Maina je sicer podpirala OZN, Marshallov načrt za gospodarsko obnovo Evrope in nasprotovala politiki izolacije. Njena kampanja je bila usmerjena tudi v nekatere dele ženske populacije, prvenstveno v poslovne ženske in soproge ameriških farmerjev.

Na delo Margareth Chase Smith je v veliki meri vplivala t.i. »rdeča histerija«, ki je vladala v Ameriki v začetku 50. let 20. stoletja. Januarja 1950 je bil nekdanji uslužbenec State Departmenta Alger Hiss obtožen vohunjenja za Sovjetsko zvezo. V tistem obdobju je bilo možno svojo politično kariero graditi na anti-komunizmu. Tako je Richard M. Nixon vztrajal, da se sproži postopek proti Algerju Hissu, ki je bil tako tarča nepravičnega sojenja v sodni dvorani, ki je bila prežeta s sovraštvom. Celoten primer je samo še povečal nacionalno histerijo zaradi komunistične grožnje znotraj ZDA. Februarja istega leta je senator Joseph R. McCarthy pripravil vsebinsko zelo slab, vendar čustveno nabit govor o tem, da State Department vznemirjajo komunisti, ki obenem vodijo ameriško zunanjo politiko. Ta govor je pomenil tudi začetek »velikega strahu« ali McCarthisma. Junija 1950 je Margareth Chase Smith imela svoj znani 15 minutni nastop, v katerem je napadla rdečo histerijo, ki se je nevezdržno širila na vsa področja ameriške politike. Margareth Chase Smith je bila tako prva med republikanskimi senatorji, ki se je upala javno soočiti s senatorjem McCarthyjem. Prepričala je še šest drugih republikanskih senatorjev, da so podpisali t.i. Deklaracijo vesti« (*»Declaration of Conscience«*), s katero so pozvali k patriotskem razmišljanju o nacionalni varnosti, ki mora temeljiti na posameznikovi svobodi. Smithova je zaradi svojih besed in poguma pridobila veliko pristašev. Po tem, ko je prestala številne protiudarce svojih nasprotnikov, je bilo njeno mesto v ameriškem političnem življenju zagotovljeno. Ni pa njen govor ustavil širjenja vedno večjega strahu pred komunizmom v ZDA. Dogodki v Aziji so ga samo še pospešili. Junija 1950 je komunistična Severna Koreja napadla Južno Korejo. Ameriške vojaške enote so v okviru sil OZN pomagale Južni Koreji, da se ubrani pred severno sosedo. V Ameriki pa se je pojavila skrb, da komunistični simpatizerji znotraj administracije predsednika Trumana slabijo ameriško zunanjo politiko in tako omogočajo večanje moči Sovjetske zveze, kar posledično vodi v nepotrebne žrtve tisočernih mladih ameriških vojakov (Jeffreys-Jones 1995: 112, 113).

Margareth Chase Smith je v nadaljevanju svoje kariere še naprej podpirala razvoj jedrske obrambe. Javnomnenjske raziskave iz tistega obdobja kažejo, da je večina ameriških žensk podpirala tovrstno politiko jedrskega zastraševanja, ki ni pomenila neposredne nevarnosti za življenja ameriških fantov. Margareth Chase Smith si je tako počasi utirala pot v hierarhiji senatnih odborov, kjer je resda bila zelo prisotna, vendar je le redkokdaj vzela besedo, kar pa ne pomeni, da ni bila aktivna pri pomembnih političnih diskusijah. Nikoli se ni bala novih izzivov, tako je npr. bila med leti 1959 in 1972 članica Odbora za aeronautiko in vesoljske znanosti (*»Aeronautical and Space Sciences Committee«*) (Jeffreys-Jones 1995:116, 117).

Kot edina ženska v Senatu, kar je bila Margareth Chase Smith večji del časa od leta 1949 do 1973, je bila tarča različnih predsodkov, pričakovanj in nenehne kontrole. Tudi sama je izjavila, da bi ji prisotnost drugih žensk v Senatu bila vsekakor v podporo. Senatorica namreč že znotraj svoje družine ni našla razumevanja za svoje poklicno življenje in želje. Zaradi tega se je usmerila v vojaško področje, vstop v katerega je bil za takratne ženske še toliko težji. Velikokrat je bilo videti, da ni bila v koraku s časom. Tako je npr. konec 50. in začetek 60. let 20. stoletja prišlo do oživitve ženskega mirovnega gibanja. Leta 1956 so ženske mirovnice zahtevale odpoved načrtovanih jedrskih poskusov v Pacifiku, zaskrbljene so bile zaradi vplivov jedrskega testiranja in se zavzele za sklenitev sporazuma o prepovedi jedrskih poskusov s Sovjetsko zvezo. Margareth Chase Smith je ostala za časom, saj je nasprotovala predlaganemu sporazumu o prepovedi jedrskih poskusov. V tem obdobju je predsedniško mesto zasedal John F. Kennedy in njeno nasprotovanje sporazumu je bilo tudi posledica dejstva, da ni zaupala Kennedyjevi administraciji. Takratni državni sekretar za obrambo Robert S. McNamara jo je hotel prepričati, da bodo ZDA kljub sporazumu o prepovedi jedrskih poskusov, lahko uničile Sovjetsko zvezo, vendar ga Margareth Chase Smith ni jemala resno. Njena odločitev, da ne podpre sporazuma, je bila povezana tudi z njeno zvezno državo Maine. Zaradi prepovedi jedrskih poskusov bi namreč veliko ljudi v Mainu izgubilo službo. Kmalu po dogodkih v Prašičjem zalivu je izjavila, da je mednarodni položaj ZDA z dogodki v tem zalivu dosegel najnižjo možno točko. Opozorila je, da je samo 90 milj od ameriške obale komunistična država, ki lahko v kratkem postane orožarna sovjetskega

orožja, s katerim bo lahko Kuba izsiljevala ZDA. V istem nastopu je kritizirala politiko predsednika Kennedyja do Laosa (Jeffreys-Jones 1995:119).

Margareth Chase Smith je bila v nekem trenutku svoje dolge politične kariere, leta 1964, tudi blizu predsedniški kandidaturi. Leta 1952 je namreč odstopila od kandidature za podpredsedniško mesto, kljub temu, da je bila povsod poznana kot senatorka, ki se je upala upreti Mc Chartyju. Kljub temu, da ji ni uspelo dobiti predsedniške kandidature, je ostala zapisana kot prva resna ženska kandidatka za predsedniško mesto. Na ta način je skušala predreti ograjo in utreti pot za ostale ženske. Do njenega poskusa kandidature je prišlo v času, ko je bila za prvo demokratično žensko predsednico na Šri Lanki izvoljena Sirimavo Bandaranaike.

Senatorica je bila vedno pristašica vojne in s podporo vojaškemu reševanju problemov je nadaljevala tudi med predsedovanjem republikanca Richarda M. Nixona. Predsednik Nixon je med svojim bivanjem v Beli hiši kar nekajkrat pokazal hvaležnost za njeno podporo njegovi politiki do Vietnama, ni je pa mogel rešiti pred napadi protestnih gibanj, ki so ostro nasprotovala vojni. Po mnenju mnogih je bila Margareth Chase Smith prevelika privrženka vojn, zaradi česar je leta 1972 tudi izgubila senatorski položaj. Podpora vojni v Vietnamu je bila vsekakor osrednji razlog za njen poraz, vendar so bili prisotni še ostali razlogi. Med njimi je bilo tudi dejstvo, da njena matična zvezna država Maine ni bila več republikanska utrdba, saj se je počasi spreminjala v državo, kjer sta prevladovali dve stranki, Republikanska in Demokratska. Imigranti, večinoma iz francoske Kanade, Irske in Grčije, so pripomogli k temu, da Maine ni bil več močno oporišče republikancev. Leta 1958 je prišlo do izvolitve prvega demokratskega senatorja, Edmunda Muskija, katoličana po rodu iz Poljske. Poraz Margareth Chase Smith je istočasno pomenil zmago Demokratske stranke. Prav tako je bil njen poraz posledica njene očitne anti-feministične naravnosti, zaradi katere je bila tarča pogostih kritik ostalih vplivnih žensk (Jeffreys-Jones 1995:125-128).

Kariera Margareth Chase Smith pa je vsekakor velikega pomena v kontekstu študije o ameriških ženskah v zunanji politiki ter o tem, kako lahko ženske, kljub zelo močnim predsodkom, vplivajo na zunanjo in obrambno politiko. Margareth Chase Smith je prav tako pripomogla k razvoju položaja žensk znotraj ameriške vojske in bila je ena

prvih, ki si je upala javno kritizirati Josepha Mc Carthyja in njegovo politiko, ki je predstavljala sramoto za zunanjo politiko ZDA.

d) Bella Abzug

Kongresnica iz New Yorka Bella Abzug je bila v nasprotju do Margareth Chase Smith zelo glasna, kar naj bi bil po mnenju slednje tudi eden glavnih razlogov za njeno učinkovitost. Bella Abzug pa do Margareth Chase Smith ni bila tako kritična, saj je bila kljub različnim pogledom zanjo odlična senatorka, ki se je obdržala dobrih 24 let. Bella Abzug je bila primer vzpenjajoče se politične bojevnice, ki v Kongres ni prišla zaradi svojih sorodnikov. Njeno močno nasprotovanje vojni v Vietnamu je bilo posledica starega ženskega nasprotovanja t.i. »vročim« vojnam. Je pa Bella Abzug prinesla v protivojaško kampanjo popolnoma novo vitalnost. Njen pristop k temam kot so bile npr. čezmorske vojaške akcije, mednarodna trgovina, jedrske zadeve, so pomenile odmikanje od zunanjepolitičnih stališč, ki so bila značilna za ženske v medvojnem obdobju in v 50. letih 20. stoletja. Veliko bolj zavestno in glasneje je Bella Abzug izpostavljala pomen spola v ameriški zunanji politiki (Jeffreys-Jones 1995: 131, 132).

Na njena stališča in poglede je vsekakor vplivala njena preteklost. Hotela je namreč študirati pravo na Harvardu, kar ji pa ni uspelo, saj omenjena univerza ni bila odprta za ženske. Tako se je vpisala na Columbio, kjer je leta 1945 diplomirala iz prava. V naslednjih desetletjih si je ustvarila sloves odvetnice, ki se bori za pravice delavcev, žensk, ki so bile v postopku razveze, socialno pravičnost, itd.

Bella Abzug je aktivno pristopila k mirovnemu gibanju leta 1961, ko je prišlo do ponovnih jedrskih poskusov Sovjetske zveze. Bila je ustanovna članica organizacije Ženske se borijo za mir in deset let ostala njena direktorica za politične dejavnosti.

Kasneje, leta 1970, je bila kot demokratska predstavnica 19. okrožja New Yorka izvoljena v Predstavniški dom. Zavzemala se je za to, da bi bila ameriška administracija bolj iskrena do svojih državljanov. Tako je bila v času, ko je Nixonova administracija hotela ustvarjati tajno politiko do jugovzhodne Azije, ena najglasnejših zagovornic javnega oblikovanja zunanje politike. Bella Abzug prav tako ni preveč

spoštovala republikanca Henry-ja Kissingerja, ki je bil svetovalec predsednika Nixona za nacionalno varnost in nato še državni sekretar. Slednji je namreč izjavil, da so za njega ženske samo zanimiv hobi in nihče ne porabi za hobi veliko časa. Bella Abzug je trdno verjela, da so bili moški tisti, ki so potisnili ZDA v vojno v Vietnamu in da so ženske tiste, ki lahko privedejo do mirne rešitve problema (Jeffreys-Jones 1995: 136, 137).

V prvih letih v Kongresu je Bella Abzug nenehno izpostavljala svojo podporo feminizmu in njegovim načelom. Tako je npr. sodelovala pri ustanovitvi »*National Women's Political Caucus*« (NWPC). Temelje za njegov razvoj sta poleg Belle Abzug pripravili še dve drugi vodilni feministki, Gloria Steinem in Betty Friedan. Od svoje ustanovitve julija 1971 v Washingtonu je število članov doseglo 70.000 žensk. Organizacija se je ukvarjala s temami, kot so npr. enake možnosti, splav, dnevna nega za otroke in nasprotovanje vojni v Vietnamu. Poleg tega je bila ena ključnih nalog NWPC imenovanje in izvolitev večjega števila žensk v javno upravo, kar bi lahko privedlo tudi do povečanja vpliva žensk v zunanji politiki. Vendar je bila ključna tema kampanje Belle Abzug v prvih letih njenega dela v Kongresu, umik ZDA iz Vietnoma. Že na prvem zasedanju novega Kongresa je predlagala zakon, ki je zahteval umik ameriških enot iz Vietnoma v šestih mesecih. Ta predlog je pomenil začetek močne kampanje Belle Abzug na Capitol Hillu. Kljub nadaljevanju vojne, je Bella Abzug nadaljevala s pritiskom na vladajočo administracijo. Skupaj s predstavnikom sosednjega Manhattna Williamom F. Ryanom je predlagala odpoklic (»*impeachment*«) predsednika zaradi težkih zločinov in slabega vedenja pri vodenju vojne proti prebivalstvu Indokine brez razglasitve vojne, kot to zahteva ustava ZDA (Jeffreys-Jones 1995: 138, 139).

Bella Abzug je bila poznana kot ustvarjalka težav (»*troublemaker*«), kar je imelo za posledico tudi to, da je imela v svojih vrstah številne nasprotnike. Leta 1973 je le prišlo do konca vojne v Vietnamu in Bella Abzug je poudarila pomen svojega prispevka h koncu vojne. S svojo politiko se je usmerila k prebivalcem svojega okolja v New Yorku in k ženskam povsod po Ameriki. V New Yorku so obstajale številne organizacije, ki so se zavzemale za mir (npr. Vietnam Peace Parade Committee, Lower Eastside Mobilization for Peace Action, Bronx Citizens for Peace, Friendship People-to-People Aid to Vietnam, World Congress for Peace, U.S.

Preparatory Committee, War Resisters League, Catholic Peace Fellowship, Coalition for International Cooperation and Peace, and Continental Walk for Disarmament and Peace) in s slednjimi je Bella Abzug zelo dobro sodelovala.

Kot rečeno, so bile drugi cilj delovanja Belle Abzug ameriške ženske. V tistem obdobju ni bilo dosti žensk, ki bi aktivno nastopale v kampanji za boj proti vojni v Vietnamu, tako da so tiste redke dobile še večjo veljavo. Tako je npr. znana ameriška filmska igralka Barbra Streisand javno priznala svoje nasprotovanje vojni v Vietnamu. Druga filmska igralka Donna Reed (leta 1953 je dobila nagrado Oscar za igro v filmu »*From here to Eternity*«) je podpirala organizacijo »*Another Mother for Peace*«, ki je združevala približno 240.000 žensk. Leta 1971 je na neki zabavi v Hollywoodu prišlo do kritične izmenjave mnenj med njo in Henry-jem Kissingerjem in ameriški tisk jo je označil za »smešno«. Dejavnosti Jane Fonda v kampanji zoper vojno v Vietnamu so znotraj Nixonove administracije naletele na resno zaskrbljenost, ki je za posledico imela širjenje dezinformacij. Naslednja filmska igralka in privržena feministka je bila Shirley MacLaine, ki je bila ena od številnih ameriških zvezdnic, ki je izrekla podporo Belli Abzug. Poleg filmskih zvezd so imele pomembno vlogo tudi ženske književnice. Med prvimi je bila Anna Louise Strong, ki je s svojo knjigo »*Cash and Violence in Laos in Vietnam*« iz leta 1962, napadla ameriško politiko do jugovzhodne Azije. Dobitnica Pulitzerjeve nagrade novinarka Marguerite Higgins in novelistka Joan Didion sta napisali številne kritične komentarje proti vojni. O vojni v Vietnamu je pisala tudi Frances Fitzgerald. Za svoje delo »*Fire in the Lake*« iz leta 1972 je prejela Pulitzerjevo in Bancroftovo nagrado. V omenjeni knjigi je poskusila opisati vietnamsko kulturo in vietnamsko idejo o tem, kakšen mir se lahko doseže. V obdobju vojne v Vietnamu je bilo v regiji 70 ženskih vojnih dopisnic in med 16. ameriškimimi novinarji, ki so bili ubiti v vojni, sta bili dve novinarki (Jeffreys-Jones 1995: 142).

Bella Abzug se je dobro zavedala pomena podpore ostalih žensk. V svojih naporih proti vojni v Vietnamu se je lahko oprla tudi na podporo drugih žensk v Kongresu. Tako je sodelovala z demokratinjami kot so bile Ella Grasso iz Connecticuta, Shirley Chisholm iz New Yorka in Patsy Mink iz Havajev. Drugače kot nekatere prejšnje ženske v Kongresu Bella Abzug v svojem delovanju ni bila izolirana. Zavedala se je podpore, ki jo je imela med ženskami v številnih ameriških zveznih državah. Čeprav

je bila razočarana nad kvaliteto kampanje predsedniškega kandidata Mc Govern leta 1972, je podpirala, da ženske volijo zanj. Ko se je boj za konec vojne v Vietnamu končal, se je Bella Abzug usmerila v mobilizacijo žensk. Z velikim razočaranjem je sprejela dejstvo, da ni mogla postati prva ženska članica po letu 1948 v »*House Armed Services Committee*« (leta 1948 je Margareth Chase Smith zaradi odhoda v Senat zapustila omenjeni Odbor). Odbor je opisala kot »*occult male domain that functioned as a blank-check committee for the Pentagon*« (Jeffreys-Jones 1995: 143).

Bella Abzug je definirala moderno feministično zunanjo politiko na treh področjih: vojaška pomoč, trgovina in zadeve, povezane z mirom ter jedrskim orožjem. Na področju vojaške pomoči je Bella Abzug nasprotovala t.i. konfrontacijskim politikam hladne vojne. V OZN je videla pravišnjo institucijo za reševanje mednarodnih problemov. Podpirala je nevojaško pomoč tujini in ostro nasprotovala vojaški pomoči, še posebej v primerih, ko so ZDA pomagale zatiralnim vladavinam. Bila je velik pristaš demokracije. Avgusta 1971 je v Predstavniškem domu izrazila nezadovoljstvo zaradi tega, da se ZDA nahajajo šele na 11. mestu lestvice 15. razvitih držav, ki so donatorke pomoči drugim državam. Večina pomoči je bila v obliki vojaških sredstev in bila je namenjena državam, ki bi jih morala mednarodna skupnost izločiti, med drugimi takrat fašističnima Španiji in Portugalski. Ameriška vojaška pomoč južnemu Vietnamu je bila več kot dvakrat večja kot pomoč za miroljuben gospodarski razvoj. Poleg tega pa se je vojaška pomoč iz leta v leto še večala. Bella Abzug je poudarjala, da bi ZDA morale v obdobju, ko se hladna vojna zaključuje, premakniti iz dajanja pomoči nedemokratičnim režimom k podpori delu organizacij OZN.

Zavzemanje za mir pa je pri Belli Abzug izstopalo v primeru Izraela, kjer je celo podprla ameriško vojaško pomoč državi. V Izraelu naj bi vladala demokracija, odnos do žensk je bil relativno dober in imeli so žensko premierko Goldo Meier. Stališče Belle Abzug, ki je bila židinja, je bilo tako posledica njenega pogleda na holokavst in dva tisoč let židovskega izgnanstva. Prav tako pa je morala upoštevati tudi stališča številnih sodržavljanov židovskega porekla, ki so volili zanjo. Bella Abzug je bila tako očitno pod osebnim in političnim vplivom, da podpre željo Izraela po vojaški pomoči ZDA in na ta način delno odstopi od svojega močnega zavzemanja za nevojaško pomoč ostalim državam. Res pa je, da je Bella Abzug podprla pošiljanje orožja Izraelu, vendar le v manjših količinah. Leta 1972 je podprla prodajo t.i.

Phantom jetov Izraelu, kot nujni ukrep za pomoč izraelski demokraciji, ki ji je resno grozil napad. Svojo odločitev je skušala uravnotežiti s tem, da se je zavzela za finančno pomoč desetim milijonom muslimanskih beguncev, ki so iz Indije pobegnili v Pakistan. V naslednjih letih je nadaljevala s svojo podporo Izraelu, vendar je septembra 1972 glasovala proti 500 milijonov ameriških dolarjev vrednemu posojilu za Izrael. Proti omenjenemu posojilu so glasovali tudi drugi newyorški liberalci. Do glasovanja je prišlo v času volilne kampanje, tako da so jo njeni nasprotniki v židovskih krogih imenovali »*No arms to Isreal*« kandidatka. Bella Abzug je napade preživela. Ko je leta 1974 nasprotovala prodaji jedrskega orožja Egiptu, se je zavzela, da se prepoved razširi še na Izrael. Bila je trdno prepričana, da so Američani s tovrstno pomočjo pomagali lokalnim elitam, ki so bile vse prej kot demokratične (Jeffreys-Jones 1995: 144, 145).

Bella Abzug je vsekakor pripomogla k spremembi vzdušja v mednarodni skupnosti v smeri demokracije. Demokracija je bila vzpostavljena v Španiji in na Portugalskem ter nekaterih drugih državah. Za položaj žensk so se tako obetale boljše možnosti. Bella Abzug je sredi 70. let 20. stoletja skušala preusmeriti pozornost ženskih gibanj, ki so bila v 60. letih usmerjena predvsem v vietnamsko vojno, k vprašanju jedrske razorožitve. Z nasprotovanjem jedrski proliferaciji in s podporo vojaškim omejitvam, je nadaljevala z dolgoročno feministično zunanjepolitično kampanjo. Leta 1975 jo je takratni predsednik Jimmy Carter imenoval za predstavnico Kongresa v t.i. »*Women in Power Committee of the National Commission on the Observance of International Women's Year*«. OZN je namreč to leto razglasila za mednarodno leto žensk, ki se je kmalu razvilo v Desetletje za ženske (1976-1985). Leto kasneje je kandidirala za senatorko zvezne države New York. Po podatkih raziskave, ki jo je naredil New York Times, je Bella Abzug dobila glasove štirih od desetih žensk in treh od desetih moških. Pri njenem moškem tekmecu Danielu Patricku Moynihanu je bil položaj obrnjen. Rezultat volitev je bil zelo tesen. Od 916.000 oddanih glasov, je kandidata ločilo samo 10.000 in sicer v korist Daniela Patricka Moynihana. Januarja 1977 se je tako končalo šestletno bivanje Belle Abzug v Kongresu. Istega leta je neuspešno poskusila na volitvah za županjo mesta New York. Od takrat dalje do 90. let 20. stoletja je nadaljevala s komentiranjem ameriške zunanje politike. Nadaljevala je s kritiziranjem vojaškega tekmovanja, ki je imelo za svojo posledico tudi veliko revščino med ženskami. Leta 1978 je postala so-voditeljica 40 članskega

Nacionalnega posvetovalnega odbora za ženske. Sčasoma se je odnos med Bello Abzug in predsednikom Carterjem zelo poslabšal. Po mnenju Belle Abzug je prva dama celotno Belo hišo usmerila proti njej. Januarja 1979 jo je predsednik Carter odpustil. 24 od 40 članic Odbora je v solidarnosti z Bello Abzug dalo svoj odstop. Ženske organizacije so zagrozile, da bo problem odpuščanja eden ključnih tem predsedniške kampanje leta 1980. Pet tednov po tem, ko je predsednik Carter odpustil Bello Abzug, naj bi po podatkih raziskave televizijske hiše ABC velik del prebivalstva imel negativno mnenje o tej predsedniški odločitvi. (Jeffreys-Jones 1995: 150).

Težko je reči, da so Bella Abzug in ostale miroljubne feministke pripomogle k rezultatu predsedniške kampanje leta 1980, saj niso tekmovalle proti Jimmyju Carterju. Zavračanje Carterja bi pomenilo tudi nasprotovanje osebi, ki je prva imenovala črnca za ameriškega veleposlanika pri OZN, ki je popolnoma odprla odnose s Kitajsko, ki je pripomogla k temu, da sta Izrael in Egipt podpisala zgodovinski mir v Camp Davidu.

Leta 1984 je Bella Abzug opozorila na feminizacijo revščine v ZDA. Njeno stališče, da ZDA ne morejo več prenašati stroškov hladne vojne, je verjetno pripomoglo k temu, da je takratni predsednik Reagan reagiral na mirovne predloge sovjetskega predsednika Gorbačova. Leta 1985 je Bella Abzug ustanovila »*Women's Foreign Policy Council*«, ki si je za svoj osrednji cilj zadal večjo vidnost žensk v procesu odločanja znotraj ameriške zunanje politike.

Bella Abzug se je vedno zavzemala, da bi Američane poučila o jedrski vojaški tekmi in njenih družbenih posledicah. Bila je ena osrednjih likov dveh pomembnih kampanj: odhoda ZDA iz Vietnama in zaključka hladne vojne. Nenehno se je zavzemala za večjo moč žensk v ameriški družbi.

3.2. Položaj žensk v zunanji politiki ZDA v zadnjih dveh desetletjih

Položaj žensk v izvršilni veji oblasti tudi v začetku 80. let 20. stoletja ni bil preveč optimističen in njihov delež v ameriški zunanji politiki je bil še vedno zelo majhen.

Takratni predsednik Ronald Reagan je sicer leta 1981 imenoval Jean Kirkpatrick za veleposlanico ZDA pri OZN, vendar je že ona sama kasneje izjavila, da se je počutila precej odrinjeno in da njen položaj v takratni administraciji ni bil močan. To se je še posebej nanašalo na zunanjepolitične sestanke, ki so potekali v t.i. situacijski sobi (*»Situation Room«*) (Jeffreys-Jones 1995: 174, 175).²⁰

Po raziskavi univerzitetnega centra o ameriških ženskah v politiki Rutgers iz leta 1989 naj bi na podlagi dotedanjega tempa razvoja, ameriške ženske potrebovale 410 let, da bi odstotek žensk v Kongresu bil v skladu z deležem, ki ga ženske predstavljajo v celotni ameriški populaciji. Ameriški senat, ki ima posebne pristojnosti na področju zunanje politike, ni imel do leta 1993 nikoli več kot tri predstavnice. Od leta 1960 do 1992 je bil delež žensk med nič in dva odstotka. Nobena ženska tudi ni predsedovala senatnemu odboru za zunanje zadeve. Prav tako je skromen delež žensk na vplivnejših mestih na drugih področjih v ameriškem vodstvu. Tako je Homer Calkin v svoji študiji o State Departmentu iz leta 1978 prišel do rezultata, da nobena karierna diplomatka do leta 1978 ni bila imenovana na veleposlaniško mesto na eno glavnih diplomatskih mest (v ameriški diplomaciji se to imenuje *»Class I Post«*). Med leti 1957 in 1970 se je delež žensk v ameriški diplomaciji celo zmanjšal iz 8.9 odstotka na 4.8 odstotka. Delež žensk na višjih mestih v State Departmentu je bil 3.3 odstotka (Jeffreys-Jones 1992: 175).

Podatki o skromni zastopanosti žensk predvsem na višjih mestih v State Departmentu so pripeljali do tožbe. State Departmentu je bila očitana spolna diskriminacija (poglavje VII zakona o civilnih pravicah iz leta 1964) na vseh področjih: dodelitev službe, napredovanje, ocenjevanje dela, nagrade, odpuščanja, itd. Z nekaterimi uslužbenkami na nižjih in srednjih položajih je prišlo do predhodnega dogovora. Na podlagi teh dogovorov je State Department moral pred koncem leta 1986 imenovati določeno število žensk, ki so se pritožile, in to na vse ravni v State Departmentu. Pri preostalih tožbah je maja in junija 1985 na okrožnem sodišču v Washingtonu potekalo sojenje. State Departmentu se je med drugim očitalo tudi to, da je bilo med leti 1976 in 1983 preveliko število žensk imenovanih na konzularna mesta in disproporcionalno

²⁰ Jeane Kirkpatrick je na to temo izjavila: *»I don't think there had ever been a woman in that room before because the male monopoly had been so complete«*.

na politična.²¹ Septembra 1985 je sodišče razsodilo, da uslužbenkam zunanjega ministrstva ni uspelo zbrati zadostnih dokazov spolne diskriminacije v State Departmentu. Obrambi je v veliki meri pomagalo dejstvo, da je State Department od leta 1975 naprej začel s srednjeročnim načrtom pozitivnih akcij oz. z »*Mid-Level Affirmative Action Program*« in »*Junior Officer Affirmative Action Program*«. Oba programa sta imela za svoj cilj povečanje števila žensk in predstavnikov manjšin v diplomatski službi. Okrožno sodišče je tako sklepalo, da so za State Department od leta 1976 značilni iskreni napor za izboljšanje položaja žensk v diplomaciji. State Department se je prav tako uspešno odzval na številne individualne in skupinske pritožbe ženskih uslužbenk ameriškega zunanjega ministrstva (Hoff-Wilson 1992: 177, 178).

Poročanja ameriških medijev in rezultati javnomnenjskih raziskav v 80. letih 20. stoletja so kazala na obstoj spolne vrzeli v ameriški zunanji politiki. Revija *Glamour* iz leta 1983 je objavila članek o tem, da so ženske zelo kritične do ameriške politike v Centralni Ameriki. Naslednje leto je *Glamour* poročal o tem, da ženske niso podpirale samo miru, ampak mir z varnostjo, kar je bilo znano stališče ameriških žensk vse od začetka hladne vojne. Prav tako je še vedno bilo prisotno mišljenje, da so ženske bolj naklonjene mirnim rešitvam konfliktov kot pa moški (Jeffreys-Jones 1995:183).

Prihod »*self-made*« žensk v ameriško politiko in zaton vdov v politiki je povečal možnost za večji vpliv žensk na ameriško zunanjo politiko. Še vedno pa je obstajal precejšen delež žensk s sorodstvenim ozadjem.²² Nekatere raziskave, kot npr. tista, ki sta jo opravili Nancy McGlenn in Meredith Reid Sarkees, so pokazale, da »tradicionalne« ženske podpirajo mir, ženske na oblasti pa so pripravljene igrati enako igro kot njihovi moški kolegi. Pri tem je vsekakor potrebno upoštevati, da so bile ženske v ameriškem zunanjem in obrambnem ministrstvu v času predsednikov Ronalda Reagana in Georga Busha starejšega pod vplivom lojalnosti do njihovih moških nadrejenih. Pri izvoljenih ženskah je bilo nekoliko drugače, saj so bile

²¹ Konzularna mesta so tradicionalno manj prestižna kot pa politična.

²² Tako je npr. republikanka Nancy Landon Kassebaum bila članica senatnega odbora za zunanje odnose. Bila je hčerka Alfreda M. Landona, liberalnega republikanca, ki je v času ameriške administracije vodil zunanjepolitični odbor o afriških zadevah. Nancy Landon Kassebaum je bila v kasnejšem obdobju ena izmed oblikovalk politike omejenih ekonomskih sankcij do Južnoafriške republike. To je bil namreč poskus pritiska na tamkajšnje vodstvo, da konča s politiko apartheida in rasne diskriminacije (Jeffreys-Jones 1995: 187).

odgovorne ljudem, ki so zanje glasovali in ne samo vladajoči eliti. Sicer pa je tudi pri njih obstajal trend v 80. letih 20. stoletja, da so se z leti približevale moškim pogledom (Jeffreys-Jones 1995: 189).²³

Leta 1988 je na predsedniških volitvah zmagal podpredsednik v Reaganovi administraciji George Bush starejši. Njegova »vroča« vojna v Perzijskem zalivu mu je resda na začetku prinesla veliko popularnost, vendar je bila dolgoročno gledano zanj zelo slaba odločitev. Predsednik Bush starejši je bil precej nenaklonjen do žensk, na področjih kot npr. zdravstveno zavarovanje, blagostanje, porodniška, splav. Ženske so sestavljale 54 odstotkov celotnega volilnega telesa, tako da je svojo ženskam neprijazno politiko v veliki meri plačal s porazom na naslednjih predsedniških volitvah leta 1992, ko je zmagal demokratski predsedniški kandidat Bill Clinton. Bill Clinton je dobil 45 odstotkov ženskih glasov in 41 odstotkov moških.²⁴

Sicer pa ženske na najvišjih mestih v ameriški politiki ostajajo bolj t.i. »*missing sisters*« (manjkajoče sestre) na mednarodni sceni. ZDA tako še vedno niso imele voditeljic, kot je to bil primer v Izraelu (Golda Meir, premierka izvoljena leta 1969), Indiji (Indira Gandhi, premierka izvoljena leta 1966), Kanadi (Kim Campbell, premierka izvoljena leta 1993), Veliki Britaniji (Margareth Thatcher, premierka izvoljena leta 1979), na Irskem (Mary Robinson, predsednica izvoljena leta 1990), Filipinih (Maria Corazon Aquino, predsednica izvoljena 1986), Norveškem (Gro Harlem Brundtland, premierka izvoljena leta 1981), v Franciji (Edith Cresson, premierka izvoljena leta 1991), itd.

Po podatkih z dne 13.09.2004 (www.usembassy.state.gov) je zastopanost žensk v ameriški diplomatski mreži naslednja (zajeta so samo veleposlaništva in stalne misije, ne pa tudi generalni konzulati):

Afrika

²³ Kar precej žensk se je trudilo, da bi bila njihova podoba bolj »moško« usmerjena. Tako je npr. senatorka iz Kalifornije Dianne Feinstein leta 1992 javno podpirala smrtno kazen. Bodoča guvernerka Teksasa Ann Richards se je pojavljala na televizijskih reklamnih spotih oblečena v lovsko oblačila, pri sebi pa je nosila orožje. Na tak način je hotela pokazati, da je enako dobra kot kateri koli moški v Teksasu (Jeffreys-Jones 1995: 189).

²⁴ Na predsedniških volitvah leta 1992 je republikanski predsedniški kandidat in dotedanji predsednik George Bush starejši dobil 38 odstotkov ženskih glasov, preostalih 17 odstotkov pa je dobil neodvisni kandidat Ross Perot (Jeffreys-Jones 1995:194).

Angola	Cynthia Grissom Efir	CMSFS ²⁵
Etiopija	Aurelai E. Brazeal	CMSFS
Gana	Mary Carlin Yates	CMSFS
Lesoto	June Carter Perry	CMSFS
Madagaskar	Wanda L. Nesbitt	CMSFS
Malavi	Elizabeth Raspolic (začasna odpravnica poslov)	
Mali	Vicki Huddleston	CMSFS
Mozambik	Helen R. Meagher La Lime	CMSFS
Niger	Gail Dennise Mathieu	CMSFS
Ruanda	Margareth McMillan ²⁶	
Južnoafriška republika	Jendayi Frazer ²⁷	

V Afriki imajo ZDA 40 veleposlaništev, od tega jih 11 vodijo veleposlanice, kar pomeni cca. 27,5 odstotka.

Severna in južna Amerika

Barbados in vzhodni Karibi	Mary Elizabeth Kramer ²⁸	
Ekvador	Kristie A. Kenney	CMSFS
Jamajka	Sue McCourt Cobb ²⁹	
Nikaragva	Barbara C. Moore	CMSFS
Panama	Linda E. Watt	CMSFS
Surinam	Marsha E. Barnes	CMSFS

²⁵ CMSFS je kratica za »*Career Member of Senior Foreign Service*«, se pravi karierno diplomatko.

²⁶ Margaret McMillan je bila pred odhodom na mesto veleposlanice v Ruandi direktorica urada za analizo Afrike v oddelku za obveščevanje in raziskave (»*Bureau of Intelligence and Research*«).

²⁷ Jendayi Frazer je pred veleposlaniškim mestom delala kot posebna asistentka predsednika in direktorica oddelka za Afriko v Svetu za nacionalno varnost.

²⁸ Mary Elizabeth Kramer je bila pred odhodom na Barbados predsednica senata v ameriški zvezni državi Iowa.

²⁹ Sue McCourt Cobb je bila pred prevzemom veleposlaniškega mesta zaposlena v privatnem sektorju in sicer v podjetju Cobb Partners Ltd. na Floridi.

Na območju severne in južne Amerike je 31 veleposlaništev, od tega jih šest vodijo veleposlanice, kar pomeni cca. 19.35 odstotka.

Evropa

Estonija	Aldona Zofia Wos ³⁰	
Moldavija	Heather M. Hodges	CMSFS
Švica	Pamela Willeford ³¹	
Turkmenistan	Tracey Ann Jacobson	CMSFS
Ženeva – stalna predstavnica pri WTO	Linnet F. Deily ³²	
Ženeva – veleposlanica pri Konferenci za razorožitev	Jackie Wolcott Sanders ³³	

V Evropi je skupaj 56 veleposlaništev, veleposlanice pa vodijo samo šest veleposlaništev, kar pomeni cca. 10,71 odstotka.

Vzhodna Azija in Pacifik

Burma	Carmen M. Martinez (začasna odpravnica poslov)	CMSFS
Laos	Patricia M. Haslach	CMSFS
Maršalovi otoki	Greta N. Morris	CMSFS
Mongolija	Pamela J.H. Schultz	CMSFS

V vzhodni Aziji in na Pacifiku imajo ZDA 21 veleposlaništev, od tega ženske vodijo štiri veleposlaništva, kar je cca. 19.05 odstotka.

Bližnji vzhod in severna Afrika

Sirija	Margareth Scobey	CMSFS
--------	------------------	-------

³⁰ Pred odhodom v Estonijo je bila Aldona Zofia Wos zelo aktivna pri zbiranju finančnih sredstev za republikansko stranko.

³¹ Pamela Willeford se je pred funkcijo veleposlanice udeleževala na področju izobraževanja, javnih del, itd. v ameriški zvezni državi Teksas.

³² Linnet F. Deily je bila sprva podpredsednica korporacije Charles Schwab.

Na območju Bližnjega vzhoda in severne Afrike je šest ameriških veleposlaništev in na čelu dveh sta veleposlanici, kar je cca. 33.3 odstotka.

Na podlagi danih podatkih lahko ugotovimo, da je skupaj 154 veleposlaništev, veleposlanic pa je 29, kar pomeni cca. 18,83 odstotka. Pomembno in pohvale vredno pa je dejstvo, da je velika večina (20 od 29) veleposlanic kariernih diplomatk. Veleposlanic, ki so na to delovno mesto prišle zaradi svojih »zaslug« s področja financiranja katere od dveh osrednjih političnih strank v ZDA ali zaradi dela s trenutnim predsednikom, je zelo malo.

3.2.1. Osnovne značilnosti zunanjepolitičnega prizorišča ZDA v tem obdobju

V zadnjih dveh desetletjih so ameriško politično prizorišče vodili oz. vodijo trije republikanci (Ronald Reagan, George Bush st. in George Bush ml.) in en demokrat (Bill Clinton). Odnos teh predsednikov do položaja in vloge žensk je bil precej različen. Če pogledamo uradne vire (npr. State Department in ostala ministrstva ter urade), je vsak predsednik vlogi in položaju žensk namenjal veliko pozornosti. Realnost je bila nekoliko drugačna, o čemer delno priča že poglavje 2.2.c) Odnos predsednika Bush ml. do položaja in vloge žensk.

V nadaljevanju sledi kratek opis osnovnih značilnosti zunanje politike predsednikov, ki so »krojili« zunanjepolitično usodo ZDA v zadnjih dveh desetletjih. Ameriška ustava namreč določa, da je odločanje o zunanji politiki v pristojnosti predsednika in nekoliko tudi ameriškega kongresa. Ob tem velja izpostaviti dejstvo, da velika večina ameriških predsednikov ni imela zunanjepolitičnega znanja ali izkušenj, ko je prevzela funkcijo predsednika. Nekateri avtorji (Foresman 1990) opozarjajo, da je prisoten primanjkljaj poznavanja zunanje politike tudi v vrstah predsednikovih svetovalcev, ki so večinoma osredotočeni na domače oz. notranje zadeve, na mednarodni sceni pa nimajo nobenih izkušenj. Velikokrat se ta problem pojavi tudi v Svetu za nacionalno varnost, ki naj bi predsedniku svetoval, kakšno zunanjo politiko

³³ Jackie Wolcott Sanders je bila pred odhodom v Ženevo namestnica državnega sekretarja v »*Bureau of International Organization Affairs*«.

naj vodi. Odločanje na zunanjepolitičnem področju se v marsičem razlikuje od tistega v notranji politiki. Predsedniška avtoriteta je tukaj močnejša, vpliv Kongresa bolj omejen,³⁴ posegi pravosodja zelo redki in vpliv ne-gospodarskih interesnih skupin je redkokdaj odločilen. V ameriški zunanji politiki je »*State Department*« uradno pristojen za oblikovanje in uresničevanje ameriške politike. Praksa pa kaže, da so se ameriški predsedniki bolj naslanjali na njihove svetovalce za nacionalno varnost. Prav tako sta pomembno vlogo odigrala tudi obrambno ministrstvo in CIA (Singh 2003: 271, 272). Iz omenjenega tako izhaja, da je ključna oseba pri oblikovanju in odločanju o zunanji politiki ZDA predsednik države.

Namen tega poglavja pa je z opisom osrednjih zunanjepolitičnih značilnosti ZDA najti povezavo z odnosom posameznega predsednika do položaja in vloge žensk. Predsedniki, ki so bili usmerjeni predvsem v obrambno varnostno politiko in tem, kako ohraniti ZDA kot vodilno silo v oboroževalni tekmi, ponavadi niso dajali veliko pozornosti ženskam, njihovim temam in vlogi v družbi.

a) Obdobje Ronalda Reagana (1980-1988)

Republikanski predsednik Ronald Reagan je v svojem prvem mandatu imel za osrednji zunanjepolitični cilj preusmeritev toka dogodkov iz zadnjih 15 let. Reaganova administracija se je želela ostro soočiti s sovjetsko stranjo in ostalimi komunističnimi državami od Nikaragve do Afganistana. Komunizem je za predsednika Reagana predstavljal grožnjo za vse ljudi, detant, ki je bil rezultat predhodne administracije, pa je po njegovem mnenju favoriziral samo sovjetsko stran (Schulzinger 1994: 333).

Predsednik Ronald Reagan je bil še posebej aktiven v boju proti komunizmu in sovjetsko-kubanskemu vplivu v državah centralne Amerike. Reaganova administracija je pripomogla k vojaškemu strmoglavljenju marksistov na karibskem otoku Grenada in k temu, da revolucionarne sile niso prišle na oblast v El Salvadorju.

³⁴ Kongres ima pravico razglasiti vojno, ratificirati/zavrnilo pogodbe (Senat), potrditi ali zavrniti predsedniške kandidate (Senat), medtem ko je predsednik vrhovni poveljnik ameriških oboroženih sil, pristojen za pogajanje o pogodbah, imenovanje veleposlanikov in osrednjih zunanjepolitičnih funkcionarjev (npr. državnega sekretarja, sekretarja za obrambo, direktorja CIA) ter sprejemanje predstavnikov drugih držav (Singh 2003: 269).

Ni ji pa uspelo doseči osrednjega cilja na tem območju: uničiti sandinistično vlado v Nikaragvi (Schulzinger 1994: 337).

Kmalu po tem, ko je postal predsednik, je Reagan ukinitel pomoč ZDA Nikaragvi in podprl upornike, ki so se borili proti novemu sandinističnemu režimu pod vodstvom predsednika Daniela Ortege. Predsednik Reagan se je zavedal, da morebitno vojaško posredovanje v Nikaragvi ne bo naletelo na odobravanje širše ameriške javnosti, predvsem zaradi še svežih spominov na Vietnam. Zato se je predsednik Reagan odločil, da bo v boj proti režimu Nikaragve vključil ameriško tajno službo CIA.³⁵ Po tem, ko je CIA leta 1984 minirala nikaraška pristanišča, je ameriški kongres sprejel amandma Boland, s katerim je bila prepovedana nadaljnja podpora ZDA upornikom v Nikaragvi. Kasneje je bilo v sklopu afere Iran-contra odkrito, da naj bi denar od prodanega orožja Iranu, šel za podporo upornikom v Nikaragvi. V letih 1987 in 1988 uporniki niso dosegli nobenih vidnejših uspehov v boju proti tamkajšnjim oblastem, zato so ZDA prenehale s podporo (www.pbs.org/wgbh/amex/presidents/40_reagan/printable.html, 14.06.2004).

Eden ključnih zunanjepolitičnih problemov za administracijo predsednika Reagana je bil boj proti terorističnim organizacijam. V času njegove osemletne administracije je nekaj sto ameriških državljanov, med njimi 241 marincev v Bejrutu, bilo žrtev terorističnih dejanj. Še posebej velik problem za predsednika Reagana so predstavljali ameriški državljani, ki so bili ugrabljeni in mučeni s strani muslimanskih skrajnežev v že omenjenem Libanonu. Da bi dosegel izpustitev talcev, je polkovnik Oliver North, skupaj z drugimi predstavniki Sveta za nacionalno varnost in CIA, prodajal orožje Iranu, ki naj bi imel vpliv na skrajneže v Libanonu. Posledica tega je bila afera Iran-contra, ki je pokazala, da obstaja vlada v senci. Slednja naj bi delovala brez vednosti javnosti in dovoljenja ameriškega kongresa. Predstavniki Reaganove administracije so pričali, da predsednik Reagan ni bil neposredno seznanjen s trgovino z orožjem Iranu (www.pbs.org/wgbh/amex/presidents/40_reagan/printable.html, 14.06.2004).

³⁵ Predsednik Reagan je marca 1981 podpisal t.i. »*Presidential Finding*«, s katerim je pooblastil CIA, da plačuje, usposablja in opremlja z orožjem upornike v Nikaragvi. CIA je tako v prvih dveh letih usposobila med pet in 10 tisoč upornikov. Do leta 1985 je številka dosegla skorajda 20 tisoč (Schulzinger 1994: 341).

Reaganova administracija je pri reševanju problemov na Bližnjem vzhodu dosegla slabe rezultate. Na začetku je predsednik Reagan želel izraelsko-arabski konflikt usmeriti v novo hladno vojno med vzhodom in zahodom. Glede dolgotrajne vojne med Iranom in Irakom pa se Američani precej časa niso postavljali na nobeno stran. Šele v letih 1985 do 1986 se je Bela hiša začela konkretnije udelejevati, saj so Američani začeli s tajnim oboroževanjem Irana. Ko je bila trgovina z orožjem razkrinkana, je ameriška stran preusmerila svojo podporo na Irak (Schulzinger 1994: 343-345).

Ob koncu njegovega drugega predsedniškega mandata, je Reaganova zunanja politika dosegla najpomembnejše rezultate. Njegova srečanja s sovjetskim predsednikom Mihailom Gorbačovom so privedla do sklenitve prvih pogodb v zgodovini o zmanjšanju jedrskega orožja na obeh straneh. Gorbačov je bil najbolj zaskrbljen zaradi Reaganove pobude o strateški obrambi (*Strategic Defense Initiative – SDI*), na podlagi katere bi ZDA ustvarile ščit, ki bi jih varoval pred tujimi jedrskimi izstrelki (www.pbs.org/wgbh/amex/presidents/40_reagan/printable.html, 14.06.2004).

Reaganova administracija ni bila preveč naklonjena OZN. Tako so se Američani v času Reaganovega predsedovanja umaknili iz UNESC-a, zmanjšali svojo delež za *UN Fund for Population Activities* in edini glasovali proti *code for infant formula* Svetovne zdravstvene organizacije. Prav tako Reaganova administracija ni nasprotovala amandmaju Kassebaum, ki določa, da bodo ZDA za 25 odstotkov zmanjšale prispevke za GS OZN, če ne bi prišlo do spremembe ustanovne listine OZN. Administracija je spodbudila tudi britanski umik iz UNESC-a in zagrozila, da se bodo ZDA umaknile še iz drugih mednarodnih organizacij (www.issues2000.org/Celeb/Ronald_Reagan_Foreign_Policy.htm, 14.06.2004).

Zunanjepolitično delovanje Reaganove administracije je bilo eno najbolj presenetljivih v prejšnjem stoletju. Administracija je pokazala izjemne pogajalske sposobnosti s sovjetskimi predstavniki, verjela je v moč, še posebej vojaško, in komunizem je zanjo predstavljal najhujše zlo na svetu. Konec Reaganove administracije je tudi pomenil konec enega najbolj nevarnih obdobj novе svetovne zgodovine (Schulzinger 1994: 348, 349).

b) George Bush starejši (1988-1992)

George Bush starejši, ki je v času Reaganove administracije zasedal mesto podpredsednika, se je ne glede na to, da se je hladna vojna že končala, v svoji volilni kampanji naslanjal predvsem na preteklost in na to, kako se soočiti s Sovjeti ter učvrstiti ameriško vojaško prisotnost po svetu. Glede na to, da je George Bush starejši bil tudi predstavnik ZDA na Kitajskem v letih 1974 do 1975, je bila politika Busheve administracije naklonjena Kitajski in njenim voditeljem. Po tragičnih dogodkih na trgu Tjananmen (1989) je administracija preprečila napore Kongresa, da bi kaznovala Kitajsko zaradi zatiranja demokratičnega gibanja. Prišlo je celo do tajnega obiska svetovalca za nacionalno varnost v Bushevi administraciji Brenta Scowcrofta v Pekingu, kjer je kitajskemu vodstvu zagotovil nadaljnjo predanost tedanje administracije prijateljstvu med Kitajsko in ZDA (Schulzinger 1994: 366).

V politiki do Srednje in Južne Amerike predsednik George Bush starejši ni dosegal uspehov. Izjema je le Mehika, kjer je njegova administracija dosegla popoln uspeh (Schulzinger 1994: 370).

Šele konec leta 1989 je George Bush starejši priznal velike spremembe v nekdanjih komunističnih državah. Njegova administracija je oblikovala novo politiko do Sovjetske zveze in predsednik George Bush starejši je nadaljeval s tesnim prijateljstvom z Mihajlom Gorbačovom.

Ko je Irak zasedel Kuvajt, je uradni Washington zelo nasprotoval Iraku in politiki njegovega predsednika Sadama Husseina. Januarja 1991 se je s hudim letalskim bombardiranjem Iraka in Kuvajta začela operacija Puščavski vihar. V začetnem obdobje je koalicija predsednika Busha starejšega dobila veliko podporo mednarodne skupnosti. Na svojo stran mu je uspelo pridobiti tudi arabske države kot Egipt, Maroko, Sirijo in Zalivske države. Tesno prijateljstvo z Mihajlom Gorbačovom je vplivalo na to, da Sovjetska zveza ni podprla svojih nekdanjih zaveznikov v Bagdadu (Schulzinger 1994: 373).

Visoka podpora ameriške javnosti operaciji Puščavski vihar je predsedniku Georgu Bushu starejšemu napovedovala gotovo zmago na predsedniških volitvah leta 1992.

Toda do konca leta 1991 se je podpora zelo zmanjšala. Zaskrbljena zaradi gospodarskega stanja v državi in slabih napovedi za prihodnost, je ameriška javnost leta 1992 od predsednika Georga Busha starejšega zahtevala, da svojo energijo, ki jo je uporabljal za zunanjepolitično delovanje, usmeri v obnovo rasti domačega gospodarstva. Demokratski predsedniški kandidat Bill Clinton mu je v svojih predvolilnih nastopih očital, da je podpiral diktatorje od Bagdada do Pekinga in da je bila po padcu komunizma njegova pomoč Rusiji prepočasna. Bill Clinton je prav tako obljubljal, da bo ameriška zunanja politika dala večji poudarek temam iz mednarodne ekonomije in okolja (Schulzinger 1994:377).

c) Bill Clinton (1992-2000)

Predsednik Bill Clinton je že od samega začetka svojega predsedovanja dajal velik poudarek globalizaciji in mednarodnemu sistemu, ki bi temeljil na močnih zaveznikih in institucijah, ki bi se lahko soočile z izzivi globaliziranega sveta. V zavezništvu z Evropo in Azijo je predsednik Bill Clinton videl temelj za ameriško nacionalno varnost, vendar pa so morala biti tovrstna zavezništva stalno pripravljena, da se soočajo z novimi izzivi. Prav tako se je Clintonova administracija zavzemala za vzpostavitev konstruktivnega in jasnega odnosa z nekdanjimi nasprotniki ZDA: Rusijo (pomoč reformam) in Kitajsko (razvoj sodelovanja s Kitajsko, vendar ohraniti ostro linijo). Clintonova administracija je bila aktivna na večini svetovnih žarišč: Bližnjem vzhodu, Balkanu, pripomogla je k zbližanju Grčije in Turčije, Indiji in Pakistanu, severni Irski, itd. Oblikovala je novi dnevni red na varnostnem področju, ki je bila usmerjena v aktualne probleme, s katerimi se je soočala mednarodna skupnost: neširjenje orožja za množično uničevanje, terorizem, mednarodni kriminal, onesnaževanje okolja in širjenje nalezljivih bolezni (www.clinton5.nara.gov/textonly/WH/Accomplishments/eightyears-10.html, 28.06.2004).

Nekateri drugi viri (Singh 2003) pa opozarjajo, da je bil predsednik Clinton, kot guverner majhne ameriške zvezne države, skorajda brez zunanjepolitičnih izkušenj, ko je postal predsednik ZDA. Tudi njegova volilna kampanja je bila osredotočena na domače teme. Med najpomembnejše dosežke njegove zunanje politike sodi sprejem sporazuma o svobodni trgovini v severni Ameriki (NAFTA – »*North American Free*

Trade Agreement«), dobri odnosi z Rusijo in Kitajsko, nadaljevanje »containment« Iraka, uspešna intervencija na Kosovu leta 1999 in pomembni napredki v mirovnem procesu na Severnem Irskem in Bližnjem vzhodu (Singh 2003: 272).

d) George Bush ml. (2000-2004)

George W. Bush je 43. ameriški predsednik in sin 41. ameriškega predsednika Georga Busha starejšega. Omenjeno funkcijo je sprejel 20.01.2001. Glavni poudarki njegove volilne kampanje so bili reforma ameriških javnih šol, sprememba nacionalnega obrambnega sistema, davčne olajšave, modernizacija sistemov socialnega in zdravstvenega zavarovanja ter spodbujanje lokalnih organizacij, da pomagajo pomoči potrebnim Američanom. Pred predsedniško funkcijo je bil 46. guverner ameriške zvezne države Teksas, še pred tem pa je bil aktiven v energetskega sektorju (www.georgebush.com/Bios/GeorgeWBush.aspx, 30.08.2004).

Na področju zunanje politike je George W. Bush med svoje začetne prioritete postavil podporo močnejšim gospodarskim in političnim odnosom z državami Latinske Amerike, še posebej z Mehiko. Zaradi njegovega zavzemanja za uvedbo carin na uvoženo jeklo in umik od globalnih pobud kot sta npr. Kjotski protokol, pogodba ABM (»*Anti-Ballistic Treaty*«) itd., so kritiki za politiko njegove administracije dejali, da ima unilateralno držo v mednarodnih odnosih (http://en.wikipedia.org/wiki/George_W._Bush, 30.08.2004).

Osrednji dogodek, ki je zaznamoval predsedovanje Georga Busha st., je bil 11. september 2001: napad na Svetovni trgovinski center in Pentagon. Administracija, za katero je bil sprva značilna unilateralna zunanja politika, je morala spremeniti taktiko in začeti iskati podporo mednarodne skupnosti za vojaško akcijo proti Osami bin Ladnu, njegovim privrženecem v Afganistanu in za prenehanje financiranja različnih terorističnih organizacij. Poleg tega je bil ustanovljen urad za domovinsko varnost, ki naj bi koordiniral napore administracije v boju proti terorizmu. Oktobra 2001 so ZDA začele z napadi na Afganistan. Glavni namen teh napadov je bilo uničenje teroristične organizacije Al Qaeda, ki naj bi bila za napadi 11. septembra, in njenih talibanskih zaveznikov. Naslednje leto se je pozornost ameriške administracije usmerila v Irak, njegovo potencialno orožje za množično uničevanje in odpor do sodelovanja z

inšpekcijo OZN-a. Ameriški kongres je podprl uporabo vojske proti Iraku in ZDA so pričele s kopičenjem vojske na območju Bližnjega in Srednjega vzhoda. Postalo je jasno, da se predsednik George Bush ml. zavzema za preventivno (*»pre-emptive«*) vojno, ki naj bi preprečila razvoj orožja za množično uničevanje v Iraku, ki bi lahko v prihodnosti bilo uporabljeno proti ZDA. Taktika *»pre-emptive«* vojne je postala znana kot Busheva doktrina in je pomenila pomembno spremembo v uradni ameriški politiki. V začetku leta 2003 so ZDA napadle Irak, navkljub nasprotovanju nekaterih evropskih zaveznikov, Rusije, Kitajske in drugih. Orožje za množično uničevanje med vojno ni bilo najdeno (<http://print.infoplease.com/ce6/people/A092068.html> , 30.08.2004).

Ameriška politika do Iraka je pokazala, da so vojaško in tehnološko ZDA res svetovna velesila, vendar pa administracija Geoga Busha ml. ni imela take politične pameti, ki bi ZDA naredile za vojaško in moralno avtoriteto. Ameriška politika do Iraka ter do globalne varnosti na splošno je močno načela atlantsko zavezništvo, ki je bilo sicer eden temeljev gospodarske in politične uspešnosti (Kovač 2004: 13).

3.2.2. Osrednje ženske predstavnice v tem obdobju

V zadnjih dveh desetletjih je na ameriško zunanjepolitično prizorišče stopilo kar nekaj močnih ženskih osebnosti, ki so pomembno posegle v sicer moško zunanjepolitično sceno. Širši javnosti so vsekakor najbolj znane prva dama Hillary Rodham Clinton, prva ženska državna sekretarka Madeleine Albright in prva ženska svetovalka za nacionalno varnost Condoleeza Rice. Prvi dve prihajata iz obdobja predsednika Billa Clintona, čigar politika (tako notranja kot zunanja) je bila občutno bolj aktivna na področju ženskih tem tako v ZDA kot drugje po svetu. Predsednik George Bush ml. je z imenovanjem Condoleeze Rice za svetovalko za nacionalno varnost presenetil, vendar Condoleeza Rice ženskim temam in vlogi žensk ni posvečala posebne pozornosti.

Poleg omenjenih treh predstavnic sledi opis dela in vloge Jeane Kirkpatrick in Geraldine A. Ferraro, ki sta prav tako pustili pečat v zunanji politiki ZDA.

a) Jeane Kirkpatrick

Vodja ameriške delegacije pri OZN v času prve Reaganove administracije Jeane Kirkpatrick je bila še pred vstopom v ameriško diplomacijo uspešna karierna ženska. Leta 1979 je objavila precej odmevno študijo »Diktature in dvojni standardi«, v kateri je svetovala razlikovanje med totalitarnimi režimi, kot so npr. tisti v komunističnih državah, od desničarskih avtoritarnih režimov, ki so vredni ameriške podpore. Pri tem se je odmaknila od feminističnega vztrajanja pri demokraciji, kot načinu za napredek ženskega položaja. Po mnenju Jeane Kirkpatrick so imele desničarske diktature kot npr. tista v Iranu ali Nikaragvi, v sebi potencial za demokratično reformo. Njena trda (*»hard line«*) podoba, ki je bila prisotna v ameriških medijih, naj bi bila po njenem mnenju samo izmišljotina tamkajšnjih novinarjev, vendar so njena stališča kazala drugače. Tako je bila Jeane Kirkpatrick močna zagovornica belega režima v Južnoafriški republiki, bila je članica Odbora za sodobno nevarnost (*»Committee on the Present Danger«*), ki se je zavzemal za močnejšo nacionalno obrambo in opozarjala je na sovjetsko grožnjo, ko ni obstajala. Tako je npr. leta 1981 v reviji *Commentary* objavila članek, v katerem je napadla Kubo za takrat že diskreditirano zgodbo o tem, da je leta 1979 gostila sovjetsko brigado. Ob koncu hladne vojne je še naprej zatrjevala, da je Sovjetska zveza prava nevarnost za ZDA. Njeni nastopi in stališča so dajala vtis, kot da se ne bi zavedala, da obstajajo resni dvomi o možnosti in pripravljenosti Sovjetske zveze, da nadaljuje z oborožitveno tekmo. Jeane Kirkpatrick je tako dajala vtis, da bi rada nadaljevala s trdim stališčem ne glede na to, ali ima zanj verodostojne dokaze ali ne (Jeffreys-Jones 1995: 189, 190).

Vseeno pa lahko pri Jeane Kirkpatrick opazimo tudi zavzemanje za mir. Kot Margareth Chase Smith in ostale ženske 50. let 20. stoletja je podpirala močno obrambo, vendar pa ni podpirala »vročih« vojn. Zavzemala se je za umik ameriških enot iz Vietnami in podprla je tvegano mirovno pobudo v Libanonu. Ko je branila pretekle posege ameriške vojske v Latinski Ameriki, območju, ki je predstavljalo osrednji del njenega akademskega raziskovanja, je poudarjala, da morajo omenjeni posegi zagotoviti mir in stabilnost. V času britansko-argentinske vojne za Falklandske otoke je skorajda privedla do spremembe v Britancem naklonjeni politiki takratne Reaganove administracije. V primeru glasovanja o resoluciji OZN o prekinitvi ognja se je vzdržala in ni glasovala proti. Ob tem je izjavila, da osebno podpira rešitev, ki bo

privedla do prekinitve spopadov. Resolucija je tako po njenem mnenju poskus, da bi silo zamenjal razum, pogajanja bi zamenjala nasilje, besede pa bombe in orožje (Jeffreys-Jones 1995:191).

b) Geraldine A. Ferraro

Drugi primer močne, *self-made* ženske v novejši politični zgodovini ZDA je vsekakor Geraldine A. Ferraro, demokratska kandidatka za podpredsednico iz leta 1984.

Geraldine Ferraro je bila pristašinja Belle Abzug in njenega dela ter dosežkov. Bella Abzug je po njenem mnenju olajšala pot ameriškim ženskam v področje politike, bila je velika borka za ženske in njihove skrbi, kot npr. okolje, proračun in vojaška tekma. Videla je, da takratni predsednik Ronald Reagan ni imel vpliva na ženske volilke. Svoja pričakovanja in skrbi je zajela v svoji knjigi *Gender gap*, v kateri je napovedala, da bo leta 1984 razvodno leto za ameriško politično zgodovino. Predsednik Ronald Reagan je bil zaskrbljen, tako da je imenoval Elizabeth Dole za sekretarko za področje prometa in Margaret Heckler za sekretarko za zdravstvo. Po tem, ko so Demokrati javno naznanili kandidaturo Geraldine Ferraro za mesto podpredsednice ZDA, je predsednik Ronald Reagan dejal, da je demokratski predsedniški kandidat Mondale imenoval Geraldine Ferraro samo zaradi tega, ker je ženska. Znano pa je, da je bil predsednik Reagan resno zaskrbljen, da bi Geraldine Ferraro pobrala vse ženske glasove, nad katerimi, kot že omenjeno, ni imel vpliva (Jeffreys-Jones 1995:192).

Osrednja tema njene podpredsedniške kampanje je bil mir. Kritizirala je nadaljnji razvoj jedrskega orožja ter ameriške intervencije v Nikaragvi in Grenadi. Brez dvoma je takrat govorila v imenu večine ameriških žensk. Rezultati volitev pa so pokazali, da ZDA niso bile pripravljene za Geraldine Ferraro. V času same kampanje je bila velikokrat obravnavana drugače samo zaradi tega, ker je ženska.³⁶ Predsedniku Reaganu je uspelo dobiti večino ženskih glasov in Demokrati so izgubili volitve na celi črti.

³⁶ Tako jo je republikanski kandidat za podpredsednika George Bush starejši pred milijoni televizijskih gledalcev vprašal, ali bi lahko pritisnila na gumb za izstrelitev jedrskega orožja. Republikanski

Obstaja cela vrsta razlogov, zakaj je prišlo do poloma demokratov na predsedniških volitvah leta 1984. Dejstvo je, da Geraldine Ferraro ni mogla narediti čudežev kot podpredsedniška kandidatka. Predsedniški kandidat Mondale je bil »*lackluster running mate*.« Osrednji razlog pa je bilo dejstvo, da so republikanci takrat uspešno vodili ameriško gospodarstvo. Volitve so bile namreč dobljene na notranjih, še posebej gospodarskih zadevah in leta 1984 je večina Američanov bila zelo dobro stoječih. Vpliv njenih zunanjepolitičnih stališč je bilo čutiti tudi v času Reaganove administracije, ki je vseeno vzela na znanje željo večine ameriških žensk po boljših odnosih s Sovjetsko zvezo. (Jeffreys-Jones 1995: 194).

Res pa je, da je Geraldine Ferraro pridobila veliko več denarja za kampanjo kot je to ponavadi značilno za podpredsedniške kandidate. Geraldine Ferraro tako predstavlja primer, ki mu morajo druge ženske slediti.

c) Madeleine Albright

Nekdanja ameriška veleposlanica pri OZN Madeleine Albright je bila prva ženska državna sekretarka in daleč najvišje rangirana ženska v ameriški administraciji. V ameriško diplomacijo je prinesla novi val, zunanjo politiko je skušala približati ameriški javnosti in nenehno se je zavzemala za večjo vlogo žensk v politiki in izboljšanje položaja žensk in ženskih pravic širom po svetu.

Mnogi svetovalci za zunanjo politiko ZDA so zelo pohvalili njeno delovanje in vodenje ameriške zunanje politike. Tako je npr. po mnenju Margaret Tutwiler, svetovalke nekdanjega ameriškega državnega sekretarja Jamesa Bakerja, Madeleine Albright pokazala, da popolnoma razume zunanjepolitično igro ter da se zaveda tega, da je vsaka zunanjepolitična pobuda lahko uspešna le s podporo ameriške javnosti in razumevanjem Kongresa. Sovjetske zveze ni bilo več in s tem tudi ne tekmujoče supersile (Dobbs 1997).

Madeleine Albright ni bila samo prva ženska državna sekretarka, bila je tudi prva država sekretarka po koncu hladne vojne. Warren Christopher, ki je v administracijo

predstavnik za tisk jo je vprašal, ali lahko speče kolač iz borovnic, ki je bil znan tudi pod imenom

vstopil po letu 1991, je spadal v t.i. predkissingerski model državnega sekretarja, ki je bil prvenstveno svetovalec predsednika za zunanjo politiko in ni razvil svoje lastne osebnosti v ameriški javnosti, kot je to storila Madeleine Albright (Dobbs 1997).

Warren Christopher se je najbolj posvečal reševanju diplomatskih problemov, predvsem na Bližnjem vzhodu. Madeleine Albright pa se je z velikim navdušenjem zavzemala, da bi pridobila podporo javnosti za zunanjepolitične cilje Clintonove administracije. Eden njenih ključnih ciljev je bil vzpostaviti stik med Američani in zunanjo politiko in narediti jo razumno za vse sloje prebivalstva.

Kmalu po tem, ko je nastopila kot državna sekretarka, se je na svojem domu v Georgetownu sestala s svojimi najtesnejšimi sodelavci, s katerimi so oblikovali načrt delovanja v prvem obdobju njenega službovanja v State Departmentu.³⁷ Ključni odločitvi, ki sta bili sprejeti na srečanju v Georgetownu, sta bili: privedi do politične »prekinitve ognja« s Kongresom, kjer je prevladovala republikanska večina, in spremeniti percepcijo demokratske zunanje politike (Dobbs 1997).

Tesno sodelovanje s Kongresom je bilo za Madeleine Albright ena najbolj logičnih odločitev, saj je bila v 70. letih 20. stoletja svetovalka v Kongresu, v času svetovalca za nacionalno varnost Zbigniewa Brzezinskega pa je delala kot kongresni oficir za zvezo (*»liaison officer«*). Pozornost, ki jo je Madeleine Albright namenila Kongresu, se je obrestovala najprej, ko je Senat s 74 glasovi podprl ratifikacijo Konvencije o kemičnem orožju. Madeleine Albright si je prav tako pridobila naklonjenost nekaterih visokih republikanskih predstavnikov, kot je bil npr. senator Jesse Helms, predsednik senatnega odbora za zunanje zadeve. Konservativec Helms in dolgoletna demokratinja Madeleine Albright sta postala nenavaden par (*»odd couple«*) ameriške diplomacije. Niso pa bili vsi republikanci naklonjeni Madeleine Albright. Tako jo je npr. Kim Holmes, direktor zunanjepolitičnih študij v okviru fundacije Heritage, obsodil, da so bili njeni nastopi v okviru razprav o kemičnem orožju polni demagogije, nasprotnike konvencije pa naj bi Madeleine Albright po njegovem

»bitchy« (Jeffreys-Jones 1995: 193).

³⁷ Skupino so sestavljali: Elaine Shocas in James Rubin, njena najtesnejša sodelavca iz časov, ko je bila veleposlanica ZDA pri OZN, ter Wendy Sherman in James Steinberg, prijatelja in veterana iz obdobja Warrena Christopherja, ki sta sodelovala z Madeleine Albright v Kongresu in predsedniški kampanji (Dobbs 1997).

mnenju postavila na isto stran s Sadamom Husseinom in Moammarjem Gadafijem (Dobbs 1997).

V svojih naporih, da bi zunanjo politiko približala ameriškemu prebivalstvu, Madeleine Albright ni skrivala svoje ženskosti. Po njenem mnenju jo prav dejstvo, da je ženska, naredi bolj dostopno in pripomore k odpravi zelo razširjenega pojmovanja zunanje politike kot t.i. skrivnostne znanosti »*arcane science*«. Poleg senatorja Jessija Helmsa je bil Madeleine Albright naklonjen tudi nekdanji francoski zunanji minister Herve de Charette. Njegov odnos do prejšnjega državnega sekretarja Warrena Christopherja je bil namreč »*notoriously prickly*« (očitno zbadljiv). Odnos do državne sekretarke pa je bil poln staromodne vljudnosti, ki je obsegala tudi rože in poljubljanje rok (Dobbs 1997).

Madeleine Albright se je prav tako zavzemala, da bi ustvarila svojo »*macho*« podobo. V času, ko je bila ameriška veleposlanica pri OZN, ji je to dobro uspevalo, saj je bila aktivna v »retoričnih bojih« z voditelji kot sta Fidel Castro in Saddam Hussein. Po mnenju demokratske svetovalke Mandy Greenwald, je Madeleine Albright uspelo ustvariti podobo močne osebnosti ne da bi jo zaradi tega imeli za čarovnico (»*bitch*«), kot se je to zgodilo npr. Geraldine Ferraro (Dobbs 1997).

Kot velika borka za ženske pravice, je Madeleine Albright skupaj s takratno prvo damo Hillary Rodham Clinton od ameriških diplomatov po vsem svetu zahtevala, da postavijo ženske pravice za osrednjo prioriteto ameriške zunanje politike. Ameriška vlada je bila v njenem času zelo aktivna na tem področju. Tako je npr. v Pakistanu ameriški State Department namenil sredstva za skupino prostovoljcev, ki so vodili šolo za afganistanska begunska dekleta, ki sicer ne bi bila deležna nobene izobrazbe. V Namibiji je tamkajšnje ameriško veleposlaništvo financiralo lokalne programe za boj proti spolnemu nasilju nad ženskami. Ameriško pravosodno in zunanje ministrstvo sta gostila ruske predstavnike, ki se ukvarjajo z bojem proti trgovini žensk v Rusiji, itd. (Lippman 1997).

Že v začetku svojega službovanja v New Yorku (1993) je bila pobudnica ustanovitve kroga ženskih veleposlanic v OZN-u. Znotraj OZN-a je bilo takrat več kot 180 držav, tako da je pričakovala, da bo ta krog zelo velik. Izkazalo se je, da je veleposlanic –

stalnih predstavnic misij pri OZN-u - zelo malo, saj je krog sestavljalo samo šest veleposlanic: iz Kanade, Jamajke, Kazahstana, Liechtenstaina, Filipinov in Trinidad-Tobaga. Veleposlanice so bile na predlog Madeleine Albright dogovorjene, da neposredno sprejemajo medsebojne telefonske klice, kar je izzvalo precej nezadovoljstva med ostalimi veleposlaniki, katerim se ni zdelo logično, da bi veleposlanica Liechtensteina lahko govorila neposredno z veleposlanico ZDA pri OZN-u, oni pa ne. Madeleinin odgovor na tovrstne izjave pa je bil, da pač morajo svoja veleposlaniška mesta odstopiti svojim ženskim kolegicam in bo tudi njihova država imela direktno povezavo z ameriško veleposlanico pri OZN-u. S tem je Madeleine Albright utišala njihove morebitne nadaljnje pripombe. Skupina veleposlanic, ki so se poimenovali kar G7, se je sestajala enkrat mesečno. Na teh srečanjih so se veleposlanice pogovarjale o različnih temah, med drugim tudi o imenovanju ženskih sodnic v mednarodnem sodišču za vojne zločine, ko je bilo to sodišče oblikovano, saj so bile večina žrtev vojnih zločinov prav ženske. Veleposlanice so uspeli pri imenovanju dveh sodnic, Američanke Gabrielle Kirk McDonald, ki je kasneje postala tudi predsednica tega sodišča, in Elizabeth Odio Benite iz Kostarike. Leta 1999 je sodnico Gabrielle McDonald nasledila prav tako Američanka Patricia Wald. Skupina G7 je večkrat obiskala takratnega generalnega sekretarja Boutrosa Ghalija in zahtevala, da se več žensk postavi na najvišja mesta znotraj OZN-a. Prav tako so pripravljale svoje države na pekinško konferenco, kar v ZDA ni bila enostavna naloga (Albright 2003: 195, 196).

Za nasprotnike Clintonove administracije v Kongresu je bila Svetovna konferenca o ženskah pravšnja tema. Konferenca naj bi potekala na Kitajskem, ki je znana po slabem položaju človekovih pravic. Poleg tega naj bi ameriško delegacijo vodila takratna prva dama Hillary Clinton. Konzervativci znotraj Kongresa so bili mnenja, da bi ameriška prisotnost na omenjeni konferenci pomenila sprejem kitajske politike glede človekovih pravic. V medijih je bilo možno zaslediti, da želi ameriška administracija popolnoma spremeniti pomen materinstva, očetovstva, družine in spola. Madeleine Albright je na očitke konzervativnih krogov v Kongresu odgovorila, da udeležba ZDA na konferenci ne pomeni tudi sprejema kitajske politike, poleg tega pa bo Kitajska samo pridobila s prisotnostjo 40.000 delegatov iz vsega sveta, ki se zavzemajo za izboljšanje položaja žensk. Sicer pa Madeleine Albright priznava, da so

ji pri iskanju kongresne podpore bolj pomagala njena antikomunistična stališča kot pa feministična (Albright 2003: 196).

Kljub številnim kritikam je bilo odločeno, da se ZDA konference udeležijo in sicer kot napovedano pod vodstvom prve dame Hillary Clinton (o njenem znanem govoru podrobneje v točki d).

Na poti nazaj se je Madeleine Albright ustavila v Burmi, kjer se je srečala z veliko borko za demokracijo in človekove pravice Aung San Suu Kyi. Najprej se je srečala z voditeljem junte, poznane pod kratico SLORC (*»State Law and Order Restoration Council«*). Po njegovem mnenju je vojska ščitila Burmo in omogočala, da njeni ljudje živijo v miru. Za Aung San Suu Kyi pa je dejal, da jo pripadniki junte vidijo kot mlajšo sestro, ki jo morajo zaščititi. Madeleine Albright je bila presunjena nad osebnostjo Aung San Suu Kyi. Pred odhodom je sklicala novinarsko konferenco, na kateri pa ni izbirala besed in iskala lepih diplomatskih izrazov. Bila je zelo kritična do burmanske vlade in jih pozvala, da končno izberejo demokratično pot in na ta način zmanjšajo izolacijo, v kateri so se našli, ali pa nadaljujejo s sedanjo potjo in tako uničijo sebe in svojo državo (Albright 2003: 200-202).

Po tem, ko so začele krožiti govorice o tem, da je Madeleine Albright ena osrednjih kandidatk za mesto državne sekretarke v drugem predsedniškem mandatu Billa Clintona, so začele krožiti tudi različne izjave o tem, ali je Madeleine Albright sploh sposobna in pravšnja za to visoko in pomembno mesto. Glavni protikandidat je bil senator George Mitchell, ki se je proslavil kot poseben predstavnik v mirovnem procesu na severnem Irskem. Drugi kandidat je bil Richard Holbrooke, namestnik državnega sekretarja za vzhodno Azijo v času predsednika Carterja. Preostala kandidata sta bila senator Sam Nunn iz ameriške zvezne države Georgie in veleposlanik Tom Pickering. Nunn je bil znan kot dober poznavalec obrambne politike, ni pa bil osebno blizu predsedniku Clintonu, s katerim sta imela nasprotujoča si mnenja do nekaterih ključnih tem. Veleposlanik Tom Pickering je bil eden najboljših ameriških profesionalnih diplomatov, ni pa imel dosti političnih povezav. Eden od teh kandidatov je izjavil, da za ZDA ne bi bilo v redu, če ima žensko državno sekretarko, ker slednja ne bi mogla učinkovito sodelovati s konzervativnimi arabskimi voditelji. Številni pristaši Madeleine Albright so tovrstne izjave imeli za

diskriminatorne, sama Madeleine Albright pa je bila sprva mnenja, da so te izjave posledica zgodovinskega moškega monopola nad tem mestom in občutka, da moški bolje komunicirajo z moškimi. Madeleine Albright si ni želela, da bi jo predsednik odbil zato, ker njegovi svetovalci ne morejo sprejeti ženske državne sekretarke. Po drugi strani pa si je želela, da bi bila izbrana na osnovi svojih sposobnosti, ne pa zaradi svojega spola. Njeni svetovalci so ženskim organizacijami odsvetovali, da bi v njenem imenu poslale pismo ženskim predstavnicam v Kongresu in jih pozvale, da jo podprejo (Albright 2003: 218-219).

Prisotne so bile tudi špekulacije o vlogi prve dame pri izbiri državnega sekretarja. Po pekinški konferenci se je prijateljstvo med Madeleine Albright in Hillary Clinton samo še poglobljalo, vendar Madeleine Albright dolgo ni vedela, kakšno je stališče prve dame do njenega morebitnega imenovanja. Prvič se je z njim seznanila nekaj mesecev po samem imenovanju in sicer na srečanju, ki ga je organiziralo ameriško veleposlaništvu na Barbadosu. Predsednik Clinton je takrat citiral besede svoje žene, ki so se glasile: »*Only if you pick Madeleine will you get a person who shares your values, who is an eloquent defender of your foreign policy, and who will make every girl proud*« (Albright 2003: 220).

Taktiko Madeleine Albright v obdobju pred imenovanjem je spremenila izjava v časniku *Washington Post*, češ da Madeleine Albright globoko verjame, da je ena glavnih kandidatka za mesto državne sekretarke, v resnici pa spada v drugo skupino potencialnih kandidatov. Izjava je naletela na velik odziv številnih ženskih organizacij. Podpredsednik Al Gore je predstavnicam ženskih skupin na že prej dogovorjenem sestanku zagotovil, da je Madeleine Albright ena najresnejših kandidatka. In res jo je predsednik Bill Clinton imenoval za državno sekretarko. Januarja 1997 je Madeleine Albright tako prisegla kot 64. državna sekretarka (Albright 2003: 222).

Madeleine Albright v svoji autobiografiji priznava, da je predsednik Clinton naredil velik napredek na področju žensk v zunanji politiki. V času njegovih dveh mandatov so bile ženske na sedmih od desetih najvišjih mest v *State Departmentu*. Ženskam so bila odprta vsa področja in zasedala so mesta na področju ekonomskih politik, kontrole orožja, upravljanja, javne diplomacije in odnosov s Kongresom. Vendar pa

Madeleine Albright opozarja, da je bila na sestankih Sveta za nacionalno varnost ponavadi ona edina ženska predstavnik. Kot državna sekretarka se je zavzemala za izboljšanje življenja žensk in deklet povsod po svetu, kar naj bi postalo tudi vodilo ameriške zunanje politike. Eden ključnih ameriških ciljev je bila promocija demokracije, vendar slednja ni možna, dokler so ženske obravnavane kot drugo razredne državljanke oz. so žrtve diskriminacije in nasilja. Na konferenci leta 1995 so se ZDA zavzele za napredek položaja žensk v ZDA in v tujini. Za uresničevanje slednjega je predsednik Clinton ustanovil že omenjeni *White House Inter-Agency Council on Women* (Albright 2003: 340).

Poleg predsednika Clintona Madeleine Albright daje velik pomen prvi dami Hillary Clinton, ki je predstavljala v času njenega mandata njeno največjo zunanjepolitično oporo. Hillary Clinton je bila po besedah nekdanje državne sekretarke zelo popularna neuradna veleposlanica ZDA. Obe sta se zavzemali za vključitev žensk v demokratične procese, za boj proti nasilju nad ženskami, za pomoč begunkam, itd. Ta sporočila naj bi širila vsa ameriška diplomatska predstavništva. Madeleine Albright se je tako ob vsaki priložnosti na svojih potovanjih sestajala s predstavnicami ženskih aktivistk in propagirala ameriško politiko o izboljšanju položaja žensk. Medtem ko je v času službovanja v New Yorku ustanovila že omenjeni krog G7, je kot državna sekretarka v času Generalne skupščine v New Yorku združevala zunanje ministrice. Med svojimi srečevanji so se pogovarjale o aktualnih problemih mednarodne skupnosti, obenem pa so izmenjavale izkušnje o svojem zasebnem življenju in o delovnem okolju, ki je bilo še naprej pretežno moško. Ne glede na to od kod so prihajale, iz Evrope, Latinske Amerike, Afrike ali od drugod, so bile njihove izkušnje zelo podobne. Vse so se morale zelo potruditi, da so jih drugi jemali resno in še bolj močno so se morale zavzemati, da so lahko uspele (Albright 340-341).

d) Hillary Rodham Clinton

Najbolj znana prva dama Hillary Rodham Clinton je bila najprej 12 let prva dama ameriške zvezne države Arkansas. V tem času je bila aktivna na področju družine, zakonodaje in javne uprave. Vodila je odbor za izobraževanje v državi Arkansas, bila je soustanoviteljica združenja odvetnikov, ki so se ukvarjali s problematiko otrok in družin, prav tako pa je sodelovala v številnih skupinah, ki so se ukvarjale z otroci,

njihovo zdravstveno oskrbo, zakonodajo in zaščito. Kot ameriška prva dama je nadaljevala s svojim delom povezanim z družino in otroki. Leta 1993 je bila imenovana za vodjo odbora, ki je bil zadolžen za reformo nacionalnega zdravstvenega varstva. V okviru te funkcije se je zavzemala za razširitev zdravstvenega zavarovanja, ki bi omogočalo, da bi bili otroci primerno cepljeni in za to, da bi se javnost bolje zavedela pomena zdravstvenega varstva.³⁸ Podobno kot pri možu, so tudi proti njej uvedli številne preiskave za domnevne škandale, vendar ni bila nikoli obsojena. Med razvpitim škandalom s stažistko v Beli hiši Monico Lewinsky je Hillary Clinton stala ob strani svojemu možu, tudi po tem, ko je nehala verjeti, da gre za zaroto desničarjev. Vsak teden je izhajala njena kolumna z naslovom »*Talking it over*«, v kateri je opisovala svoje misli o ženskah in otrocih iz obdobja, ko je bila prva dama. Prav tako je pisala o družinah, ki jih je srečevala ob obiskih različnih držav sveta. Njena knjiga »*It Takes a Village and Other Lessons Children Teach Us*«, ki je bila izdana leta 1996, je bila takoj ena najbolje prodajanih knjig. Za omenjeno knjigo je bila tudi nagrajena (www.whitehouse.gov/history/firstladies/hc42.html, 07.07.2004).

Hillary Rodham Clinton je pogosto zamenjala svojega soproga na poteh po svetu. Tako se je marca 1995 skupaj s hčerko Chelsea odpravila na obisk držav južne Azije. Po obisku Pakistana je odšla v Indijo, kjer jo je še posebej zaznamoval obisk Lady Sri Ram college. Trdno v spomin se ji je zapisala poezija ene izmed tamkajšnjih študentk:

*»Too many women
In too many countries
Speak the same language.
Of silence...
We seek only to give words
To those who cannot speak
(too many women in too many countries)
I seek only to forget
The sorrows of my grandmother's
Silence*

³⁸ Komisija za reformo ameriškega zdravstvenega sistema je pripravila precej zakompliciran načrt, ki pa ni bil nikoli sprejet v obeh Domovih in je bil tako opuščen septembra 1994 (http://en.wikipedia.org/wiki/Hillary_clinton, 30.08.2004).

Omenjeni verzi so ji kasneje velikokrat služili za razne govore o ženskih pravicah in vlogi ter pomenu žensk povsod po svetu. Njena pot po južni Aziji se je nato nadaljevala v Nepal in Bangladešu (Rodham 2003:268-286).

Eno izmed ključnih potovanj Hillary Rodham Clinton v času predsedovanja njenega moža je bila udeležba na že omenjeni četrti Konferenci OZN o ženskah, ki je leta 1995 potekala v Pekingu. Hillary je spremljala Madeleine Albright, takrat še ameriško veleposlanico pri OZN. Njen govor na pekinški konferenci je naletel na velik odziv udeležencev konference in celotne mednarodne javnosti, ki je pozorno spremljala potek konference. Hillary Rodham Clinton je v govoru prekosila samo sebe in njene besede so bile kasneje pogosto citirane. Najbolj znan del njenega govora, ki je tudi najbolj citiran, se je nanašal na to, da so ženske pravice človekove pravice in človekove pravice so ženske pravice. Hillary je v svojem govoru še poudarila, da ženskih pravic ne smemo ločevati od ostalih pravic in da je potrebno razbiti tišino, ki je prisotna pri velikem številu žensk marsikje po svetu. Po mnenju časnika New York Times je bil nastop Hillary Rodham Clinton v Pekingu njen najboljši trenutek v javnem življenju. Njen govor je postal manifest za vse ženske sveta (Rodham 2003: 298-310).

Hillary Rodham Clinton je novembra 2000 postala senatorka iz ameriške zvezne države New York. Aktivna je v številnih senatnih odborih, kot npr. odbor za okolje, izobraževanje, delo, je pa tudi prva senatorka iz New Yorka, ki je članica senatnega odbora za vojaške zadeve (*»Senate Armed Services Committee«*). Njene osrednje prioritete v 108. ameriškem kongresu so notranja, gospodarska in nacionalna varnost. Po terorističnih napadih septembra 2001 se je zelo zavzemala za odobritev 21.4 milijarde ameriških dolarjev pomoči za obnovo prizadetega območja in prostovoljce, ki so bili prvi na kraju napada v New Yorku (http://clinton.senate.gov/about_hrc.html, 07.07.2004).

Hillary Clinton je bila vedno velika privrženka žensk in borka za njihove pravice ter večjo udeležbo v političnem življenju. Vloga žensk v političnih procesih je osnovnega pomena ne samo zaradi tega, ker so ženske glavne zagovornice otrok, izobraževanja in zdravstvenega varstva, ampak tudi zato, ker so velike zagovornice reform kot je

npr. gospodarska, pa tudi reforme zunanje politike. Zelo pomembna je tudi vloga žensk pri delitvi oblasti, saj je v večini držav oblast v rokah moških. Večja prisotnost žensk v vrhovih oblasti bi vsekakor pripomogla k učvrstitvi demokratičnih načel (www.state.gov/p/nea/rls/rm/30426pf.htm, 13.07.2004).

Hillary Clinton je zaradi svoje bogate kariere dobila številne nagrade. Znana je tudi kot avtorica nekaterih najbolj prodajanih knjig. Njena zadnja knjiga »*Living history*« je kmalu po izidu junija 2003 postala velika uspešnica. V prvem mesecu po izidu je bilo prodanih več kot milijon kopij. Hillary Clinton je avtorica še drugih knjig kot npr. zgoraj omenjene »*It takes a Village: and Other Lessons Children Teach us*«, »*An invitation to the White House*« in »*Dear Socks, Dear Buddy: Kids Letters to the First Pets*«.

e) Condoleezza Rice

Condoleezza Rice se bo v ameriško zgodovino vpisala kot prva ženska svetovalka za nacionalno varnost.³⁹ Gre za eno najpomembnejših funkcij v ameriški administraciji, saj je svetovalec za nacionalno varnost eden najtesnejših sodelavcev predsednika ZDA pri reševanju tako notranje kot zunanjepolitičnih problemov. Condoleezza Rice pa opravlja to funkcijo v specifičnem obdobju, saj so dogodki 11. septembra krepko pretresli ameriško družbo in celotno svetovno skupnost. Ameriška vojna proti terorizmu, ki je bila posledica septembrskih dogodkov, pa je pomen funkcije svetovalca za nacionalno varnost samo še povečala.

Condoleezza Rice se je še pred tem imenovanjem proslavila kot čudežni otrok, saj je že pri 19. letih (1974) z odliko diplomirala na univerzi v Denverju. Na univerzo se je sicer vpisala z namenom, da bo postala diplomirana pianistka, vendar se je njena pozornost usmerila v politične vede. Leto kasneje je magistrirala na prestižni ameriški univerzi Notre Dame, šest let kasneje (1981) pa je doktorirala na post-diplomski šoli za mednarodne študije v Denverju. Tistega leta se je zaposlila na univerzi Stanford, kjer je bila zaposlena kot profesorica političnih ved. Za svoje delo je leta 1984 prejela nagrado Walterja J. Grosa za odličnost (»*excellence*«) v poučevanju, leta 1994 pa

nagrado dekana šole za humanistične vede in znanosti, prav tako zaradi odličnosti v poučevanju. Leta 1993 je postala najmlajša, prva ženska in črnska predstojnica na univerzi Stanford. V obdobju od leta 1989 do marca 1991 je opravljala funkcijo direktorice za območje Sovjetske zveze in vzhodne Evrope v Svetu za nacionalno varnost, ki ga je vodil takratni svetovalec za nacionalno varnost Brent Scowcroft. Šlo je za obdobje združevanja obeh Nemčij in upora baltskih držav. Leta 1997 je bila aktivna v zveznem odboru za spol, kjer se je ukvarjala s področjem poučevanja žensk v vojski (<http://www.whitehouse.gov/nsc/ricebio.html>, 17.06.2004).

Za prvo žensko svetovalko za nacionalno varnost, ki je najbolj izobražena predstavnica administracije predsednika Busha ml., je značilno tudi tesno osebno prijateljstvo s predsednikom Bushem ml. Njen vpliv na celotno zunanjepolitično strategijo ameriške administracije je bil velik že od samega začetka predsedovanja Busha ml., ko je vodila težka pogajanja z Rusi o protiraketni obrambi. Območje nekdanje Sovjetske zveze je za Condoleeza Rice vedno predstavljalo poseben interes. K temu je veliko pripomogel tudi njen profesor na univerzi v Denverju, češki begunec Josef Korbel, oče nekdanje ameriške državne sekretarke Madeleine Albright (<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/americas/1561791.stm>, 12.08.2004).

Nasprotno od Madeleine Albright Condoleezza Rice ni nikoli poudarjala dejstvo, da je ženska. Njeni nastopi in stališča izražajo trdo in neizprosno držo. Širši javnosti niso znana zavzemanja za izboljšanje položaja žensk v ameriški (zunanji) politiki, prav tako ni zaznati povezav z različnimi ženskimi organizacijami in gibanji. Na vprašanje, ali sta njen spol in rasa predstavljali prednost ali slabost v njeni karieri, pa odgovarja, da tovrstnim vprašanjem ne namenja preveč časa in pozornosti. Se pa strinja, da bi črnski srednji razred moral manj časa razmišljati o sebi in bolj skrbeti za reševanje problemov, kot je revščina. Sama je soustanoviteljica organizacije »East Palo Alto«, ki pomaga mladim ljudem, ki jih pesti revščina (Nordlinger 1999).

³⁹ Condoleezza Rice je bila imenovana za svetovalko za nacionalno varnost 22. januarja 2001 (<http://www.whitehouse.gov/nsc/ricebio.html>, 17.06.2004).

4. Primerjava s položajem žensk v diplomaciji Velike Britanije

Pregled razvoja položaja žensk v Veliki Britaniji kaže na nekatere podobnosti z razvojem v ZDA, ima pa tudi svoje posebnosti. Ena najbolj znanih britanskih ženskih osebnosti je vsekakor nekdanja premierka Margareth Thatcher, znana tudi pod imenom Železna lady. Margareth Thatcher bi lahko glede na svojo trdo in neizprosno držo ter konzervativna stališča primerjali prej z ameriško sekretarko za nacionalno varnost Condoleezza Rice kot pa nekdanjo državno sekretarko Madeleine Albright ali prvo damo Hillary Clinton. V nastopih Margareth Thatcher, ki je bila zelo aktivna na zunanjepolitičnem področju, ni bilo zaznati posebnega interesa za ženske tematike, prav tako v njej ni bilo zaznati pretirane ženskosti (od tod tudi naziv Železna lady).

Na samem britanskem zunanjem ministrstvu (*Foreign Commonwealth Office – FCO*) so bile ženske prisotne vse od njegovega nastanka leta 1782, vendar je bila šele leta 1946 ženskam dana možnost, da se zaposlijo kot diplomatke. Od takrat dalje je sicer prišlo do napredka v položaju žensk v britanski diplomaciji, vendar ostaja delež žensk še naprej majhen, še posebej na pomembnejših diplomatskih mestih. Možnosti za zaposlovanje in napredovanje žensk na vseh ravneh in vseh področjih dela znotraj britanskega zunanjega ministrstva so se v novem obdobju resda izboljšale. Tako so ženske v 90. letih prejšnjega stoletja predstavljale skoraj 40 odstotkov letno zaposlenega kadra. Leta 1998 je FCO celo prejel nagrado »*Opportunity 2000 Award for Top Level Commitment*« (Symons 1999: 1).

V obdobju med majem 1946 in 1954 je bilo samo 18 žensk na zunanjem ministrstvu, pa še te so opravljale administrativne funkcije. Do leta 1959 se je zaposlilo še 14 žensk, ki so tako predstavljale dva odstotka zaposlenih v administraciji. Poročilo o položaju žensk v zunanjem ministrstvu iz leta 1962 (t.i. Plowden poročilo) poziva k čim večjemu zaposlovanju žensk v diplomatski službi. Poročilo še navaja, da ni dokazov o tem, da so ženske v diplomatski službi »nežne rastline« (*tender plants*), saj so se zoperstavile slabim vremenskim, političnim in življenjskim pogojem z enako mero moči kot njihovi moški kolegi. V tistem obdobju je veljala 10 odstotna omejitev zaposlovanja žensk in poročilo se je zavzelo za odpravo le-tega, saj naj ne bi smele obstajati nobene umetne ali nepotrebne omejitve glede njihovih nalog in zaposlovanja. Avtorji poročila se resda niso zavzeli za odpravo poročne ovire

(»*marriage bar-a*«)⁴⁰, so pa podprli dejstvo, da naj bi zunanje ministrstvo igralo večjo vlogo pri njegovi opustitvi v določenih primerih (ibid.).

Ženske, ki so vztrajale na zunanjem ministrstvu, so sčasoma napredovale po lestvici. Tako je npr. Barbara Salt, ki je prišla na zunanje ministrstvo leta 1949, leta 1962 kandidirala za veleposlanico v Izraelu (zaradi bolezni je kasneje prišlo do umika kandidature). Prva ženska voditeljica kake britanske diplomatske misije je bila Eleanor Emery, ki je opravljalo funkcijo visoke komisarke v Bocvani med leti 1973 in 1977. Anne Warburton, ki se je na ministrstvu zaposlila leta 1957, je leta 1976 postala veleposlanica v Kopenhagenu. Po tem je bila imenovana za veleposlanico na Stalni misiji Velike Britanije pri OZN in drugih mednarodnih organizacijah v Ženevi (ibid.).

Načelo enakega plačila za ženske je bilo uvedeno šele leta 1955. T.i. »poročna ovira« je bila resda končno razveljavljena leta 1972, vendar pa je bila vse do leta 1985 večina žensk na višjih diplomatskih mestih še vedno neporočena. Izjema je Beryl Chitty katere mož je umrl leta 1958. Beryl Chitty je bila namestnica visokega komisarja na Jamajki v letih 1971-1975, upokojila pa se je leta 1977. Veronica Sutherland je bila prva poročena veleposlanica in sicer v Abidjanu med leti 1987 in 1990. Spremljal jo je soprog, ki pa je bil prav tako zaposlen, saj je bil izvršni direktor Afriške razvojne banke. V obdobju od leta 1995 do 1998 je bila Veronica Sutherland veleposlanica Velike Britanije v Dublinu.⁴¹ Charlotte Rycroft, ki je bila sprva direktorica oddelka za zahodno Afriko, je postala nerezidenčna veleposlanica v Čadu leta 1989. Charlotte Rycroft je bila prva britanska veleposlanica poročena z britanskim diplomatom. Njen primer je pomagal tudi drugim »diplomatskim parom«, da so lahko nadaljevali s svojo kariero, obenem pa ohranili skupaj svojo družino. Charlotte Rycroft je s svojim primerom pokazala, da je tovrstna kombinacija lahko uspešna in koristi tako zunanjemu ministrstvu kot družini (ibid.).

Konec 90. let 20. stoletja je britansko zunanje ministrstvo zaposlovalo 5.500 ljudi, od katerih je 64 odstotkov bilo diplomatov, 36 odstotkov pa administrativnega osebja. Ženske so predstavljale 35 odstotkov diplomatskega osebja in 37 odstotkov

⁴⁰ »*Marriage bar*« je poročenim ženskam onemogočal zaposlitev v diplomatskih vrstah.

administrativnega, vendar so znotraj diplomatskih vrst še vedno zasedale predvsem nižja mesta. Leta 1993 se je dvakrat več moških kot žensk potegovalo za delovno mesto na zunanjem ministrstvu. Od končno sprejetih je bilo le 14 odstotkov žensk. V izboru leta 1998 se je prvič zgodilo, da je bilo izbranih več žensk kot moških (ibid.).

FCO je v zadnjih letih sprejel številne ukrepe za izboljšanje položaja žensk v britanski diplomaciji. Med drugim so bili sprejeti ukrepi, ki naj bi olajšali skupna imenovanja »diplomatskih parov«, omogočali službovanje v Veliki Britaniji do deset let, če bi bilo to potrebno zaradi družinskih razlogov, fleksibilen delovni čas, ipd. Politika FCO-ja na področju enakopravnosti spolov je pod nenehnim opazovanjem in pregledovanjem, tako da se razvija in modernizira s časom. Njen glavni cilj je omogočiti ženskam, da se na podlagi enakih pogojev potegujejo za vsa delovna mesta in da so izbrane na osnovi svojih sposobnosti.

Na podlagi podatkov z dne 14.09.2004 (www.fco.gov.uk) ima Velika Britanija 195 diplomatskih predstavništev⁴², na katerih pa dela samo 12 veleposlanic in sicer:

Armenija	Thorda Abbott Watt	MDS ⁴³
Burma	Vicky Bowman	MDS
Burundi/Ruanda	Sue Hogwood	MDS
Kostarika/Nikaragva	Georgina Buttler	MDS
Češka	Anne Pringle	MDS
Vzhodni Timor	Tina Redshaw	MDS
Gvineja	Helen Horn	ni podatka
Sveti sedež	Kathryn Colvin	ni podatka
Mehika	Denise Holt	ni podatka
Norveška	Mariot Leslie	MDS
Slovaška	Judith MacGregor	MDS
Južnoafriška republika	Ann Grant	MDS

⁴¹ Drugi primer ženske veleposlanice je bila Juliet Campbell, ki je službovala v Luksemburgu. Na veleposlaniško mesto je bila imenovana leta 1988. Veleposlaništvo Velike Britanije v Luksemburgu je predstavljalo poseben primer, saj je bila večina diplomatov žensk (ibid.)

⁴² V pričujočih podatkih niso všteta britanska čezmorska ozemlja (»UK overseas territories«).

⁴³ Kratica MDS pomeni »member of diplomatic service« oz. karierna diplomatka.

Če naredimo primerjavo s podobno analizo v ZDA (stran 50-52), lahko vidimo, da je odstotek ženskih veleposlanic v ZDA (18.83 odstotkov) večji kot v Veliki Britaniji (6,15 odstotka). Odstotek pa je v obeh državah (pre)majhen. Tako kot v ZDA tudi v Veliki Britaniji med veleposlanicami prevladujejo karijerne diplomatke, kar je seveda zelo hvale vredno.

5. Sklep

Položaj žensk v zunanji politiki ZDA se je v zadnjih dveh desetletjih resda izboljšal, kot je opisano v poglavju 3.2., vendar pa ostajajo najvišja mesta v ameriški diplomaciji še vedno v rokah moških diplomatov. Analiza trenutnega stanja v ameriški diplomatsko – konzularni mreži je namreč pokazala na zelo majhno število veleposlanic. Poleg tega pa maloštevilne veleposlanice zasedajo večinoma t.i. manj vredna veleposlaniška mesta. Primerjava z Veliko Britanijo je pokazala na podobno slabo stanje v vrhovih britanske diplomacije. **Analiza stanja v ameriški diplomatsko – konzularni mreži, ki je zajeta v poglavju 3.2., potrjuje prvo podhipotezo, da obstaja kontinuiteta v vsebinski usmeritvi, ki je povezana z vertikalno spolno segregacijo oz. s tem, da ženske ne zasedajo vplivnejših veleposlaniških mest znotraj ameriške diplomatsko – konzularne mreže.**

Iz uradnih virov vseh ameriških predsednikov, ki so predsedovali ZDA v zadnjih dveh desetletjih, je razvidno, da so podpirali vlogo in položaj žensk v ameriški politiki. Neuradni podatki kažejo nekoliko drugačno sliko, predvsem pri predsedniku Georgu Bushu ml.. Nedvomno pa je bila vloga žensk najbolj prepoznavna v času predsedovanja predsednika Billa Clintona. Največ zaslug gre velikima zagovornicama žensk in njihovih pravic, takratni prvi dami Hillary Clinton in takratni državni sekretarki Madeleine Albright. Madeleine Albright je s svojimi nastopi pripomogla k temu, da sta bila problematika zastopanosti žensk v ameriški administraciji in položaj žensk povsod po svetu vedno v ospredju. Ženske, kot so bile voditeljica ameriške delegacije pri OZN v času predsednika Ronalda Reagana Jeane Kirkpatrick, prva ženska kandidatka za mesto podpredsednice ZDA Geraldine Ferraro, nekdanja prva dama Hillary Clinton, nekdanja državna sekretarka Madeleine Albright in svetovalka za nacionalno varnost predsednika Georga Busha ml. Condoleezza Rice, so s svojim

delovanjem pripomogle k spreminjanju tradicionalnih vzorcev delovanja na tem področju. **Z opisom njihovega delovanja v poglavju 3.2.2. lahko tako potrdimo drugo podhipotezo.**

Ne glede na povečano število žensk na višjih mestih v zunanji politiki ZDA, pa ni prišlo do sprememb v temeljnih usmeritvah ameriške zunanje politike. O tem priča kratek opis zunanjepolitičnega delovanja predsednikov ZDA v zadnjih dveh desetletjih (poglavje 3.2.1.). Še posebej je to razvidno tudi v opisu dela svetovalke za nacionalno varnost Condoleezze Rice, ki je znana po svoji trdi in neizprosni drži in politiki, ki ni v skladu s tradicionalnimi zavzemanji ženskih predstavnic za mirno reševanje sporov, zmanjševanje oboroževanja, itd. Z opisom zunanjepolitičnih aktivnosti predsednikov in dela svetovalke za nacionalno varnost Condoleezze Rice pa lahko potrdimo **glavno hipotezo, da sta se položaj in zastopanost žensk v ameriški zunanji politiki v obdobju zadnjih dveh desetletjih izboljšala, vendar to ni vplivalo na temeljno usmeritev zunanje politike.** To pa hkrati kaže na še vedno dejansko prevladujoča moška merila v določanju vsebinske usmeritve zunanje politike ZDA, oziroma na to, da je proces razkroja moškosrediščne organizacije življenja znotraj in zunaj meja ZDA na začetku.

6. Literatura

a) Knjige

1. Albright, Madeleine (2003) *Madame Secretary*. New York: Miramax Books.
2. Caiazza, Amy B., ur. (2003) *The Status of Women in the States*. Washington: Institute for Women's Policy Research.
3. Hoff-Wilson, Joan (1992) Conclusion: Of Mice and Men. V Edith P. Crapol (ur.) *Women and American Foreign Policy (lobbyists, critics and insiders)*, 173-188, Wilmington: A Scholarly Resources Inc.
4. Jeffreys-Jones, Rhodri (1995) *Changing Differences, Women in the Shaping of American Foreign Policy, 1917-1994*. New Brunswick: Rutgers University Press.

5. Jogan, Maca (2001) *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Mc Bride Stetson, Dorothy (1995) The oldest Women's Policy Agency. V Dorothy Mc Bride in Amy G. Mazur (ur.) *Comparative state feminism*, 254-271, Thousand Oaks: Sage Publications.
7. Meyer, Donald (1998) Betty Friedan. V Barker_Benfield G.J. in Catherine Clinton (ur.) *Portraits of American women from settlement to the present*, 579-595. New York: Oxford University Press.
8. Rodham Clinton, Hillary (2003) *Living History*. London: Headline Book Publishing.
9. Schulzinger, Robert D. (1994) The Resurrection and Death of the Cold War, 1977-1987. V Robert D. Schulzinger (ur.) *American Diplomacy in the 20th Century*, 317-349. New York: Oxford University Press.
10. Schulzinger, Robert D. (1994) America and World Disorder, 1988-1992. V Robert D. Schulzinger (ur.) *American Diplomacy in the 20th Century*, 350-381. New York: Oxford University Press.
11. Singh, Robert (2003) *American Government & Politics*. London: Sage Publications.
12. Wiesen Cook, Blanche (1992) Eleanor Roosevelt and Human Rights: The Battle for Peace and Planetary Decency. V Edith P. Crapol (ur.) *Women and American Foreign Policy (lobbyists, critics and insiders)*, 91-118, Wilmington: A Scholarly Resources Inc.

b) Članki

1. Kovač, Miha (2004) Interpelacijska luknja. *Dnevnik*, 14.08.: 13.
2. (1997) The changing Roles of Women in the United States. U.S. Society and Values – electronic journals of the U.S.information agency, No. 2.

c) Gradivo z medmrežja

1. »About Senator Hillary Rodham Clinton«, http://clinton.senate.gov/about_hrc.html (07.07.2004).
2. »Bush & Co to women: Male Lawmakers (Not you or your Doctor) know what's best for you«, www.truthaboutgeorge.com/women (23.02.2004).
3. Dobbs, Michael (1997) »Albright Reshapes Role of Nation's Top Diplomat«, www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/govt/admin/stories/albright061597.htm (07.04.2004).
4. Freeman, Joe (1987) »Who you know versus who you represent: Feminist influence in the Democratic and Republican parties«, <http://www.mith2.umd.edu/womensStudies/GovernmentPolitics/ArticlesPapers> (20.10.2003).
5. Freeman, Joe (2000) »Will a woman be a running mate?«, <http://www.seniorwomen.com/articles.FreemanWoman.html> (02.02.2004).
6. »Gender gap in government«, <http://www.gendergap.com/governme.htm> (30.10.2003).
7. »George W. Bush – from Wikipedia, the free encyclopedia«, http://en.wikipedia.org/wiki/George_W._Bush (30.08.2004).
8. »Hillary Rodham Clinton«, www.whitehouse.gov/history/firstladies/hc42.html (07.07.2004).
9. »Hillary Clinton – from Wikipedia, the free encyclopedia«, http://en.wikipedia.org/wiki/Hillary_Clinton (30.08.2004).
10. Lippman, Thomas W. (1997) »State Department Seeks Gains For Women«, www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/govt/admin/stories/albright032597.htm (07.04.2004).
11. »National Security Advisor«, <http://www.whitehouse.gov/nsc/ricebio.html> (17.06.2004).
12. Norlinger, Jay (1999) »Star-in-Waiting: Meet George W.'s foreign policy czarina-Condoleezza Rice«, http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m1282/is_16_51/ai_55432936/print (12.08.2004).
13. Norris, Pippa in Susan J. Carroll (2000) »The dynamics of the News Framing Process: From Reagan's Gender Gap to Clinton's Soccer Moms«, <http://cawp.rutgers.edu> (02.02.2004).

14. Patterson, Amy S. (2000) »Women in global politics: Progress or stagnation?«, http://www.findarticles.com/cf_O/m1272/2664_129/6523011/print.html (20.10.2003).
15. »Presidency«, <http://print.infoplease.com/ce6/people/A0920686.html> (30.08.2004).
16. »President George W. Bush«, www.georgewbush.com/Bios/GeorgeWBush.aspx (30.08.2004).
17. »Profile: Condoleezza Rice«, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/americas/1561791.stm> (12.08.2004).
18. »Ronald Reagan«, www.pbs.org/wgbh/amex/presidents/40_reagan/printable.html (14.06.2004).
19. »Ronald Reagan on Foreign Policy«, www.issues2000.org/Celeb/Ronald_Reagan_Foreign_Policy.htm (14.06.2004).
20. Sharma, Ritu (2003) »U.S. Foreign Policy Flouts Gender Equity Laws«, <http://www.womensenews.org/article.cfm/dyn/aid/1244/context/archive> (19.03.2004).
21. »Shinae Chu«, www.dol.gov/wb/shinae.htm (16.02.2004).
22. »The Clinton Presidency: A Foreign Policy for the Global Age«, www.clinton5.nara.gov/textonly/WH/Accomplishments/eightyears-10.html (28.06.2004).
23. »The U.S. – Middle East Partnership Initiative: Empowering Women«, www.state.gov/p/nea/rls/22245pf.htm (13.07.2004).
24. »U.S. Commitment to Women in Iraq«, www.state.gov/g/wi/rls/33770.htm (13.07.2004).
25. »U.S. Goals for Improving Women's Political Participation«, <http://usembassy.state.gov/mumbai/wwwhwashnews822.html> (13.07.2004).
26. »U.S. Laws and regulations«, www.164.109.48.86/usa/women/laws.htm (16.02.2004).
27. »U.S. Resolution on Women and Political participation«, www.wglobalscorecard.org/nov03resolution.htm (16.02.2004).
28. »U.S. Support for Afghan Women, Children and Refugees«,
29. <http://www.state.gov/g/wi/rls/33787pf.htm> (13.07.2004).

30. »Women in elective office 2003«, <http://cawp/information-services/Factsheets/Fact2003> (30.10.2003).
31. »Women in power and decision-making«, www.secretary.state.gov/www/picw/2000commitment/power.html (16.02.2004).
32. »Women's history in America presented by Women's International Center«, <http://www.wic.org/misc/history.htm> (30.10.2004).
33. »Women's Political Participation«, www.state.gov/p/nea/rls/rm/30426pf.htm (13.07.2004).
34. What is the Real State of the Union for women in the U.S.?«, www.now.org/nnt/winter-2004/Union.html (16.02.2004).